

Små skridt – store forandringer

- En undersøgelse af hjemløshed i gruppen af
grønlandere i København

CENTER FOR KULTURANALYSE
JANUAR 2006

Små skridt – store forandringer

En undersøgelse af hjemløshed i gruppen af grønlandere i København

Signe Boeskov og Nanna Folke Olsen

Center for Kulturanalyse

Københavns Universitet

2005

**Små skridt – store forandringer.
En undersøgelse af hjemløshed i gruppen af grønlandere i København.**

© Styrelsen for Social Service 2006

**Undersøgelsen er udarbejdet af etnolog Signe Boeskov
og etnolog Nanna Folke Olsen ved
Center for Kulturanalyse, Københavns Universitet
www.centerforkulturanalyse.ku.dk**

**Layout: Katrine Skou
www.katrineskou.dk**

Tryk: Frydenberg A/S

**Foto: © Jasper Carlberg 2006
www.jaspercarlberg.com**

Rapporten kan citeres med tydelig kildeangivelse.

**Rapporten kan downloades fra www.servicestyrelsen.dk og www.udsattegroenlaendere.dk
eller rekvireres ved henvendelse til Socialforvaltningen i Københavns Kommune.**

Resumé	6
Hjemløshedsmønster og brug af tilbud	6
Anbefalinger	7
Kapitel 1: Indledning	10
Projektets rammer	10
Center for Kulturanalyse	10
Projektteam	11
Styregruppe og følgegruppe	11
Projektets udførelse og perspektiver	11
Materiale og metode	12
Perspektiv	12
Læsevejledning	13
Kapitel 2: En introduktion til feltet og undersøgelsens perspektiv	14
Overordnet problematik	14
En tung gruppe	15
En underbelyst gruppe	16
Problematikkernes karakter	17
Socialt eller kulturelt betinget?	17
Myndighederne og borgeren – hvor ligger problemet?	19
Hjemløsetilbud og løsningsmodeller	21
Hjemløsetilbud i Københavns Kommune	21
Særlige kulturelt betingede behov?	23
Samling eller spredning	23
Hvor kommer den nuværende indsats til kort?	24
Undersøgelsens perspektiv	25
Det gode liv og den gode bolig	25
Materiale	26
Kapitel 3: Karakteristik af målgruppen	28
Målgruppeforståelse	28
Udgrænsning af en målgruppe	29
Grønlænder	29
Hjemløs	30
Metoder til kortlægning af målgruppen	31
Spørgeskemaundersøgelsen	31
Interviewundersøgelserne	33
Kortlægning af målgruppen	35
Sammensætning	36
Boligsituation	38
Målgruppens familiemæssige baggrund	41
Karakteristik af målgruppen	43
Fællesskabet	43
Sofasovning	46
Mønstre i hjemløsheden	48
Den voldsomme fortid	49

Det forjættede land eller flugten fra Grønland	50
Den grønlandske form	50
Kapitel 4: Mønstre i målgruppens brug af tilbuddene	54
Mønstre knyttet til relationen mellem gruppen og de enkelte tilbud	54
Krav og spilleregler	55
Fællesskabet og forholdet til andre grupper	58
Beliggenhed	61
Mønstre knyttet til relationen mellem gruppen og systemet	61
Gensidigt manglende kendskab	61
For hurtigt og for langsomt	64
Kapitel 5: Den gode bolig	66
'Den gode bolig'	66
Et godt boligforløb	66
Tryghed	67
Sammensætning	69
Rammer om det sociale	72
Indretning – faciliteter og æstetik	74
Økonomi	75
Bemanding	76
Den individuelle proces	79
Kapitel 6: Erfaringer med målgruppen og boformer fra ind- og udland	80
Erfaringer med andre boformer – avancementsboligen	80
Bostället	80
Räcksta stödboende	83
Vurdering af avancementskonceptet	84
Erfaringer med målgruppen fra Danmark	87
Bofællesskabet for grønlandske kvinder i Aalborg	87
Erfaringer med hjemløse fra Grønland (Nuuk)	90
Kapitel 7: Pilotprojekter	92
Overordnede anbefalinger til boformer/former for social støtte	92
Pilotprojekt 1 - Avancementshuset	93
Pilotprojekt 2 - Avancementskonceptet som organisatorisk ramme	95
Pilotprojekt 3 - Mellestationer	97
Pilotprojekt 4 - Støttekontaktperson/bisidder-ordning rettet mod den grønlandske gruppe	99
Pilotprojekt 5 – Herbergpladser særligt forbeholdt kvinder (med og uden misbrug)	101
Bilag	102
Litteratur	110

Resumé

Der har siden udsendelsen af Socialministeriets *Hvidbog om socialt udsatte grønlændere i Danmark* fra 2003 været et stærkt fokus på denne gruppe. På baggrund af hvidbogen blev der i 2004 afsat midler af satspuljen til en forstærket indsats overfor gruppen.

Københavns Kommune har sideløbende og delvist støttet af de centrale initiativer haft fokus på de socialt udsatte grønlændere i København. Bl.a. har man erfaret, at gruppen af hjemløse grønlændere i mindre grad end andre grupper af hjemløse gør brug af de tilgængelige botilbud. Københavns Kommune har derfor som et led i udmøntningen af satspuleaftalen for 2004 igangsat en undersøgelse, der belyser baggrunden for denne manglende brug af de eksisterende tilbud, og som udpeger en række anbefalinger til boligtyper og former for social støtte samt afdækker behovet for ”avancementsboliger” til gruppen af socialt udsatte grønlændere.

Undersøgelse af behov for udvikling af advancementsboliger til socialt udsatte grønlændere i København er udført af Center for Kulturanalyse fra midten af september 2005 til midten af januar 2006 for Styrelsen for Social Service i samarbejde med Københavns Kommune

Undersøgelsen tager udgangspunkt i det etnologiske begreb om ’det gode liv’ og, afledt heraf, ’den gode bolig’. Den form, man vælger at bo under, er en vigtig del af rammerne for udførelsen af tilværelsen og altså forsøget på at realisere det gode liv. Begrebet om den gode bolig anvendes ud fra tesen om, at hvis en boform ikke tillader en at udleve ens version af det gode liv på et givent tidspunkt, så fravælges den.

Målgruppen er defineret ud fra Servicelovens § 94, hvor en hjemløs defineres til at være personer, der har særlige sociale problemer, som ikke har egen bolig eller ikke kan opholde sig i sin egen bolig, og som har behov for botilbud og social støtte. Med hjemløshed menes dermed både faktisk og funktionel hjemløshed. Ydermere er målgruppen defineret ud fra en definition af ’grønlændere’, som tager udgangspunkt i målgruppens selvopfattelse og fokuserer på identifikation og selvidentifikation. Med andre ord hvem der identificerer sig selv som værende grønlænder, men også hvem der af andre defineres som værende grønlænder.

Ud fra denne definition har vi gennem undersøgelsen fået positivt kendskab til 137 personer i København, hvoraf 83 er mænd og 54 er kvinder, som undersøgelsen er baseret på. Ud over hjemløshed er gruppen karakteriseret ved at have andre problemer som misbrug af alkohol og hash, dårlig fysisk helbred og mangelfuld og/eller dårlig kontakt med de offentlige myndigheder.

Hjemløshedsmønster og brug af tilbud

Rapporten beskriver en række aspekter af gruppens liv og disses sammenhæng med brugen af de eksisterende botilbud. Visse mønstre i forholdet mellem gruppens opfattelse af den gode bolig, gruppens typiske måde at leve på og det nuværende landskab af hjemløsetilbud kan ses som barrierer for brugen af tilbuddene. Heraf er de mest centrale:

Fællesskab

Der er en kraftig orientering mod hinanden i gruppen af socialt udsatte og hjemløse grønlændere. Man vælger typisk at færdes og bo sammen. Det vil sige, at man søger mod de botilbud, hvor der er chance for at møde andre grønlændere. Samtidig søger man væk fra dem, hvor det ikke er så sandsynligt at møde andre grønlændere, men hvor der til gengæld er risiko for at møde grupper, som man ikke bryder sig om at bo sammen med, såsom misbrugere af hårde stoffer. Begge disse tendenser udelukker en række tilbud. Ligeledes er der i gruppen en stærk tradition for det, vi har kaldt ’sofasovning’ – nemlig at man som hjemløs grønlænder bor eller i hvert fald overnatter periodevist hos andre (fortrinsvis) grønlændere. Denne tradition giver mulighed for, at man i en periode kan klare sig uden om systemet og tilbuddene, men den har sine negative konsekvenser for den enkelte. Usikkerheden og utrygheden ved løsningen er omfattende, og særligt kvinderne i gruppen kan beskrive store personlige omkostninger. Samtidig opstår der ofte ulige magtforhold og ”skyldnerforhold” ved sofasovning, der er med til at gøre det belastende.

Betingelser for at bo

Det er forskelligt fra person til person og fra tidspunkt til tidspunkt i den enkeltes proces, hvilke rammer man ønsker og magter at leve under. En af grundene til, at personer fra gruppen indimellem fravælger et botilbud, er, at de

i øjeblikket ikke trives med de krav og spilleregler, der gælder der. Hvis de regler, som et botilbud eksempelvis har vedtaget vedrørende besøgende, ikke giver mulighed for gæstfrihed i det omfang, man ønsker det, kan det blive en del af motivationen for at vælge tilbuddet fra. Hvis misbrugsbehandling er en del af betingelserne for at få anvist en plads på et botilbud, vil nogen afvise pladsen, fordi de på det pågældende tidspunkt ikke kan overskue at arbejde med misbruget.

Dårlig kommunikation

Både socialmedarbejdere og personer i målgruppen oplever, at der i mødet mellem myndigheder og borger kan opstå visse kommunikationsvanskeligheder, der bliver vurderet til både at være forbundet med sproglige problemer og med mødet mellem forskellige kulturelle former. Den dårlige kommunikation kan medføre at borgeren ikke får tilbud om den rette støtte – eller nogen overhovedet. Både dette problem og traditionen for sofasovning resulterer i, at omfanget af gruppens problemer og hjemløshed i en vis grad bliver ”usynlig” for de offentlige myndigheder. Det kan for nogle vedkommende have den konsekvens, at de ikke bliver hjulpet til at bruge tilbuddene og i det hele taget at igangsætte en boligmæssig proces.

Anbefalinger

Vi anbefaler, at man i boligmæssige tiltag over for gruppen tager hensyn til, at der er forskel på forskellige menneskers opfattelse af den gode bolig. Den vigtigste anbefaling er derfor at tænke i forskellige rammer, tempi og krav til forskellige mennesker og dermed tage højde for den individuelle proces.

Sammensætning

Det er en del af vores anbefaling, at man udvikler/tilpasser botilbud, der skaber rammer for, at hjemløse og socialt udsatte grønlændere har mulighed for at samles. Ikke ud fra den betragtning at alle i gruppen nødvendigvis bør være under de samme rammer og vilkår, men fordi de socialt udsatte grønlændere i forvejen søger hinanden, og det derfor sandsynligvis vil forøge chancerne for, at mange i gruppen bruger tilbuddet. Det kan diskuteres, om samlingen af gruppen er problematisk set ud fra et integrationsmæssigt perspektiv, men det vurderes, at behovet for samvær med andre grønlændere er helt centralt særligt for den tungeste del af gruppen. At skabe grobund for en boligmæssig udvikling ses derfor som centralt.

Ud fra den samme motivation er der nogle grupper, som f.eks. misbrugere af hårde stoffer, som man må overveje ikke at målrette tilbuddene til – simpelthen fordi deres tilstedeværelse vil gøre det mindre sandsynligt, at målgruppen anvender tilbuddet. I forhold til den kønsmæssige sammensætning er der noget, der tyder på, at det særligt i forbindelse med akutboformerne vil være hensigtsmæssigt med en vis adskillelse mellem tilbud eller afdelinger til mænd og kvinder. En del af kvinderne i gruppen søger nemlig i øjeblikket uden om de tilbud, der er dominerede af mandlige brugere.

Rammer om det sociale

Vi anbefaler, at man tager gruppens gæstfrihed alvorligt, da det er en vigtig del af det interne forhold til hinanden, og at man skaber rammer for dette – evt. i form af gæsteværelser og relativt rummelige regler for besøg. Det er dog også vigtigt, at man fortrinsvis gennem den sociale støtte går ind i at regulere nogle af de negative effekter af gæstfriheden.

Økonomi

En del af gruppen er (endnu) mere begrænset i sin økonomi end andre hjemløsegrupper, pga. den beskrevne mangelfulde kontakt med myndighederne. Tilbud bør derfor kunne magtes på basis af sociale ydelser som kontanthjælp, og der bør også være tilbud med mulighed for gratis overnatning. Her kan man f.eks. tænke sig et kombineret værested og natcafé, som gerne kan holde døgnåbent, så man undgår at måtte overlade folk til gaden på et tidspunkt, hvor de ikke selv er klar til det.

Bemanding

Vi anbefaler, at der på tilbud målrettet gruppen er repræsenteret medarbejdere, der ikke bare har de nødvendige socialfaglige kompetencer, men også har kompetencer inden for grønlandsk sprog og kulturel forståelse for gruppen. Den rette sociale støtte har vist sig meget vigtig for at nå resultater med personer i denne gruppe.

Avancementshuskonceptet

En del af opgaven har været at vurdere konceptet som en mulig model i forhold til målgruppen. For at gøre det, har vi taget udgangspunkt i advancementskonceptet, som det udfoldes konkret i Stockholm. Avancementskonceptet, eller 'trappstegsmodellen', er i Stockholm et alt-i-et-hus, dvs. en samlet fysisk ramme, der indeholder forskellige trin i en boligmæssig udvikling. Huset er opdelt i niveauer (der følger etagerne), således at man fra de nederste etager i huset har mulighed for at avancere op i huset i takt med, at man kan opretholde en større grad af økonomisk medansvar, at man indgår i et forløb omkring et eventuelt misbrug, samt at man opbygger kompetencer i forhold til at bo. Konceptet indeholder desuden muligheden for, at brugerne kan rykke ned igen, hvis de af forskellige årsager ikke ønsker eller magter det niveau, de befinder sig på. Det grundlæggende koncept bygger altså på muligheden for at kunne tilpasse den boligmæssige proces til individuelle behov og muligheder, således at man kan bevæge sig opad (og nedad) i huset i sit eget tempo.

Forslag til pilotprojekter

Kommunen har ligeledes ønsket, at der blev opstillet en række forslag til konkrete pilotprojekter som forsøgsordninger til forbedring af målgruppens situation. De fem forslag kan ses sidst i rapporten. Disse forslag tager alle udgangspunkt i en overordnet rammeidé, som er beskrevet i pilotprojekt 1, og som er udviklet med inspiration fra et advancementsboligkoncept og resultaterne af analysen. De fem pilotprojekter er:

- Pilotprojekt 1 – Avancementshuset
- Pilotprojekt 2 – Avancementskonceptet som organisatorisk ramme
- Pilotprojekt 3 – Mellemstationer
- Pilotprojekt 4 – Støttekontaktperson/bisidder-ordning rettet specifikt mod den grønlandske gruppe
- Pilotprojekt 5 – Herbergspladser særligt forbeholdt kvinder (med og uden misbrug)

Projektets rammer

Dette projekt er en del af den indsats, som er blevet vedtaget gennem satspuljeaftalen for 2004, hvor der hvert år i perioden 2004-2007 er afsat 5 mio. kr. til iværksættelse af initiativer for socialt udsatte grønlændere i Danmark. Indsatsen er en opfølgning på Socialministeriets Hvidbog om socialt udsatte grønlændere i Danmark fra 2003, der bl.a. peger på, at der særligt er mangel på indsatser over for den svageste del af gruppen¹. Københavns Kommune har fået del i disse puljemidler, og da det i kommunen skønnes, at gruppen af socialt udsatte og hjemløse grønlændere ikke i samme grad som andre hjemløsegrupper anvender de eksisterende hjemløsetilbud, har man fra kommunalt hold haft et ønske om at få undersøgt baggrunden for dette.

Styrelsen for Social Service i samarbejde med Københavns Kommune har derfor igangsat en undersøgelse indeholdende en kortlægning af gruppen af socialt udsatte og hjemløse grønlændere i København samt en beskrivelse af barrierer for brug af de eksisterende botilbud. Undersøgelsen skal ligeledes indeholde en afdækning af behovet for udvikling af boliger efter et advancementskoncept målrettet gruppen. Undersøgelsen skal udmunde i en række anbefalinger – herunder forslag til konkrete pilotprojekter som forsøgsordninger til forbedring af målgruppens situation. Ud fra disse anbefalinger vil Københavns Kommune sammensætte og iværksætte de endelige pilotprojekter i foråret 2006.

Center for Kulturanalyse ved Det Humanistiske Fakultet, Københavns Universitet, har gennemført undersøgelsen *Små skridt – store forandringer* fra midten af september 2005 til midten af januar 2006, hvor denne rapport er indleveret til Københavns Kommune og Styrelsen for Social Service.

Center for Kulturanalyse

Center for Kulturanalyse organiserer og administrerer større og mindre undersøgelser og konsulentopgaver med udgangspunkt i det kulturanalytiske og i særdeleshed etnologiske forskningsmiljø. Centeret udgør en professionel samarbejdspartner for organisationer, myndigheder og erhvervsliv og er et forskningsbaseret alternativ til etablerede konsulentfirmaer.

Center for Kulturanalyse er etableret for at samle og udvikle udadvendte og erhvervsrettede aktiviteter inden for de kulturanalytiske fag på Københavns Universitet og skabe et forum, hvor operationalisering og praktisk anvendelse af kulturanalytiske forskningsresultater og metoder er i fokus. Indadtil udgør centeret en organisatorisk og administrativ ramme, som sikrer, at erfaringer med projektarbejde opsamles, og at arbejdsmetoder og samarbejdsprocesser løbende udvikles. Center for kulturanalyse er dermed et initiativ, der styrker samarbejdet mellem forskning og erhvervsliv.

Centeret rekrutterer typisk sine projektledere og -medarbejdere blandt yngre kandidater med speciale og erfaring inden for det pågældende projektfelt.

¹ Socialministeriet (2003)

Projektteam

Til projektet har været knyttet følgende team:

Fra Center for Kulturanalyse har etnologerne Nanna Folke Olsen (Cand.mag.) og Signe Boeskov (Cand.mag.) været projektansvarlige, fagligt ansvarlige og har stået for den praktiske udførelse af undersøgelsen og udarbejdelse af rapporten.

Ligeledes fra Center for Kulturanalyse har etnolog Nicolai Carlberg (Cand.mag.) været ansvarlig for den administrative projektkoordination.

Herudover har Lene Overgård Pedersen (Stud.bach.) og Gry Søbye (Stud.bach.) været studentermedhjælpere på projektet.

Til projektteamet har også været knyttet en fast sparringsgruppe bestående af to udvalgte forskere med relevant forskningsmæssig erfaring, nemlig etnolog Kirsten Marie Bovbjerg (Ph.d., Adjunkt, Institut for pædagogisk antropologi, Danmarks Pædagogiske Universitet) og antropolog Bo Wagner Sørensen (Ph.d, Ekstern lektor ved Kultur- og Sprogmodestudier, Roskilde Universitetscenter).

Styregruppe og følgegruppe

Projektet har været tilknyttet en styregruppe, som har haft det overordnede ansvar for projektet og har fungeret som bindeled mellem Center for Kulturanalyse og Københavns Kommune i det praktiske arbejde. Gruppen bestod af

- Nanna Folke Olsen, Center for Kulturanalyse
- Signe Boeskov, Center for Kulturanalyse
- Nicolai Carlberg, Center for Kulturanalyse
- Hanne Fabricius, Familie- og Arbejdsmarkedsforvaltningen, Københavns Kommune
- Eva Stokbro Jensen², Familie- og Arbejdsmarkedsforvaltningen, Københavns Kommune
- Birgitte Uldall-Hansen, Styrelsen for Social Service

Til projektet har endvidere været tilknyttet en følgegruppe. Ud over de nævnte medlemmer af styregruppen bestod den af:

- Grethe Jensen, Christianshavns Lokalcenter.
- Gitte Larsen, Christianshavns Lokalcenter.
- Sigvard Hvidsten, Vesterbro Lokalcenter.
- Ulla Ravn, Kgs. Enghave Lokalcenter.
- Erik Buch-Hemmingsen, Sundholm
- Lisbeth Olsen, Beboerrådgivningen Herfra og Videre, Christiania.
- Kurt Olsen, Kofoeds Skole
- Inger Bruun, Det Grønlandske Hus
- Kirsten Bjergager, Københavns Kommune.

Projektets udførelse og perspektiver

Det samlede projekt er som nævnt udført i perioden fra midten af september 2005 til januar 2006, hvoraf orientering på feltet og den praktiske indsamling af materialet fortrinsvis er foregået fra september til og med november (2005). Undersøgelsen har bestået af følgende delelementer:

² Hanne Fabricius var tilknyttet projektet fra dets start til 1.1.2006, hvor hun blev afløst af Eva Stokbro Jensen.

- Desk research – orientering i og systematisering af eksisterende viden på feltet.
- Kvantitativ spørgeskemaundersøgelse, fortrinsvis med kommunens lokalcentre.
- Kvalitativ interviewundersøgelse med professionelle ressourcepersoner på området.
- Kvalitativ interviewundersøgelse med personer fra gruppen af socialt udsatte grønlændere.
- Besøg på en række relevante institutioner og projekter i København.
- Studietur til Stockholm og besøg af botilbud baseret på advancementskoncept.
- Afrapportering

Materiale og metode

Rapporten er udarbejdet på baggrund af materiale, der er indhentet ved hjælp af både kvantitativ og kvalitativ metode. Hensigten med denne kombination har været at kunne tegne et billede af gruppens liv og hjemløshed, der både kan belyse kvantitative aspekter, som gruppens omfang og sammensætning, og kvalitative mønstre, som gruppens opfattelse(r) af botilbuddene og bolig, samt disse opfattelsers betydning for brugen af tilbuddene. Den kulturanalytiske tilgang med brug af interview og kombinationen af de to informantgrupper har givet mulighed for at belyse målgruppens selvforståelse og indsigt i egen situation, samt at kombinere denne forståelse med de professionelle ressourcepersoners erfaring med problematikkerne. Altså en kombination af et indefra-perspektiv og et udefra-perspektiv.

Ud fra spørgeskemaundersøgelsen blandt lokalcentre og forespørgsler blandt andre aktører på området er der sammenlagt kendskab til 137 individer i København, der bliver vurderet at høre til målgruppen. Af de 137 personer har lokalcentre m.fl. haft mulighed for at videregive oplysninger om 66 personer og herunder at udfylde uddybende skemaer om 51 personer.

De to interviewundersøgelser består af i alt 20 semi-strukturerede kvalitative interview af en gennemsnitlig længde på ca. en time med sammenlagt 33 informanter. Heraf er der foretaget 10 interview med i alt 20 informanter i gruppen af professionelle ressourcepersoner med 1-4 informanter til stede pr. interview. I målgruppen er foretaget 10 interview med i alt 13 informanter, og her var der 1-3 informanter til stede per interview.

Perspektiv

Undersøgelsens analyse er baseret på etablerede etnologiske perspektiver. Der er blevet taget udgangspunkt i det etnologiske begreb om 'det gode liv' og, afledt heraf, et begreb om 'den gode bolig'. Der er med andre ord blevet arbejdet ud fra den forudsætning, at der er kvalitative forskelle mellem forskellige personers udgaver og opfattelser af det gode liv, og at der derfor også er forskel på, hvilke betingelser der skal til, for at den enkelte opfatter dem som gode rammer for realiseringen af det gode liv. Ligeledes er det en forudsætning, at den enkeltes forestilling om det gode liv og rammerne for dette kan ændre sig, og at man derfor på forskellige tidspunkter i sit liv kan have forskellige opfattelser af, hvordan man ønsker de forskellige aspekter af tilværelsen udformet.

Den boform, man vælger, er en vigtig del af forsøget på at realisere det gode liv, og den gode bolig er altså med til at skabe betingelser for, at ens version af det gode liv på det givne tidspunkt kan udleves. Hvis en boform ikke tillader dette, er det sandsynligt, at man ikke trives med den pågældende boform og derfor i sidste ende måske vælger den fra. Hvis en given gruppe/person skal kunne trives med en boform, skal den altså kunne rumme tilstrækkelig mulighed for, at gruppens/personens version af det gode liv kan afspejles i den reelle udformning af dagliglivet. Denne indsigt er vigtig for at kunne designe eller tilpasse et botilbud, som gruppen eller personen vil anvende.

Det er som regel et af formålene med at støtte en hjemløs borger i brugen af botilbud at igangsætte en boligmæssig proces, sådan at borgerens situation i længden kan ændre sig. Det skal derfor også understreges, at brugen af begrebet om den gode bolig ikke indikerer, at vi finder det hensigtsmæssigt, at den enkelte person placeres i en boform, der passer til personens aktuelle forestilling om den gode bolig, hvorefter der ikke længere er nogen forventning om eller støtte til en udvikling. En anvendelse af begrebet kan blot udgøre det redskab, der skal til for at kunne forstå og imødekomme den enkeltes opfattelse af situationen og motivation for valg og fravalg. Hermed vil det i højere grad

være muligt at matche personen med en boform, hvor vedkommende føler sig tryk nok til at blive, indtil opfattelsen af, hvilket liv man ønsker at leve, (evt.) ændrer sig, og man derfor netop bliver klar til at bevæge sig til nye rammer.

Læsevejledning

Rapporten består af følgende kapitler:

Kapitel 2 indeholder en overordnet introduktion til det felt, som denne undersøgelse skriver sig ind i. Det vil først og fremmest sige en beskrivelse af den relevante viden, der tidligere er produceret om socialt udsatte grønlandere, deres hjemløshedsmønstre og brug af botilbud. Der gives en introduktion til nogle af de mere principielle diskussioner, der er knyttet til feltet, og derefter en kort indførelse i de projekter, tilbud og tiltag, som i øjeblikket præger løsningsmodellerne til at forbedre gruppens boligmæssige situation. Kapitlet udpeger også nogle af de huller, der efter vores vurdering er i den eksisterende viden på området, når det gælder om at forstå og handle i forhold til målgruppen. Den sidste del af kapitlet indeholder en kort introduktion til, hvilket perspektiv og hvilke analytiske redskaber, vi har valgt at gå til feltet med.

Kapitel 3 består af en overordnet præsentation af aspekter af målgruppens liv med fokus på gruppens hjemløshedsmønstre. Kapitlet giver en overblikksbeskrivelse af den samlede gruppe i København i forhold til ”målbare” aspekter som antal, køn, alder, misbrug og lign. Karakteristikken af gruppen og dens hjemløshed er baseret på resultaterne fra både spørgeskemaundersøgelsen og de forskellige interviewundersøgelser. Derfor indeholder kapitlet også en vurdering af de forskellige metoders styrker, svagheder og forklaringskraft.

I kapitel 4 indsnævrer fokus på tendenserne i gruppens brug af de eksisterende hjemløsetilbud. Nogle af mønstrene i gruppens måde at forholde sig til tilbuddene begrænser til en vis grad brugen. Til gengæld er der også efter vores vurdering noget at bygge videre på i forhold til en udvikling af situationen. Mønstrene i brugen af tilbuddene kan altså afhængigt af synsvinkel og kontekst både ses som barrierer og muligheder. Kapitlet beskriver disse mønstre, som løbende underbygges ved eksempler fra interviewmaterialet.

Kapitel 5 beskriver på et overordnet niveau de aspekter af og principper for en boform/et boligforløb, som vi på baggrund af analysen kan pege på som hensigtsmæssige i forhold til målgruppen. Afsnittet tjener både som en opsamling af de forudgående kapitlers konklusioner og som et grundlag for anbefalinger af konkrete bolig- og pilotprojekter.

Kapitel 6 indeholder en beskrivelse af de relevante erfaringer med boformer og målgruppen fra ind- og udland. Herunder for det første en beskrivelse af advancementskonceptet, som det udfoldes i institutionerne Bostället og Råcksta stødboende i Stockholm og for det andet af hjemløseområdet i Nuuk. Dertil kommer erfaringer med målgruppen fra et bofællesskab for grønlandske kvinder i Aalborg.

Kapitel 7 indeholder anbefalinger til Københavns Kommunes planlagte forsøg med pilotprojekter samt anbefalinger for arbejdet med problematikken på længere sigt. Anbefalingerne er udarbejdet med udgangspunkt i resultaterne fra kapitlet om Den gode bolig, men er i dette afsnit udmøntet i konkrete forslag. Forslagene bygger på den samme rammeidé, men varierer f.eks. i forhold til omfang og økonomiske/administrative konsekvenser.

Kapitel 2: En introduktion til feltet og undersøgelsens perspektiv

Det følgende kapitel består af en overordnet introduktion til det felt, som undersøgelsen skriver sig ind i. Det vil først og fremmest sige en gennemgang af den relevante viden, der tidligere er produceret om den tungeste del af de socialt udsatte grønlændere, deres hjemløshedsmønstre og brug af botilbud. For at give indblik i et bredt udsnit af feltet har vi valgt at præsentere ret forskellige typer af materiale, som f.eks. projektbeskrivelser, evalueringer, mindre undersøgelser og egentlige forskningsprojekter. Det betyder, at vi til tider må sammenligne materiale af ret varierende karakter, der har sit udgangspunkt i forskellige agendaer, men det betyder også, at der er mange forskellige perspektiver repræsenteret i den pulje, der danner baggrundsviden for undersøgelsen. Introduktionen til den eksisterende viden er opbygget i form af en række temaer og overordnede problematikker, hvorfra der henvises til det materiale, der behandler det pågældende område.

Kapitlet lægger ud med en introduktion til nogle af de mere principielle diskussioner, som står centralt i feltet omkring socialt udsatte grønlændere, og som det professionelle miljø samt forskning i og om målgruppen må forholde sig til. Derefter gives en kort indførelse i de projekter, tilbud og tiltag, som i øjeblikket præger løsningsmodellerne til at forbedre gruppens boligmæssige situation, og i de tanker og overvejelser, der ligger bag disse tiltag, samt hvilke fremtidige tiltag det eksisterende materiale peger på.

Det er imidlertid også hensigten med dette kapitel at pege på nogle af de huller, som efter vores vurdering er i den eksisterende viden på området, når det gælder om at forstå og handle i forhold til målgruppen. Disse ”mangler” er med til at forklare, hvordan vi selv har fundet det hensigtsmæssigt at gå til værks, og den sidste del af dette afsnit beskriver derfor også, med hvilket perspektiv og hvilke analytiske redskaber vi har valgt at gå til feltet.

Overordnet problematik

Overhovedet at problematisere hjemløse grønlændere bygger først og fremmest på en formodning i systemet om, at der er en overrepræsentation af socialt udsatte borgere blandt grønlændere i Danmark. Dernæst på en formodning, om at denne gruppe af hjemløse er vanskeligere at fastholde i bolig, samt at de i mindre omfang benytter sig af de eksisterende hjemløsetilbud. Der er således som udgangspunkt en antagelse om, at nogle særlige forhold gør sig gældende for den grønlandske gruppe af hjemløse i Danmark, og at det er en særlig tung gruppe af hjemløse.

Opfattelsen af den grønlandske gruppe af hjemløse som en særlig og (særlig) tung gruppe må nok betragtes i lyset af en række forhold, der kan tænkes at være medvirkende til, at gruppen fremstår på denne måde. I første omgang kan man pege på, at også sociale problemer, og i det hele taget genstandsfeltet for offentlighedens interesse, er underlagt ”moder”. Der er i øjeblikket en stor interesse for grønlandere i Danmark og særligt for de socialt udsatte i denne gruppe. I 2002 udkom Lise Tøgebys bog *Grønlandere i Danmark – en overset minoritet*³. Den blev i 2003 fulgt af udgivelsen af en hvidbog⁴ om emnet. I forlængelse af Hvidbogen blev der igangsat en række initiativer i forhold til socialt udsatte grønlandere. Initiativerne omkring hvidbogen har i sig selv medført, at denne gruppe er blevet udpeget som en særskilt gruppe, der kræver særlig opmærksomhed og særlige tiltag. Det har samtidig medført en stærkt øget opmærksomhed på socialt udsatte grønlandere, og det har medvirket til at udpege gruppen som en gruppe med specifikke kendetegn.

En anden mere generel faktor, der må formodes at være medvirkende til at udpege den stærkest socialt udsatte del af grønlandere i Danmark, er at gruppen ofte er meget synlig. Mange i gruppen opholder sig en stor del af tiden samlet i større eller mindre grupperinger i det offentlige rum på pladser rundt omkring i byen. Her skiller man sig ud fra mængden igennem sin adfærd, der ofte er præget af et meget synligt misbrug og højroset festlighed. Denne synlighed er ikke bare med til at sætte fokus på gruppen, men er også med til at øge en opfattelse af, at gruppen er præget af nogle helt særlige problemer.

En tung gruppe

Enkelte undersøgelser har beskæftiget sig med, hvorvidt gruppen af socialt udsatte grønlandere rent faktisk som forventet kan siges at være karakteriseret af en overrepræsentation og af særlige problematikker i forhold til hjemløshed. Tøgeby peger på, at der er en forholdsmæssig større del af den grønlandske gruppe, der tilhører den svageste gruppe i samfundet, f.eks. de hjemløse⁵. I en rapport udfærdiget i samarbejde mellem Odense Kommune, Fyns Amt og Det Grønlandske Hus i Odense beskrives det ligeledes, hvordan der blandt grønlandere i Odense er en overrepræsentation af socialt udsatte grønlandere i forhold til andre socialt udsatte grupper i samfundet. Der peges samtidig på, at de i mindre grad end andre grupper benytter sig af de tilbud, der er til socialt udsatte borgere. Den tungeste del af gruppen af socialt udsatte grønlandere i Odense har ifølge rapporten i kortere eller længere tid været boligløs, men har klaret sig på gaden frem for at henvende sig på de botilbud, der findes⁶. Der er således noget, der tyder på, at det er relevant at tale om gruppen af socialt udsatte grønlandere som en specifik gruppe, hvortil særlige forhold knytter sig i forhold til andre grupper af hjemløse. Rapporten fra Fyns Amt er baseret på statistisk materiale, der bl.a. fokuserer på grønlanderes tilknytning til arbejdsmarkedet og deres tilknytning til det sociale system. Der har ikke været lignende undersøgelser af den grønlandske gruppe i København, men der er ikke noget i vores materiale, der giver grund til at tro, at det skulle forholde sig radikalt anderledes her.

³ Tøgebys bog var en del af den såkaldte magtudredning, og formålet var at undersøge i Danmark bosatte grønlanderes medborgerskab, dvs. hvorvidt og i hvilket omfang disse indgår som fulgyldige medlemmer af det politiske fællesskab i Danmark. Undersøgelsen blev gennemført som en statistisk undersøgelse blandt 552 grønlandere, som blev interviewet telefonisk. Bogens var således ikke særligt rettet mod gruppen af socialt udsatte og hjemløse.

⁴ Socialministeriet (2003). Hvidbogen blev udarbejdet på foranledning af Socialministeriet.

⁵ Tøgeby 2002:17

⁶ Det Grønlandske Hus i Odense 2005:24-25. Rapporten er en kvantitativ kortlægning af de sociale forhold for voksne grønlandere på Fyn og bygger på statistisk materiale fra Danmarks Statistik og Odense Kommunes Data Warehouse. Fokusområderne for undersøgelsen er de fynske grønlanderes arbejdsmarkedstilknytning, offentlige forsørgelse og deltagelse i sociale og arbejdsmarkedsrettede foranstaltninger. Dertil kommer en række specialanalyser omkring andengenerationsgrønlandere og tilbud til de socialt mest udsatte.

Peter på Rådhuspladsen. Han lever på gaden.

Som det også vil blive beskrevet senere, findes der bl.a. i København en række tilbud, der arbejder specifikt med socialt udsatte grønlændere og herunder også med den tungeste del af denne gruppe. Blandt andre Kofoeds Skole, der siden 1972 har haft en særlig afdeling for grønlændere, arbejder ud fra en vurdering af, at gruppen af socialt udsatte grønlændere har nogle særlige behov, og at de generelle tilbud ikke når denne målgruppe⁷.

En underbelyst gruppe

Selvom der altså er en vis opmærksomhed på området, viser en gennemgang af den eksisterende viden om socialt udsatte grønlændere, at den allersvageste gruppe – nemlig de faktisk og funktionelt hjemløse – er relativt underbelyst, særligt når det gælder boligproblematikker specifikt.

Togeby peger i sin undersøgelse af grønlænderes medborgerskab i Danmark på, at det af metodiske årsager ikke har været muligt at inddrage socialt udsatte og hjemløse, hvorfor denne ellers omfattende gennemgang af grønlænderes vilkår i Danmark ikke behandler den tungeste del af gruppen af de socialt udsatte grønlændere.

Der kan være flere forklaringer på, hvorfor gruppen er relativt underbelyst i den eksisterende litteratur om emnet. Det kan, som Togeby beskriver, bl.a. hænge sammen med de praktiske problemer ved at undersøge såvel hjemløshed generelt som grønlandske hjemløse specifikt. Grønlændere er danske statsborgere og registreres ikke særskilt, dvs. efter etnisk eller national oprindelse. Det vanskeliggør statistiske undersøgelser.

Togeby peger dog også på, at der kan være et ligestillingsideal involveret, når man ikke ønsker at udskille denne gruppe særskilt. Det danske statsborgerskab medfører nemlig også et ansvar for, at der ikke sker forskelsbehandling. Det betyder ifølge Togeby, at man i ligestillingens hellige navn i denne henseende har gjort grønlændere i Danmark ”usynlige”⁸.

⁷ Oxford Research et al. 2002:6

⁸ Togeby 2002:10

Samtidig peger Togeby også på en berøringsangst over for emnet. Grønlændere i Danmark står i hendes beskrivelse i den situation, at de på én gang er indvandrere og danske statsborgere, hvilket kan have den effekt, at socialt udsatte grønlandere i Danmark ikke ønsker at modtage de tilbud, der retter sig mod flygtninge og indvandrere, da de ser sig selv som danske statsborgere. Samtidig giver det en berøringsangst fra dansk side over for emnet, da man er bange for at komme til at stigmatisere gruppen som henholdsvis det ene eller det andet, og denne berøringsangst har også bidraget til, at gruppen er blevet underbelyst i forskningssammenhæng⁹.

En undtagelse fra den manglende beskrivelse af den tungeste gruppe af de socialt udsatte grønlandere er rapporten *Fremtidige indsatsområder overfor socialt udsatte grønlandere i Danmark* (2003)¹⁰ udfærdiget af Socialt Udviklingscenter (SUS) i forlængelse af Hvidbogen om socialt udsatte grønlandere i Danmark (2003). Rapporten er blevet til på baggrund af tre rundbordssamtaler med i alt 55 videns- og ressourcpersoner, som på forskellig vis er i berøring med gruppen af socialt udsatte grønlandere i Danmark. Formålet med samtalerne var at belyse situationen omkring målgruppen og indsamle forskellige opfattelser af delområder og prioriteringer af nye indsatsområder. Rapporten indeholder en række anbefalinger af fokusområder i forbindelse med en øget indsats for socialt udsatte grønlandere, bl.a. inden for bolig- og hjemløshedsproblematikker.

I SUS-rapporten skønnes det, som i rapporten fra Odense, at en stor del af gruppen af socialt udsatte grønlandere har hjemløshed (faktisk eller funktionel) som problem – nemlig ca. 60 %. Samtidig peges der på, at hjemløshed må opfattes som en grundlæggende problematik, idet en bolig er en nødvendighed for, at indsatsen omkring andre problemfelter kan lykkes. At få løst gruppens boligproblemer, eller blot sørge for et sted at overnatte må derfor have høj prioritet¹¹.

Relevansen af at beskæftige sig med gruppen af hjemløse grønlandere i Danmark som specifik gruppe, må altså ifølge den eksisterende litteratur på området være, at der dels er tale om en forholdsmæssig stor gruppe set i forhold til gruppen af socialt udsatte grønlandere generelt, dels at denne gruppe opleves som en særlig ”tung” hjemløsegruppe. Da det samtidig fremstår som en relativt underbelyst gruppe, må det siges at være af stor vigtighed at få belyst gruppen og dens boligmæssige problemer.

Problematikkernes karakter

Socialt eller kulturelt betinget?

Beslutningen om at betragte socialt udsatte grønlandere som en samlet gruppe, der kan adskilles fra andre grupper af socialt udsatte og hjemløse, rejser de nærliggende spørgsmål: Hvad er den særlige baggrund for denne gruppes ud-sathed? Hvorfor bliver nogle grønlandere i Danmark hjemløse?

Det er spørgsmål, der optager det professionelle miljø omkring gruppen, og som berøres i tidligere undersøgelser og rapporter. Ofte står diskussionen i den eksisterende viden imellem, om gruppens problemer overvejende skal forstås på en social baggrund og således kan sammenlignes med andre socialt marginaliserede grupper, eller om gruppens problemer mere specifikt er knyttet til gruppens særlige kulturelle og etniske baggrund og kan forstås som noget særligt grønlandsk¹². Inden for en kulturel forståelse bliver den sociale ud-sathed fremstillet som sammenhængende med grønlandsk kultur og identitet, og som at det er særlige grønlandske træk eller en kulturel ubalance, der er baggrunden for den sociale ud-sathed. Inden for en mere socialt betinget forståelse fokuseres i stedet på de (almene) sociale problemer som misbrug og traumatisering i barndommen som baggrund for den sociale ud-sathed. Denne diskussion er relevant for vores undersøgelses fokus, fordi dikotomien i opfattelsen af gruppens problemer ofte afspejles i de løsningsmodeller og tilbud, der iværksættes i forhold til gruppen.

⁹ Togeby 2002:28-29

¹⁰ SUS (2003)

¹¹ SUS 2003:17

¹² Se eks. en beskrivelse af diskussionen i SUS 2003:17

I tilbuddene til de mest udsatte grønlandere arbejdes således både med tilbud/aktiviteter, der tager udgangspunkt i det sociale perspektiv, og med tilbud/aktiviteter, der særligt tager udgangspunkt i grønlandere som kulturel gruppe. Selvom der generelt bliver arbejdet med en kulturelt-socialt blandet indsats, og der fra tilbud til tilbud er forskel på, i hvor høj grad man lægger vægt på det ene og det andet, er det dog en opdeling, der præger feltet af tilbud til gruppen. I de tilbud, hvor der anlægges et kulturelt perspektiv, kommer dette f.eks. til udtryk i aktiviteter, hvor der lægges vægt på at skabe rammer for fællesskab med andre grønlandere, og hvor aktiviteter som (traditionelt) grønlandsk husflid og håndværk indtager en fremtrædende rolle. De tilbud, der i højere grad anlægges et socialt perspektiv, kan f.eks. være mere orienteret mod ikke-kulturelt betinget aktivering, som f.eks. et cykelværksted, gartnerarbejde eller kurser i madlavning.

Denne dikotomi mellem det socialt og kulturelt betingede går endvidere igen, når der i den eksisterende viden på området beskrives barrierer for forbedring af den boligmæssige situation for gruppen.

Barrierer af kulturel karakter

De barrierer, der opfattes som kulturelt betingede, tager udgangspunkt i visse forforståelser af grønlandsk kultur og identitet. Et eksempel på en sådan barriere er det, som i forskellige dele af den eksisterende viden beskrives som en særlig grønlandsk tilbageholdenhed, altså at grønlandere skulle være særligt tilbageholdende mennesker, og at dette kan opfattes som en del af en grønlandsk kulturel identitet. Det er altså en tilbageholdenhed, som af dele af gruppen af videns- og ressourcepersoner læses ind i en kulturel diskurs og opfattes som sammenhængende med typiske grønlandske karaktertræk, som beskedenhed og en stolthed og/eller forkærlighed for at klare sig selv trods drøje forhold. Denne tilbageholdenhed menes at have den konsekvens, at socialt udsatte grønlandere kan være mindre tilbøjelige end andre grupper af udsatte til uopfordret at opsøge systemet eller at orientere socialarbejdere om deres sociale problemer i samtaler. Derfor kan systemet have sværere ved at få indblik i omfanget af gruppens problemer eller i det hele taget at omfatte gruppen med de tilbud, der findes ¹³.

Den grønlandske tilbageholdenhed og deraf følgende sparsomme kontakt med systemet fører ifølge tidligere undersøgelser andre problemer med sig i forhold til den enkeltes boligmæssige situation. Det skildres f.eks., hvordan flere i gruppen økonomisk er udelukket fra visse tilbud, fordi disse som minimum kræver en pensionsindkomst. Det hænger sammen med, at flere pga. den relativt sparsomme eller ikke-eksisterende kontakt med systemet slet ikke modtager nogen økonomisk støtte eller er kontanthjælpsmodtagere, selvom flere, end det i øjeblikket er tilfældet, evt. kunne kvalificere til at modtage pension eller revalidering ved en vurdering af deres sag ¹⁴.

Et andet træk, der flere steder beskrives som særligt grønlandsk, og som forbundet med både traditionel og moderne boligkultur i Grønland, er traditionen for at dele sin bolig med venner og familie og en deraf følgende modvilje mod at være alene. Når dette kan opfattes som en barriere for en boligmæssige udvikling, er det, fordi at der på denne baggrund kan opstå en slags 'en for alle, alle for en'-problematik omkring boligsituationen. Altså at hvis én har en lejlighed søger mange andre socialt udsatte grønlandere sammen i denne, hvilket i mange tilfælde giver meget uro og ofte medfører, at den oprindelige beboer mister lejligheden igen. En heraf afledt problemstilling er, at målgruppen, som det beskrives flere steder, fravælger tilbud, hvor det ikke i tilstrækkelig grad er muligt at udøve gæstfriheden over for andre grønlandere ¹⁵.

¹³ Eksempelvis: Oxford Research et al. 2002:27, SUS 2003: 6, Socialministeriet 2003: 13f

¹⁴ Oxford Research et al. 2002:28

¹⁵ Eks. SUS 2003:19 eller Socialministeriet 2003: 15

Barrierer af social karakter

Andre af de barrierer, som skildres i tidligere undersøgelser, bliver opfattet som barrierer af mere social karakter. Altså aspekter af målgruppens liv, der besværliggør brugen af hjemløsetilbud, men som ikke nødvendigvis hænger sammen med grønlandsk kultur og identitet. Her menes f.eks., at størstedelen af målgruppen har et alkohol- og/eller hashmisbrug¹⁶. Det beskrives, hvordan misbruget medfører en række sociale, relationsmæssige og økonomiske problemer for den enkelte, som påvirker evnen og muligheden for at få bolig eller benytte sig af botilbud. Et misbrug kan samtidig i mere praktisk forstand optræde som en barriere for gruppens brug af hjemløsetilbud, idet tilbuddene ikke tillader et (aktivt) misbrug på stedet¹⁷.

I enkelte sammenhænge beskrives dette i særdeleshed som en barriere, der har betydning for målgruppens kvinder. Mange af tilbuddene rettet mod kvinder kan vanskeligt imødekomme kvinder med et markant og synligt misbrug, da tilbuddene er målrettet f.eks. voldsramte kvinder med børn. En del kvinder med misbrug er derfor henvist til herberger, der er domineret af mænd, hvilket antages at afholde kvinder fra at bruge tilbuddene. Man formoder, at de i stedet opholder sig på værtshuse og lign. og overnatter hos forskellige mænd. Kvinderne i målgruppen bliver således mere "usynlige" for systemet¹⁸.

Meget af vores materiale peger på, at det i praksis kan være vanskeligt at opretholde denne skelnen mellem barriererne som enten kulturelt eller socialt betingede. I rapporten *Fremtidige indsatsområder overfor socialt udsatte grønlandere i Danmark* rejses det i vores vurdering rimelige spørgsmål om det ikke ofte er en umulig – og derfor ikke særlig frugtbar – opgave at foretage en sådan opdeling¹⁹. Hvornår har en problematik sin rod i en social eller en kulturel baggrund? Hvad bliver udnævnt til årsag, og hvad til virkning? Hvor slutter det ene, og hvor starter det andet? Ikke bare er det en umulig opgave. Der er også stor sandsynlighed for, at en forklarings- eller løsningsmodel, der fokuserer på det ene perspektiv alene, bliver for firkantet til at rumme den kompleksitet, der kendetegner feltet og gruppens problemer. Vi har derfor for denne undersøgelse valgt ikke at foretage denne skelnen, men i stedet at lade sociale, kulturelle og andre perspektiver supplere hinanden, hvor det har vist sig hensigtsmæssigt for at forstå de erfaringer, der er blevet delt med os, og de iagttagelser vi har gjort os.

Myndighederne og borgeren – hvor ligger problemet?

Et andet spørgsmål, der melder sig i forhold til gruppen af socialt udsatte grønlandere i Danmark, er spørgsmålet om, hvorvidt der er særlige problemer, som knytter sig til mødet mellem denne gruppe og det danske sociale system – og i dette tilfælde systemets hjemløsetilbud.

I forlængelse af formodningen om, at målgruppen bruger hjemløsetilbuddene i mindre grad end andre, findes der i det eksisterende materiale²⁰ en løbende overvejelse om, hvorvidt det er systemet og tilbuddene, der ikke kan rumme disse borgere i tilstrækkelig grad, eller hvorvidt det er den enkelte borger, der ikke magter at bruge systemets tilbud.

¹⁶ Misbrug er et eksempel på et element, der i det foreliggende materiale ofte indgår som "noget socialt", dvs. noget, der blandt nogle personer bliver betragtet som et generelt socialt problem, som den grønlandske gruppe deler med andre grupper af socialt udsatte, og som af den grund ikke er særligt grønlandsk. Andre vil derimod se netop misbruget som noget, der har en særlig kulturel baggrund (SUS 2003:7), eller se misbrug som en del af moderne grønlandske kulturelle sammenhænge. Misbrug kan således spille en tvetydig rolle, men bliver i det foreliggende materiale primært opfattet som en barriere af mere social karakter.

¹⁷ SUS 2003: 18

¹⁸ Oxford Research et al. 2002: 36 – se også filmen *Inuk Woman City Blues* (2002).

¹⁹ SUS 2003:7

²⁰ Eks. Oxford Research et al. (2002) eller *Det Grønlandske Hus* i Odense 2005

Noget materiale anlægger et overvejende systemorienteret perspektiv og peger eksempelvis på, at det forhold, at grønlandere i Danmark har status af danske statsborgere, kan føre en særlig problematik med sig. Nogle af de problemer, som hjemløse og socialt udsatte grønlandere oplever i mødet med myndighederne, kan sammenlignes med socialt udsatte indvandrere og flygtninges problemer. Her tænkes f.eks. på sproglige vanskeligheder og manglende kendskab til det danske sociale systems form, regler og procedurer ²¹. Til forskel fra gruppen af flygtninge/indvandrere beskrives dog ydermere den problematik for den grønlandske gruppe af hjemløse, at visse af de tiltag og tilbud, som automatisk iværksættes for socialt udsatte flygtninge/indvandrere ikke systematisk tilbydes den grønlandske gruppe, som er danske statsborgere ²².

Et grønlandsk pas. Grønlandere er danske statsborgere.

²¹ Järvinen 2004: Del I s. 13ff

²² Togeby 2002: 28, Oxford Research et al. 2002:24

Andre steder anlægges som beskrevet et mere personorienteret perspektiv. Her beskrives det, hvordan den grønlandske gruppe fravælger visse tilbud, fordi tilbuddene f.eks. ikke giver plads til misbrug eller omfattende gæstfrihed. Ligeledes er det som beskrevet skildret, at man i gruppen kan have tendens til at være tilbageholdende i forhold til at opsøge systemet og i det hele taget at formidle sine problemer.

Der er således forskellige opfattelser af, om man skal kigge til myndigheder eller borger for at finde baggrunden for et problematisk møde mellem parterne. Denne diskussion genoptager vi i de følgende kapitler, hvor vi vil argumentere for, at der, særligt når det gælder kommunikationen mellem parterne, er meget, der tyder på, at et gensidigt manglende kendskab gør sig gældende. En mangel, som det igen er hensigtsmæssigt ikke blot at forstå som et grønlandsk (kulturelt) problem. Selvom man kan argumentere for, at en del af problemet er forbundet særligt med relationen mellem systemet og den grønlandske gruppe, vil andet formodentlig gøre sig gældende for en bredere gruppe af socialt udsattes møde med systemet.

Hjemløsetilbud og løsningsmodeller

Ud fra den eksisterende litteraturs beskrivelser af de tilbud, der i dag eksisterer for gruppen af hjemløse grønlandere i København, kan man opdele tilbuddene i to kategorier. De har hver især en sammenhæng med de ovenfor beskrevne to måder at anskue denne gruppes problematikker på, nemlig som værende af social karakter eller som værende af kulturel karakter. Det betyder dog ikke, at de tilbud, der ikke anlægges et kulturelt perspektiv over for gruppen, helt udelukker et sådant perspektiv fra tilbuddene. I praksis samarbejdes der ofte mellem de forskellige tilbud, hvorved det kulturelle perspektiv på målgruppens problemer og løsningsmodellerne inddrages i et eller andet omfang.

Der er således ikke tale om en streng opdeling, men generelt set fremstår det i dag sådan, at de hjemløsetilbud, som er kommunalt støttede eller drevne, ikke anlægges et (direkte) kulturelt/etnisk perspektiv eller behandler grønlandere (eller andre etniske grupper) særskilt, mens de hjemløsetilbud, der retter sig specifikt mod grønlandere, varetages af eksterne, ikke-kommunale aktører²³.

Hjemløsetilbud i Københavns Kommune

Københavns Kommune varetager en række tilbud til hjemløse generelt. Det drejer sig om midlertidige botilbud efter servicelovens §§ 94 og 91²⁴. Derudover findes en akut anvisning af permanent beboelse efter boligsociale kriterier, dvs. at kommunen har anvisningsret til en række almene boliger efter aftale med boligselskaberne. Dette tilbud er dog ikke rettet særskilt mod hjemløse. En del af disse boliger har kommunen 100 % anvisningsret til, såsom opgangsfællesskaber, bofællesskaber og skæve boliger. Dertil kommer en række aktivitets- og samværstilbud efter servicelovens §§ 88 og 94, som f.eks. væresteder, produktionsværksteder og aktivitetscentre målrettet hjemløse eller tidligere hjemløse. Disse skal hjælpe brugerne til at få en stabil tilværelse, til at forbedre personlige kompetencer og til at øge en social integration²⁵. Der findes tillige forskellige tilbud om social støtte, både i sammenhæng med de kommunale botilbud – f.eks. sociale viceværter – og hjemmevejledere og støttekontaktpersoner samt gadeplansarbejdere, der skal forsøge at skabe kontakt til de hjemløse.

²³ I disse tilbud samarbejdes der dog ofte med Københavns Kommune, og opdelingen kan som beskrevet ikke siges at være entydig.

²⁴ Hjemløseområdet er særligt i København på den måde, at København både har amtslige og kommunale forpligtelser over for hjemløse. I henhold til den gældende lovgivning skal amtet sørge for pladser til midlertidigt ophold i boformer efter § 94 (dvs. akutboformer), mens kommunen skal sørge for midlertidige (tidligere: ”længerevarende”) botilbud efter § 91. På herberg kan brugerne blive indskrevet ved egen henvendelse, mens de fleste andre botilbud kræver indstilling gennem f.eks. sagsbehandler. I alle tilfælde gælder det, at det er lederen af botilbudet, der træffer afgørelsen om optagelse, men optagelse på de fleste § 91-botilbud sker primært gennem § 94-botilbud eller gennem lokalcentre efter aftale med lederen (Københavns Kommune 2003:3-8).

²⁵ Københavns Kommune 2003:4-7

Disse tilbud henvender sig til hjemløse generelt uafhængigt af nationale og etniske tilhørsforhold, og det er derfor en blandet gruppe, der bruger tilbuddene. Der kan være stor forskel fra tilbud til tilbud i forhold til de krav, der stilles til den enkelte bruger. Det gælder f.eks. i forbindelse med eventuelt misbrug, hvor tilbuddene spænder fra en høj tolerance over for misbrug til, at igangsætning af behandling er et adgangskrav.

Ud over de kommunalt drevne og støttede tilbud findes der en lang række ikke-kommunale aktører med tilbud dels målrettet hjemløse generelt og dels specifikt rettet mod grønlandere. Af de førstnævnte, som hovedsageligt er være- og kontaktsteder, har nogle steder en del grønlandske brugere, og enkelte har iværksat særlige tiltag i forhold til gruppen. De sidstnævnte udgøres hovedsageligt af være- og netværkssteder samt aktiveringstilbud, men også af et enkelt længe-revarende botilbud til grønlandske kvinder. På de disse tilbud arbejdes der generelt ud fra et kulturelt perspektiv, der bl.a. betyder, at der er grønlandsktalende medarbejdere, og at de aktiviteter, der tilbydes på stederne, er aktiviteter, der forbindes med Grønland, som f.eks. kajakværksted og skindsyning²⁶. Mange af de eksterne aktører indgår i formelle samarbejder med Københavns Kommune og har kommunal og/eller statslig medfinansiering af deres tilbud²⁷.

Værestedet Naapiffik kan bl.a. byde på noget varmt at drikke eller måske en lur i trygge rammer på sofaen. Der kommer en del faste brugere men også mange, der akut har behov for hjælp.

²⁶ Oxford Research et al. 2002:35

²⁷ Se korte beskrivelser af de tilbud, der direkte eller indirekte inddrages i undersøgelsen *Bilag 4*

Særlige kulturelt betingede behov?

Som ovenfor beskrevet arbejder de tilbud, der har en kulturel dimension indbygget, ud fra en overbevisning om, at den grønlandske gruppe har en række særlige behov, der adskiller sig fra andre danske statsborgeres behov, og som bunder i grønlændernes kulturelle og sociale baggrund²⁸. Disse kulturelle behov beskrives f.eks. i evalueringen af Kofoeds Skoles grønlænderarbejde som et behov for at være i et *"identitetskabende fællesskab"*²⁹, hvor man taler det samme sprog, i direkte og overført betydning, dvs. et fællesskab, hvor man føler sig hjemme og forstået. Dette stærke behov for samvær hænger ifølge evalueringen bl.a. sammen med, at de personer, der er opvokset i Grønland, er vant til at bo flere i samme bolig og at bo i mindre miljøer, hvor man har daglig kontakt med venner og familie. Det medfører, at man i Danmark ofte føler sig ensom³⁰. Ved at inddrage en særlig hensyntagen til det, man opfatter som grønlandsk kultur og identitet, forsøger man at tage højde for disse kulturelt betingede behov.

I samme evaluering peges der dog også på det potentielt problematiske i at arbejde ud fra et kulturelt perspektiv, idet det kan have den utilsigtede konsekvens, at fremhævelsen af det særligt kulturelle (det særligt grønlandske) bliver stigmatiserende og fastholdende for målgruppen³¹. Dette kan modvirke integrationen i det danske samfund³². Der er altså et spændingsfelt mellem det at tilgodese gruppens særlige behov (som menes at være af kulturel art) og så at være fastholdende. Ved at argumentere inden for en kulturel diskurs risikerer man, at kultur og identitet fastfryses i en form, som udgøres af en række let genkendelige ydre kendetegn, som f.eks. evnen til at sy i skind, lysten til at spise grønlandsk mad eller til at tale grønlandsk³³. Et spændingsfelt, som da også beskrives som genstand for kontinuerlig diskussion i de organisationer, der arbejder med grønlandske brugere, og som kontinuerligt må afvejes for at kunne lave målrettede løsningsforslag³⁴.

Samling eller spredning

I forlængelse af diskussionen om at tilskrive gruppen særlige kulturelle behov kan det samtidig diskuteres – og bliver diskuteret – om gruppen af hjemløse grønlændere bør samles i enkelte tilbud rettet specielt mod dem, eller hvorvidt de skal spredes ud i tilbud, der retter sig bredt mod alle hjemløse³⁵. Det er en diskussion, der rejser spørgsmålet om integration af grønlændere i det danske samfund.

På den ene side argumenteres der for en samling af den grønlandske gruppe ud fra en overbevisning om, at det fællesskab, der findes i en sådan gruppe, er af afgørende betydning for såvel den enkeltes som gruppens proces. Man mener, at der sker en udvikling af ressourcer og tillid igennem de interne relationer, støtte og gensidig hjælp³⁶.

Modstanderne mod denne model og fortalere for at sprede gruppen ud i andre bredt orienterede hjemløsetilbud mener, at en samling af gruppen vil modvirke integrationen i det danske samfund. Begrundelsen er, at man med samlingen er medvirkende til at fastholde og reproducere en afgrænset gruppe – dels som etnisk gruppe, dels som resourcesvag og problematisk gruppe³⁷.

²⁸ Oxford Research et al. 2002:24-25

²⁹ Oxford Research et al. 2002:7

³⁰ Oxford Research et al. 2002:28-29

³¹ Oxford Research et al. 2002:7

³² SUS 2003:7

³³ Valgreen (2005)

³⁴ SUS 2003:6

³⁵ SUS 2003:17

³⁶ SUS 2003:17

³⁷ SUS 2003:17

Til denne diskussion hører også det mere principielle spørgsmål, om de offentlige myndigheder kan forsvare at tilbyde noget til den grønlandske hjemløsegruppe, som ikke tilbydes til alle? Kan man lave et eksklusivt 'grønlandertilbud' med særlige forhold, der i nogen henseender kan opfattes som diskriminerende? Kan man forestille sig, at man ville konstruere et tilsvarende tilbud, der samlede en anden etnisk gruppe (eks. somaliere)? Disse forbehold må dog igen vejes mod de erfaringer, der findes på området. Som beskrevet er der nemlig noget, der tyder på, at det netop er de tilbud, der arbejder ud fra et kulturelt perspektiv, der tiltrækker mange i denne tungere del af de socialt udsatte grønlandere.

Hvor kommer den nuværende indsats til kort?

Der findes således en række tilbud, både til hjemløse generelt og til den grønlandske gruppe specifikt, der tilsammen repræsenterer meget forskellige rammer, aktiviteter og forståelser af gruppen. Alligevel kommer den eksisterende indsats på nogle områder tilsyneladende til kort.

Det beskrives fra flere sider, hvordan den nuværende indsats generelt har svært ved at rumme yderpunkterne i gruppen af socialt udsatte grønlandere. I evalueringen af Kofoeds Skoles grønlanderarbejde bliver der peget på, at skolens tilbud overordnet set er relevante for hjemløsegruppen, men ses projekterne hver for sig, har flere af dem svært ved at rumme netop de svageste i gruppen³⁸. Dertil kommer, at det er et generelt problem at fastholde den tunge gruppe i botilbud såvel som i andre tilbud. Det hænger bl.a. sammen med, at mange i denne gruppe ud over at være hjemløse også har andre svære problemer, som f.eks. et stærkt misbrug. Dette kan gøre det vanskeligt for dem at fungere i tilbud, der ikke tolerer misbrug. Flere steder nævnes der i den forbindelse også det problematiske i at nå kvinder med misbrug, der ikke kan bruge tilbuddene, men i stedet bor rundt omkring hos forskellige mænd og ofte er voldsramte³⁹.

Fremtidige indsatser

Det eksisterende materiale om socialt udsatte grønlandere peger ikke bare på steder, hvor den nuværende indsats kommer til kort, men også på en række ønsker for fremtidige indsatser. I forhold til gruppen af hjemløse indstilles der som tidligere beskrevet til, at behovet for en bolig prioriteres højt, idet det at have en bolig er en vigtig forudsætning for at kunne arbejde med de ofte mange og differentierede problematikker, som opleves hos personer i hjemløsegruppen.

Behovet for en differentieret indsats understreges helt grundlæggende i det eksisterende materiale. Flere beskriver, at der er en tendens til at se den grønlandske gruppe som ensartet og præget af få fælles problemer, mens virkeligheden er en ganske anden⁴⁰. Dette går igen i anbefalingerne på boligområdet, hvor det bl.a. anbefales, at man sikrer, at der etableres en bred vifte af boligtilbud, så det bliver muligt at dække de differentierede behov. I den sammenhæng bliver det også fremhævet, at boligerne skal være så fleksible, at kravene er mulige at efterleve, så eksempelvis misbrugsproblemer ikke nødvendigvis medfører en opsigelse. For at opfylde disse betingelser foreslås helt konkret at oprette flere skæve boliger, opgangsfællesskaber og et særligt herberg til grønlandske kvinder med misbrug⁴¹.

Ydermere peges der på muligheden for at styrke det kulturelle perspektiv i indsatserne, f.eks. igennem i højere grad at opfylde brugernes kulturelt betingede behov. Her tænkes der f.eks. på behov for kontakt med andre grønlandere eller mulighed for at kommunikere på grønlandsk og have kontakt med medarbejdere med en kulturel forståelse af gruppen⁴².

³⁸ Oxford Research et al. 2002:6

³⁹ Oxford Research et al. 2002:36, Det Grønlandske Hus i Odense 2005:25

⁴⁰ SUS 2003:8, Socialministeriet 2003:3

⁴¹ SUS 2003:4, 18

⁴² Oxford Research et al. 2002:10,39. Hvad der menes med en medarbejder med kulturel forståelse, fremgår ikke nærmere af evalueringen.

Desuden anbefales det at iværksætte helhedsløsninger på tværs af forskellige systemer, som f.eks. kommune, behandlingstilbud, den sociale indsats og botilbud. Helhedsløsningerne skal sikre en koordination mellem disse systemer, skabe mulighed for parallelle forløb og forhindre, at den enkelte person ”tabes” mellem de forskellige myndigheder og aktører ⁴³.

Selvom der i forvejen således peges på en række muligheder for at forbedre målgruppens boligmæssige situation, er det dog ud fra vores vurdering nødvendigt med en mere fokuseret indkredsning og belysning af de problematikker, der gør sig gældende i forhold til den særligt tunge målgruppe.

Undersøgelsens perspektiv

Ambitionen med denne undersøgelse er at prøve at udfylde nogle af de huller, som vi finder, at den eksisterende viden på området generelt efterlader. Dette betyder i praksis, at undersøgelsen fokuserer på den tungeste gruppe, altså de faktisk og funktionelt hjemløse, samt at den specifikt er rettet mod denne gruppes boligproblemer.

Undersøgelsen anerkender og inkluderer problemernes komplekse relation til andre sider af gruppens samlede sociale situation, men tager udgangspunkt i de boligmæssige aspekter. At være uden bolig kan ud over at være et problem i sig selv samtidig være en barriere for at få kontrol over og evt. mindske et misbrug, at få og opretholde et arbejde, at holde kontakt til familie og andet netværk og at blive integreret i samfundet. En forbedring af gruppens boligsituation kan derfor være en vej til forbedringen af målgruppens generelle situation.

Når der tidligere er lavet undersøgelser af (socialt udsatte) grønlændere i Danmark, har man som beskrevet mødt en del metodiske vanskeligheder i forhold til at omfatte den gruppe, som denne undersøgelse beskæftiger sig med. Det skyldes, at det er en gruppe som det dels er svært at komme i kontakt med, dels er vanskelig at støtte i en boligmæssig udvikling. Vi mener, at den bedste måde, hvorpå man kan få et indblik i gruppens eget syn på sagen og gruppens daglige liv, færden og oplevelse af de eksisterende tilbud, er at få gruppen selv i tale. Ligeledes at tale med de mennesker, der har et indgående kendskab til gruppen og dens liv. Vi har derfor gennemført kvalitative interviewundersøgelser med de professionelle, der arbejder med gruppen, og ikke mindst med en række personer fra målgruppen.

Ligeledes har det været centralt for os at gå til problematikken med en åbenhed over for det forhold, at personerne i denne gruppe kan have en anden opfattelse end forventet af, hvordan de gerne vil bo, og hvordan de gerne vil leve. Derfor har vi valgt at gå til opgaven med udgangspunkt i det etnologiske begreb om ’det gode liv’ og heraf udledt et begreb om ’den gode bolig’.

Det gode liv og den gode bolig

Begrebet det gode liv betegner den ideologiske side af en hverdagspraksis, som søges udlevet i konkrete gøremål og i den generelle strukturering af dagliglivet ⁴⁴. Det vil sige den forestilling om den ideelle udformning af tilværelsen, som den enkelte giver udtryk for og efterstræber at realisere. Når man arbejder med forestillingen om det gode liv, er det ud fra den forudsætning, at der er forskel fra gruppe til gruppe, fra person til person og oven i købet fra tidspunkt til tidspunkt i den enkeltes liv på, hvordan forestillingen om det gode liv ser ud.

⁴³ Det Grønlandske Hus i København 2005:17, Socialministeriet 2003:4

⁴⁴ I den etnologiske tradition er særligt livsformsanalysen kendt for sin brug af begrebet om forskellige opfattelser af det gode liv. Se eks. Højrup, Thomas (1989): Det glemte folk og Christensen, Lone Rahbek (1987): *Hver vore veje*.

I dette tilfælde betyder det, at vi som udgangspunkt for undersøgelsen har forsøgt ikke at overføre forventningen om egne eller andres forestillinger om det gode liv til gruppen af hjemløse grønlændere. I stedet har vi taget deres og andres udsagn om, hvordan gruppen lever og foretrækker at leve alvorligt og derigennem forsøgt at forstå den måde, hvorpå gruppen og den enkelte forstår sin situation.

Det, at der kan være kvalitative forskelle mellem forskellige personers udgaver af det gode liv, betyder også, at der er forskel på, hvilke betingelser der skal til, for at den enkelte opfatter betingelserne som gode rammer for realiseringen af det gode liv. Det, som en politiker, en kommunal embedsmand eller en medarbejder på et botilbud opfatter som gode rammer, er ikke nødvendigvis det samme, som en hjemløs grønlænder i København opfatter som gode rammer. Det, som den ene socialt udsatte grønlænder opfatter som et godt botilbud, er heller ikke nødvendigvis det samme, som en anden socialt udsat grønlænder opfatter som godt. Som vi i senere afsnit⁴⁵ vil illustrere, er det vanskeligt at pege på en boligform, der passer til alle. Tværtimod lader det til, at det netop er i accepten af, at der kan sættes forskellige mål fra person til person, og at det kan være hensigtsmæssigt med forskellige rammer til forskellige tidspunkter i den enkelte persons proces, at det er muligt at finde udviklingsmuligheder.

Boligen og den form, man vælger at bo under, må overordnet ses som et vigtigt middel til det gode liv – altså en vigtig del af rammerne for udformningen af tilværelsen – men det gode liv rummer mere end bolig. Begrebet om den gode bolig anvendes i denne undersøgelse ud fra tesen om, *at hvis en boform ikke tillader en at udleve ens version af det gode liv på det givne tidspunkt, så fravalges den*. Det er derfor meget vigtigt at have en viden om, hvad en bolig – for denne gruppe – skal kunne for at danne rammerne om forestillingen om det gode liv.

Begreberne om det gode liv og den gode bolig vil altså blive anvendt til at beskrive nogle af de mønstre, som udgør den kultur, der er i gruppen, og som altså præger måden at bruge tilbuddene. Når der på denne måde beskrives en kultur, der særligt kendetegner gruppens liv, er det altså ikke f.eks. i betydningen af en traditionel grønlandsk kultur, som menes at være fælles for alle grønlændere. Det er tværtimod beskrivelsen af nogle af de træk, som går igen i gruppen af socialt udsatte grønlændere i København. Træk, som ikke bare er forbundet med det at være grønlænder, men også hænger sammen med resten af den kontekst, man befinder sig i og forholder sig til – altså f.eks. at man er hjemløs, at man færdes i København, eller at man er misbruger. Der vil således være noget, som mange personer i denne gruppe har til fælles med mange andre grønlændere, men der vil også være noget, som vil være anderledes for denne gruppe end for de fleste andre grønlændere. Ligeledes vil gruppen have visse ting til fælles med andre grupper af socialt udsatte og hjemløse, mens de på andre måder vil skille sig ud.

Materiale

For at generere et materiale, der kan danne baggrund for denne type viden, har vi fortrinsvis benyttet os af kvalitativ interviewmetode. Vi har således i løbet af denne undersøgelse gennemført to kvalitative interviewundersøgelser, hhv. med personer, der arbejder professionelt med målgruppen, og med personer fra målgruppen selv. I det første tilfælde har formålet med interviewene fortrinsvis været at indhente en beskrivelse af målgruppens hjemløshed og praksis i forhold til de eksisterende tilbud. Derudover har det været hensigten at opnå en forståelse af de logikker, der ligger bag det professionelle miljøes praksis omkring gruppen og dermed bag ved systemets møde med og forventninger til gruppen. I det sidste tilfælde har det overordnede formål netop været at få et indblik i den enkeltes egen forståelse af situationen, opfattelsen af den gode bolig og ikke mindst den personlige erfaring med tilbud og boformer.

Ud over interviewundersøgelserne er der også gennemført en kvantitativ spørgeskemaundersøgelse, fortrinsvis blandt Københavns Kommunes lokalcentre. Undersøgelsen indsamlede oplysninger om de enkelte personer, der hos centrene blev vurderet som en del af målgruppen. Formålet med denne delundersøgelse har været at skabe et kvantitativt overblik over gruppen, hvad gælder aspekter som antal, fordeling af køn, alder, misbrug og nuværende boligsituation.

⁴⁵ Hovedsageligt i kapitel 5.

Spørgeskemaundersøgelsen og interviewundersøgelserne supplerer hinanden undervejs i analysen, og det følgende kapitel består således af en overordnet beskrivelse af gruppen og mønstre i dens hjemløshed baseret på de forskellige delundersøgelers resultater.

Kapitel 3: Karakteristik af målgruppen

I dette kapitel gives der en karakteristik af målgruppen. Kapitlet skal således give en forståelse af gruppens sammensætning i forhold til antal, sammensætning, aldersfordeling, misbrug og lign., men også af gruppens hjemløshedsmønster og andre særlige forhold, der gør sig gældende for denne gruppe. Disse oplysninger skal bl.a. danne baggrund for at forstå de mønstre, der er i gruppens brug af de eksisterende tilbud og danne grundlag for at kunne pege på boformer, der er bedre tilpasset gruppen.

Kapitlet baserer sig på både spørgeskemaundersøgelsen og på de to kvalitative undersøgelser, der består af interview udført blandt gruppen af professionelle og målgruppen selv. De to typer data (de kvantitative og de kvalitative) ligestilles og bruges begge i beskrivelsen af gruppens karakteristika.

Først i kapitlet foretages en indkredsning af målgruppen, som skal findes i et spændingsfelt mellem begreberne 'hjemløs' og 'grønlander'. Dernæst vil de metoder, der har været anvendt i denne kortlægning, blive gennemgået. Efterfølgende præsenteres karakteristikken af målgruppen i en række temaer. Først den del, der primært baseres, på det kvantitative materiale, og dernæst den del, der baserer sig primært på det kvalitative materiale.

Målgruppeforståelse

En lang række af de rapporter og undersøgelser, der beskæftiger sig med socialt udsatte grønlandere i Danmark, peger på, at det er en varieret gruppe, hvis muligheder for at klare sig i samfundet og hvis grad af sociale problemer kan være forskellige. For at kunne arbejde med denne kompleksitet vælger man i andre rapporter at opdele gruppen i tre undergrupper ud fra omfanget af social udsathed. Disse grupper er 'de hjemløse', 'de socialt isolerede' og 'de delvist socialt integrerede'⁴⁶. Af disse grupper beskæftiger denne rapport sig primært med den første.

Grundlæggende må gruppen af hjemløse grønlandere forstås som kompleks og sammensat. Det betyder, at der i gruppen kan være stor uoverensstemmelse mellem, hvad de forskellige individer udpeger som problemer, baggrunde herfor, løsninger etc. De følgende beskrivelser skal således forstås som mønstre i denne kompleksitet, som karakteristika, der er fælles for *mange* i gruppen, men som ikke nødvendigvis er gældende under alle forhold og for *alle* individer i gruppen. Der er endvidere ikke tale om en fast kategori eller en stabil gruppe, men om en gruppe, som mange bevæger sig ind og ud af over tid, som har flydende grænser i forhold til de andre undergrupper, og som præges af de personer, der til forskellige tider er en del af gruppen.

Som beskrevet tidligere i rapporten er det en gruppe, som er præget af mange andre problematikker end hjemløsheden, såsom misbrug og arbejdsledighed. I de tilfælde, hvor vi har fået oplyst forsørgelsesgrundlaget for personer i målgruppen er det overvejende kontanthjælp og i færre tilfælde førtidspension. Disse aspekter er dog vinkler på målgruppens situation, som vi har valgt kun at inddrage, hvor det synes relevant. Det skyldes dels, at rapportens primære sigte er bolig, dels at vi anser boligproblematikken som sammenhængende med de andre problematikker, men som højt prioriteret i

⁴⁶ Oxford Research et al. 2002:21, Socialministeriet 2003:8. Rapporter, der omhandler hjemløshed mere generelt, opererer med flere typer af hjemløshed (se f.eks.: Stax 1997).

forhold til løsninger, idet det er vanskeligt at opretholde et arbejde eller blive et misbrug kvit, hvis man ikke har en bolig og en relativt regelmæssig hverdag.

Det er et spørgsmål, i hvilken grad de mønstre, der beskrives her i forhold til gruppen af grønlændere, er specifikke for denne gruppe, eller hvorvidt de også gør sig gældende for andre grupper af hjemløse og socialt udsatte. Denne undersøgelse har ikke været sammenlignende i sin karakter, og derfor kan vi ikke drage sammenligninger i vores eget materiale. Der er dog som bekendt⁴⁷ meget i vores materiale, der peger på, at der er noget, som er særligt for gruppen, og som man ikke ser i andre grupper af hjemløse. Det gælder både i kvantitativ forstand, altså i hvilken grad de forskellige af gruppens problemer optræder, og i kvalitativ forstand, altså f.eks. i forhold til gruppens adfærd og måder at løse problemerne på. Grundlæggende kan man sige, at der er en lang række problematikker, hvor gruppen af hjemløse grønlændere kvantitativt og kvalitativt adskiller sig fra andre grupperinger af hjemløse, men der er også en række ligheder. Det er også den opfattelse, der gives udtryk for i den eksisterende viden, bl.a. i SUS-rapporten, hvor en informant udtaler: *"Der er ikke tale om andre problemer med grønlændere, men problemer, der er vanskelige at få løst, når man er grønlænder."*⁴⁸.

Udgrænsning af en målgruppe

I rapporten *Fra Hjemløshed til Fast Bolig fra SFI (2005)* beskrives det, hvordan *"et organiserende princip for det sociale arbejde [...] identifikation af målgrupper. Indsatser og foranstaltninger rettes mod grupper af personer, som man identificerer til at have behov for samme type af støtte, og identifikation af nye grupper med særlige behov fører til etablering af nye indsatser."*⁴⁹ Indkredsningen af gruppen af hjemløse grønlændere som en gruppe med særlige behov er en sådan form for udpegning af en gruppe, der har brug for en særlig indsats. Her vil vi se nærmere på to af de centrale begreber i vores målgruppe-indkredsning, nemlig 'grønlænder' og 'hjemløs'.

Grønlænder

Det er ikke umiddelbart enkelt at bestemme ud fra en række objektive kriterier, hvem der er grønlænder, og hvem der ikke er det. I forskellige undersøgelser af grønlændere i Danmark (og i Grønland) blev der anvendt en lang række forskellige definitioner af, hvem der er grønlænder, ud fra såvel såkaldte objektive som subjektive kriterier. I Tøgebys undersøgelse af grønlændere i Danmark arbejdes eksempelvis ud fra en definition af grønlændere som personer, der er født i Grønland, og hvor den ene eller begge forældre også er født i Grønland⁵⁰. Når der i vores undersøgelse ikke anvendes en lignende definition ud fra fødested eller andre objektive kriterier, hænger det sammen med, at denne definition udelukker en række af borgere, som vores materiale viser også hører til vores målgruppe. Det kan eksempelvis være borgere, der har været bortadopteret som børn, eller såkaldte andengenerationsgrønlændere i Danmark.

I stedet har vi valgt at arbejde med en definition, der tager udgangspunkt i målgruppens egen selvopfattelse, og fokuserer på identifikation og selvidentifikation. Med andre ord en definition, der tager højde for, hvem der identificerer sig selv som værende grønlænder, men også hvem der af andre – det kan være den grønlandske gruppe eller f.eks. personer i gruppen af professionelle – defineres som værende grønlænder⁵¹. En sådan definition giver plads til, at der kan medtænkes en stor variation i gruppen, således at personer, der på andre måder kan omfattes af gruppen, ikke udelukkes fra undersøgelsen, fordi de ikke er "grønlandske nok".

⁴⁷ Se kapitel 2:

⁴⁸ SUS 2003:8

⁴⁹ Fabricius et al. 2005:127

⁵⁰ Tøgeby 2002:11

⁵¹ Denne definition bygger på den norske antropolog Fredrik Barths teorier om dannelse af etniske grupper, hvor det ikke er det kulturelle indhold, men snarere den kontinuerlige relationelle grænsedragning, der spiller en rolle for dannelse af grupper, herunder bl.a. identifikation og selvidentifikation (Barth 1969:11).

Definitionen tager endvidere højde for, at identifikationen udefra (f.eks. fra behandlere og systemet) spiller en ikke ubetydelig rolle i forhold til de enkelte individer. At blive identificeret som et medlem af gruppen af socialt udsatte grønlandere kan have en afgørende betydning for den enkeltes muligheder og begrænsninger inden for det sociale system, og af den grund har det været magtpåliggende at inddrage den eksterne udpegning af målgruppen i selve definitionen. Det bliver således en dynamisk identifikation af målgruppen, der kommer til at foregå i en kontinuerlig vekselvirkning mellem målgruppen, den professionelle gruppe og vores vurdering.

Hjemløs

Hjemløse defineres i Servicelovens § 94 til at være personer, der har særlige sociale problemer, som ikke har egen bolig eller ikke kan opholde sig i deres egen bolig, og som har behov for botilbud og for tilbud om aktiverende støtte, omsorg og efterfølgende hjælp⁵². Hjemløshed beskrives således som både et ydre vilkår, at man mangler en bolig, og som en personlig egenskab, at man ikke magter at have og/eller opholde sig i en bolig⁵³.

Med hjemløshed menes dermed både faktisk og funktionelt hjemløse⁵⁴. Derved gives der mulighed for at arbejde med forskellige grader af hjemløshed på et kontinuum, hvor det ene yderpunkt er at bo på gaden, mens det andet yderpunkt er at bo fast i egen bolig med en form for social støtte. Imellem disse to yderpunkter findes en mængde forskellige former for hjemløshed, som således kan være at bo på gaden, at opholde sig på en midlertidig boform og/eller at overnatte i kortere eller længere tid hos familie, venner eller bekendte. Det dækker samtidig folk, der har permanent bolig, men som af forskellige årsager ikke er i stand til at bruge denne bolig, eller som har behov for forskellige grader af social støtte for at opretholde denne bolig. Sociologen Tobias Børner Stax beskriver i et arbejdspapir omkring hjemløshed fra SFI⁵⁵ en række forskellige typer af hjemløshed. Overordnet grupperer disse sig i to hovedgrupper afhængigt af om fraværet af adgang til permanent bolig tages som udgangspunkt eller om det reelle opholdsted tages som udgangspunkt. I førstnævnte tilfælde skelnes mellem typerne adresseløse, boligløse, legalt sanktionerede hjemløse, midlertidigt huslyanstviste, skjulte hjemløse, hjemløse uden bolig, børn og unge hjemløse og hjemløse med bolig. Vi har dog særligt ladet os inspirere af de forskellige typer i den sidste hovedgruppe, som er gademennesker, hjemløse på institution, de skjulte hjemløse og uacceptabelt boende. Typerne har i vores materiale hovedsageligt været anvendt til at ordne materialet efter og som en måde at overskue et komplekst felt på.

En anden faktor, der er med til at gøre hjemløsegruppen til en sammensat kategori, er, at hjemløsegruppen administrativt hører ind under gruppen af voksne med særlige behov, som er en gruppe, der også omfatter sindslidende og misbrugere. Samtidig er der en høj grad af personsammenfald mellem de tre grupper. Det betyder at mange, som er hjemløse, også har et misbrug og/eller har en sindslidelse⁵⁶. Dette gælder også, som det vil blive beskrevet senere, for den grønlandske del af hjemløsegruppen, og det har stor betydning for hvilke hjemløsetilbud, som den hjemløse kan benytte sig af. Idet de sociale indsatser retter sig specifikt mod hver enkelt gruppe, bliver der en høj grad af rykken frem og tilbage mellem forskellige tilbud inden for det sociale system, der er målrettet de forskellige grupper⁵⁷.

De hjemløse grønlandere befinder sig således i spændingsfeltet mellem den sammensatte gruppering, som udgøres af grønlandere i Danmark, det kontinuum, som kategorien hjemløshed spænder over, og forskellige steder i den administrative kategori, som voksne med særlige behov udgør.

Man kan altså kort sagt sige, at vi har valgt at definere vores målgruppe som: *faktisk og funktionelt hjemløse, der identificerer sig selv og/eller bliver identificeret som tilhørende den grønlandske gruppe*. Det medfører, at særligt det kvalitative materiale om-

⁵² Serviceloven § 94

⁵³ Fabricius et al. 2005:128

⁵⁴ Socialministeriet 2003:8

⁵⁵ Stax 1997

⁵⁶ Fabricius et al. 2005:128

⁵⁷ Fabricius et al. 2005:128

handler en bred vifte af personer, fra folk på gaden til personer, der for nyligt har fået egen lejlighed. Dermed mener vi at have opnået en stor spændvidde i materialet, der giver mulighed for en bred forståelse af gruppen, men også for at forstå og beskrive forskellige niveauer i en mulig proces, der kan føre ud af hjemløsheden.

Metoder til kortlægning af målgruppen

Formålet med kortlægningen af målgruppen har været at skabe et kvalificeret overblik over gruppen og give et så præcist skøn over gruppen som muligt, mht. antal, køn, alder, misbrugsmønster, geografi mm. Dette skøn skal bl.a. indgå i en vurdering af, hvilke indsatser på hjemløseområdet der kan være relevante i forhold til denne gruppe. Da materialet, der ligger til grund for denne kortlægning af målgruppen, består af både kvalitativt og kvantitativt materiale, følger der her en kort beskrivelse af de metoder og kriterier, der har ligget til grund for gennemførelsen af de to typer undersøgelser.

Spørgeskemaundersøgelsen

Denne del af vores undersøgelse danner baggrund for den kvantitative kortlægning og er gennemført i flere trin. I første omgang udfærdigede de primære ikke-kommunale institutioner⁵⁸, der arbejder med hjemløse grønlændere i København, en liste med navne på grønlændere, der efter deres medarbejders vurdering lever op til den definition af hjemløse grønlændere, som vi på forhånd havde opstillet⁵⁹. Dernæst blev denne liste med navne sendt ud til (hovedsagligt) voksenteamet i de lokalcentre i Københavns Kommune, som på forhånd havde angivet, at de mente at have grønlændere tilknyttet, som faldt inden for målgruppen. Medfølgende listen var et spørgeskema (se bilag 3). På lokalcentrene supplerede en eller flere medarbejdere med særligt kendskab til den grønlandske gruppe listen med personer, der er tilknyttet lokalcentrene, og som falder inden for den tidligere nævnte definition af målgruppen. På dette grundlag blev der udarbejdet en samlet liste på 137 individer, som gennemgående færdes i Københavns Kommune, hvoraf 66 er angivet med personnummer, fordi disse er kendte på lokalcentrene⁶⁰.

Medarbejderen (eller medarbejdere) i lokalcentrets voksenteam udfyldte derefter det medsendte spørgeskema for de borgere på listen, som de havde kendskab til, ud fra den enkelte borgers sagsmappe og medarbejdernes personlige kendskab til borgeren. Ikke alle lokalcentre havde dog den fornødne tid og ressourcer til at udfylde spørgeskemaerne. Af de 137 individer, der er kendskab til, er der derfor kun udfyldt spørgeskemaer for 51⁶¹. De 51 spørgeskemaer repræsenterer således de borgere, som medarbejdere på lokalcentrene har vurderet som tilhørende denne tungeste gruppe af socialt udsatte grønlændere, og som er kendte i voksenteamet. Til spørgeskemaerne hører endvidere skemaer udfyldt af Herbergscentret, Sundholm, som havde mulighed for at deltage i undersøgelsen i kraft af, at det er en kommunal institution.

Af de 15 lokalcentre, som findes i København, meldte to ud på forhånd, at de ikke havde kendskab til nogen personer, der var tilknyttet målgruppen. Af de 13, der meddelte, at de havde kendskab til personer i målgruppen, har alle indsendt udfyldte spørgeskemaer. Besvarelsesprocenten må således siges at være høj, men der er stadig flere personer, vi ikke har oplysninger på, end vi har. Da vi således kun har uddybende materiale for under halvdelen af dem, vi har kendskab til, må spørgeskemaerne betragtes som en form for stikprøve. Det er derfor spørgsmålet, hvorvidt

⁵⁸ De ikke-kommunale institutioner er Kofoeds Skole, Det Grønlandske Hus og Herfra og Videre på Christiania. Sidstnævnte valgte dog i stedet at samarbejde direkte med Christianshavns Lokalcenter.

⁵⁹ Navnelisten er behandlet fortroligt og kun anvendt inden for denne undersøgelse.

⁶⁰ Et enkelt lokalcenter ønskede ikke at levere oplysninger om personnummer eller udfylde et spørgeskema for de personer, de havde kendskab til. Der er således syv personer på listen, som er kendte på lokalcentret, selv om de ikke optræder med personnummer. Fra et enkelt lokalcenter har det kun været muligt at få navne og cpr-numre, men ikke skemaer. Disse indgår derfor heller ikke i spørgeskemaundersøgelsen, selvom personerne er kendte på lokalcentrene.

⁶¹ Der blev indleveret flere spørgeskemaer, men enkelte har været gengangere og er derfor sorteret fra

det billede, der fremkommer i skemaerne, er repræsentativt for hele målgruppen. Der er ikke noget i det kvalitative materiale, der i betydelig grad tyder på, at det billede, vi tegner igennem skemaerne, ikke skulle være gennemgående. Nogle oplysninger, som f.eks. køn og alder, har det endvidere været muligt at tegne et bredere billede af, dels igennem navne-listen, og dels igennem de tilgængelige cpr-numre.

Informanterne, der er beskrevet på listen og i spørgeskemaerne, er i første omgang udvalgt efter en nedskreven definition. Dernæst er de dog blevet udvalgt efter såvel de ikke-kommunale aktørers som efter lokalcenter-medarbejderens personlige skøn om, hvorvidt borgeren tilhører målgruppen eller ej. Dette medfører naturligvis et vist usikkerhedsmoment i undersøgelsen, idet personlige skøn per definition er forskellige. Det er tillige en usikkerhed, hvorvidt hele gruppen er blevet ”indfanget”, da såvel opfordringen til at levere navne til listen som spørgeskemaerne blev sendt ud til lokalcentrene og er blevet behandlet i disses team for voksne med særlige behov. Det er derfor muligt, at personer, der kunne tilhøre målgruppen, ikke er blevet inddraget, fordi deres sager administrativt ikke hører under dette team i lokalcentrene, men f.eks. hører under beskæftigelsesindsatsen eller handicapcentrene. En lignende problematik gør sig gældende for modtagere af folkepension. Der kan således være dele af målgruppen, vi ikke har nået med denne fremgangsmåde. Grundet målgruppens sammensatte karakter og den manglende mulighed for registerudtræk, er dette dog blevet bedømt til at være den form, som bedst kunne gennemføres.

Man kan stille spørgsmålstegn ved det hensigtsmæssige i ikke at gå ud og bede informanterne om selv at besvare de pågældende spørgeskemaer. Dette er en metode, man f.eks. har valgt at anvende i Århus Kommunes Grønlanderprojekt⁶². Når vi har valgt en anden model, skyldes det i høj grad de tidsmæssige rammer omkring projektet, der ikke i samme grad, som f.eks. i Århus, har givet mulighed for opsøgende arbejde af denne karakter. Vi har i stedet valgt at indgå i et samarbejde med de medarbejdere i Københavns Kommunes lokalcentre og institutioner samt de ikke-kommunale aktører på området, som har et omfattende kendskab til målgruppen.

Denne fremgangsmåde har den fordel, at den med inddragelse af såvel kommunale som ikke-kommunale aktører kan give et bredt overblik over størrelsen af gruppen, uden at dette afhænger af individernes kontakt til det sociale system, samt at også personer, der ikke har adresse i Københavns Kommune, men reelt opholder sig her, kan inddrages. Ulemperne ved en sådan fremgangsmåde er dog, som det også tidligere er beskrevet, at der i nogen grad bliver tale om subjektive vurderinger, og at medarbejdernes hukommelse kan svigte. Det kan give usikkerheder i undersøgelsens resultater.

Den kvantitative del af vores undersøgelse har altså givet kendskab til 137 personer, hvoraf 66 er (gen)kendte på lokalcentrene. Heraf har vi som bekendt haft mulighed for at få udfyldt et uddybende spørgeskema for 51 individers vedkommende. Vi har således kendskab til mere end dobbelt så mange personer, som tilhører målgruppen, end der er kendskab til ude i lokalcentrene. Det kan bl.a. hænge sammen med, at disse personer har adresser i andre kommuner, evt. i Grønland, men opholder sig i København. Det kan også, som det tidligere er blevet beskrevet, hænge sammen med, at nogle af disse personer administrativt kan have deres sager liggende andre steder, som f.eks. handicapcentrene, eller at de modtager folkepension. Det kan dog også hænge sammen med, at nogle i gruppen kun meget lidt eller ingen kontakt har med det offentlige system og derfor ikke bliver genkendt.

De resultater, der er fremkommet igennem spørgeskemaundersøgelsen alene, kan således kun siges at være repræsentative for den del af målgruppen, som optræder i lokalcentrenes sagsmapper. Det kunne i den sammenhæng have været interessant, hvis vores undersøgelse havde været udstrakt til også at inddrage andre dele af forvaltningen (samt andre forvaltninger), idet det kunne have givet et mere dækkende billede. Dette har dog desværre ikke været muligt inden for de givne rammer.

⁶² Se <http://www.udsattegroenlaendere.dk/index.aspx/Indsatser/Aarhus.html>

Interviewundersøgelserne

Den anden del af det materiale, som danner det empiriske grundlag for rapporten, udgøres af to interviewundersøgelser med personer fra henholdsvis gruppen af professionelle ressourcepersoner og målgruppen selv. De to interviewundersøgelser består begge af semi-strukturerede kvalitative interview af varierende længde og indeholder i alt 20 interview med 33 informanter.

Informanterne til undersøgelsen blandt de professionelle er valgt ud fra et primært kriterium om, at de skal være personer, der arbejder professionelt med gruppen, og som derfor har et indgående kendskab til den. Derudover har vi søgt at opnå en vis bredde ved at inddrage både kommunale og ikke-kommunale aktører på feltet, og at inddrage både opsøgende medarbejdere, medarbejdere tilknyttet botilbud til hjemløse og væresteder samt medarbejdere på lokalcentre.

Interviewene med gruppen af professionelle er udført efter en på forhånd tilrettelagt spørgeguide (se bilag 1) og har været af 1 – 1½ times varighed. Alle interview er foregået på dansk. Interviewene er foregået alene eller i grupper af maks. 4 personer. Der er i alt blevet foretaget 10 interview med i alt 20 informanter i den professionelle gruppe.

Informanterne til undersøgelsen blandt målgruppen er valgt ud fra ønsket om en bredde i forhold til de forskellige grader af hjemløshed (se ovenfor). Der er således foretaget interview med personer, der bor på gaden, personer, der benytter tilbud i København (kommunale samt ikke-kommunale), personer, der bor på sofaer hos venner/familie, samt med personer, der har fået bolig i et bofællesskab og i egen lejlighed. Vi har primært taget kontakt til informanterne via de professionelle ressourcepersoner. Alle interview har været varslet i forvejen, og informanterne har haft kendskab til, hvad der skulle foregå og indvilget på forhånd. Denne udvælgelse har den potentielle svaghed, at vi ikke har kendskab til de kriterier, som de professionelle har udvalgt de enkelte informanter efter. Vi har dog i kraft af informanternes egne udsagn kunne konstatere, at den ovenfor beskrevne bredde er opnået.

Interviewene med målgruppen er udført efter en på forhånd tilrettelagt spørgeguide, som er blevet tilpasset de forskellige informanternes aktuelle situation. Interviewene har været af meget varierende længde, men alle over ½ times varighed. På nær dele af et enkelt interview, der blev gennemført vha. tolkning, er alle interview gennemført på dansk. Interviewene er foregået alene eller i grupper på maks. 3 personer. Der er i alt blevet foretaget 10 interview med i alt 13 informanter.

Det semi-strukturerede interview

Som nævnt er interviewene i de to interviewundersøgelser gennemført som semi-strukturerede interview. Det semi-strukturerede interview er præget af, at der så vidt muligt stilles åbne spørgsmål ud fra en spørgeguide med temaer, som man ønsker at få belyst⁶³. Hvordan spørgsmålene stilles i det konkrete tilfælde, afhænger af informanten og situationen. Den konkrete udformning og rækkefølge af spørgsmålene i guiderne skal således opfattes som forslag og en hjælp til interviewerens til forskellige måder at indkredse et tema på og ikke nødvendigvis som udtryk for, hvordan spørgsmålene blev formuleret i interviewsituationen. Ikke alle spørgsmål eller temaer blev berørt i hvert interview, og i nogle interview var det relevant at tale om flere emner. Pointen er, at man bliver ved med at spørge på forskellige måder, indtil interviewerens mener, at det aktuelle tema er tilstrækkeligt belyst. Ligeledes er der i det kvalitative interview plads til at forfølge nye temaer, som undervejs viser sig relevante.

⁶³ Denne undersøgelses spørgeguider findes i bilag 1 og 2

Formålet med en kvalitativ interviewundersøgelse er ikke blot, at man stiller åbne spørgsmål, men også at man spørger ind til og forsøger at afdække, hvad den enkelte mener med de ord og begreber, vedkommende anvender. I dette tilfælde betyder det, at der eksempelvis ikke bare er spurgt til, hvorvidt en bruger kunne erklære sig 'tilfreds' med opholdet på et botilbud, eller om den sociale støtte på stedet blev opfattet som 'god' eller 'dårlig'. Det blev også uddybet, hvad den enkelte mente med disse begreber, hvorfor vedkommende havde denne opfattelse, og hvordan denne opfattelse skulle forstås i sammenhæng med den konkrete kontekst.

Interviewene er ofte foregået i informanternes eget hjem, dvs. på gaden, på forskellige boformer og i egentlige lejligheder. Disse besøg er en vigtig del af det etnologiske feltarbejde og kan give et yderligere indblik i informantens tilværelse og opfattelser af det gode liv og den gode bolig. Erfaringerne fra disse besøg vil derfor blive inddraget i vores analyser af informanternes udsagn samt danne baggrundsviden for vores beskrivelser af de gode boliger for denne gruppe.

De to interviewundersøgelers oplysninger

De to interviewundersøgelser udgør tilsammen en stor del af grundlaget for analyserne i denne rapport, men de typer af oplysninger, vi har søgt i de to forskellige interviewundersøgelser, og karakteren af oplysningerne er forskellige.

I interviewene med personerne i den professionelle gruppe har vi til dels søgt efter deskriptive og faktuelle oplysninger, der kunne være med til at beskrive målgruppen samt hjemløseområdet generelt og området omkring hjemløse grønlændere specifikt. Det betyder, at vi bl.a. har spurgt til gruppens størrelse, sammensætning, geografiske spredning og karakteristika. Vi har dog også været interesserede i de professionelle vurdering af problemernes karakter og ideer til fremtidige løsningsforslag. I den forbindelse har det dog samtidig været vigtigt for os også at være opmærksomme på, at informanterne beskriver målgruppen ud fra deres eget udgangspunkt som professionelle og behandlere. Det har derfor også for denne gruppe informanternes vedkommende været centralt at undersøge de opfattelser, mønstre og betydninger, der ligger bag de udsagn om målgruppen, som informanterne kommer med. Hvad menes der f.eks., når målgruppen beskrives som 'tilbageholdende' eller som en 'kærlig gruppe'. De professionelle opfattelse af målgruppen og dens karakteristika har en meget stor betydning for, hvordan gruppen bliver repræsenteret i professionelle sammenhænge, og dermed for, hvilke problemer og løsningsforslag der defineres i forhold til gruppen. Det er disse opfattelser og sammenhænge, vi bl.a. har søgt efter i interviewene. Det betyder, at informanterne i den professionelle gruppe ikke bare i denne forstand har været repræsentanter for systemet, men også i høj grad har fremstået som individuelle personer med hver deres tilgang til feltet og hver deres bagvedliggende opfattelser af problemernes – og dermed løsningernes – karakter.

I interviewene med målgruppen har vi i større grad lagt vægt på den personlige fortælling og på, at det er informantens eget perspektiv på sin situation, problematikker og løsninger, som bliver fremtrædende. Vi har, som tidligere beskrevet⁶⁴, i denne undersøgelse valgt at tage udgangspunkt i det etnologiske begreb om 'det gode liv' og det heraf afledte begreb om 'den gode bolig'. Kun den enkelte person selv kan beskrive sin idé om det gode liv og den gode bolig, og det har været vigtigt for os at få indblik i de rationaler, der ligger bag den enkeltes praksis, og de valg der gøres. Det betyder ikke, at der blot er tale om 13 fuldstændigt forskellige, løsrevne fortællinger. Derimod har det også i disse interview været vigtigt at undersøge de mønstre i opfattelser og betydninger, der findes imellem interviewene og i det enkelte interview. Det vil altså sige, at informanterne både fremstår som repræsentanter for målgruppen, og som individuelle personer med hver deres rationaler, ønsker og behov.

Oplysninger af denne karakter er essentielle for at kunne forstå baggrunden for gruppens brug af de eksisterende tilbud og til at afdække den kompleksitet, der er i forhold til brugen og ikke-brugen af tilbud. Dette kan i sidste ende give bedre muligheder for kvalificeret handling på boligområdet i forhold til denne gruppe.

⁶⁴ Se kapitel 2.

På trods af, at der er tale om to interviewundersøgelser med to meget forskellige grupper, har der været en høj grad af samstemmighed i en række af de oplysninger, grupperne er fremkommet med. De to interviewundersøgelser har dog som beskrevet hver især givet forskellige typer af oplysninger. Gruppen af professionelle har fortrinsvis givet oplysninger, der kunne skabe overblik, mens målgruppen i højere grad har beskrevet sammenhængene imellem forskellige problemstillinger og deres personlige vinkel på disse. Udfordringen har således i høj grad været at forene disse to perspektiver, nemlig de professionelles opfattelser, der har betydning for udformningen af de eksisterende botilbud, og derfor i sidste ende for, om målgruppen anvender tilbuddene, og målgruppens opfattelser af tilbuddene samt deres ønsker og behov.

Kortlægning af målgruppen

Som beskrevet ovenfor, udgøres det materiale, som kortlægningen bygger på, af en liste med 137 navngivne personer og for 51 af de 137 personer på listens vedkommende udfyldte spørgeskemaer. Listen med de 137 navngivne personer repræsenterer de personer, der på Københavns Kommunes lokalcentre og akutboformer, af medarbejdere i Det Grønlandske Hus samt på Kofoeds skole defineres som tilhørende den tungeste gruppe af de socialt udsatte grønlændere i København. Ud fra dette må målgruppens samlede antal i København altså være mindst 137.

Det er vanskeligt at sige præcist, hvor mange personer der er omfattet af målgruppen, men der er noget, der tyder på, at der er flere personer i gruppen end angivet på listen. En sådan vurdering hviler først og fremmest på udsagn fra den professionelle gruppe, der peger på, at gruppen er karakteriseret ved at have en stor del skjult hjemløshed. Deraf må vi slutte, at det efter al sandsynlighed ikke er lykkedes os at nå alle. Samtidig er det også en gruppe, hvis antal varierer, bl.a. med årets gang. Som en medarbejder ved et ikke-kommunalt værested beskriver det: *"Der er ingen problemer, når det er sommer. Så er der faktisk ret mange hjemløse, som har en lejlighed, men som synes, at det er hyggeligere at være på gaden"*⁶⁵. Dette gælder også for den grønlandske gruppe. En opgørelse fra sommerperioden ville derfor sandsynligvis vise en større målgruppe end en tilsvarende opgørelse om vinteren.

I forbindelse med undersøgelsen bad vi gruppen af professionelle give et bud på, hvor mange de mener, der findes i målgruppen. Det viste sig, at langt de fleste professionelle udelukkende har en fornemmelse af, hvor mange der færdes i deres lokalmiljø, og det var derfor vanskeligt at give et bud på det samlede antal. Flere pegede dog på tal, der tilsammen giver et noget større tal end 137. F.eks. peger flere på, at der er 50 – 60 hjemløse, der færdes på Vesterbro Torv. Heri skal det medtænkes, at gruppen, som det vil blive beskrevet senere, er præget af en vis mobilitet. Det er derfor sandsynligt, at de samme personer optræder flere forskellige steder, og at en del af personerne har folkeregisteradresse i andre områder end der, hvor de færdes. En yderligere faktor er, at hjemløshed ikke nødvendigvis er en permanent tilstand. For mange, som det også vil fremgå senere, vil det være en afgrænset periode i livet, og gruppens antal varierer derfor løbende. Alt i alt mener vi dog, at det ud fra en afvejning af de forskellige parametre er rimeligt at antage, at der er 25 – 30 personer mere, der kunne tilhøre målgruppen, og der kan altså være op mod 170 personer i den tungeste gruppe af socialt udsatte og hjemløse grønlændere i København. Det er dog et usikkert tal, og en opgørelse af målgruppens antal må under alle omstændigheder bero på et skøn. Vi vil derfor i denne undersøgelse udelukkende forholde os til de 137 personer, som vi positivt ved tilhører målgruppen.

Ud fra listen kan vi se, at de 137 personer udgøres af 83 mænd og af 54 kvinder, hvilket vil sige, at 61 % af gruppen er mænd, mens 39 % er kvinder.

⁶⁵ Når der citeres fra interviewene, har vi tilstræbt en ordret gengivelse for at styrke gennemsigtigheden i analysen og sikre analysens udgangspunkt i de faktiske, konkrete erfaringer og udsagn. Direkte citater er gengivet i kursiv og i dobbelte citationstegn (f.eks. "Der er ingen problemer, når det er sommer.") For læsevenlighedens skyld har vi dog udeladt ufuldstændige sætninger og diverse fyldord. Sådanne redigeringer er markederet i teksten ved [...]. Når der i den løbende tekst blot refereres til enkelte formuleringer fra interviewene, er det anført i enkelte citationstegn (f.eks. 'få ro på').

Som beskrevet er der opgivet cpr-nummer for 66 af de personer, der optræder på listen. For dem har vi kunne bestemme en gennemsnitsalder på 42,8 år. For mændenes vedkommende er den 42,6 år og for kvinders vedkommende 43,1 år. Til sammenligning var de tilsvarende tal for alle indskrevne på § 94-boformerne i 2004 41,5 år i gennemsnit, 41,9 år for mænd og 39,5 år for kvinder⁶⁶.

Sammensætning

Af de 137 har vi udfyldte spørgeskemaer på 51. Den følgende mere detaljerede kortlægning af gruppen baseres således på oplysninger om de 51 personer.

- *Køn:* 35 personer, dvs. 69 % af de beskrevne i spørgeskemaerne, er mænd, mens 16 personer, dvs. 31 %, er kvinder. Sammenholdes det med den ovenfor beskrevne liste, peger det på, at færre kvinder end mænd er kendte i lokalcentren, og det bestyrker den før beskrevne antagelse om, at kvinderne er mere ”usynlige” for systemet, dvs. lever i skjult hjemløshed, hvilket igen kan hænge sammen med det hjemløshedsmønster, som kendetegner gruppen, og som vil blive nærmere beskrevet nedenfor.

- *Ålder:* 5 ud af de 51 er 18-29 år gamle, 15 er i alderen 30-39 år, 24 af gruppen er i alderen 40-49 år, 7 er 50-59 år, og der er ingen personer over 60 år. Langt den største del af gruppen ligger således i alderen 30-49 år. At den del af gruppen, der bliver over 50, er relativt lille, kan tyde på, at livet som hjemløs er et hårdt liv, og at man derfor ikke bliver så gammel. Dette understøttes yderligere af udsagn fra den professionelle gruppe og fra målgruppen selv. En yderligere forklaring kan dog være, at personer fra målgruppen, der nærmer sig pensionsalderen, ofte får mulighed for at forbedre deres økonomiske situation (gennem førtidspension og senere folkepension), og andre tilbud bliver tilgængelige.

Tabel 1.1. Antal personer i skemaerne fordelt på køn og aldersgruppe

Alder	Mænd		Kvinder		I alt	
	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.
18 – 29 år	4	11	1	6	5	10
30 - 39 år	10	29	5	32	15	29
40 - 49 år	15	43	9	56	24	47
50 – 59 år	6	17	1	6	7	14
60 år og derover	0	0	0	0	0	0
I alt	35	100	16	100	51	100

⁶⁶ Ankestyrelsen 2004:2. Disse tal er gældende for personer, der bruger §94-tilbud, og derfor en lidt anden gruppe end den, der er i fokus i denne undersøgelse. Det giver dog et sammenligningsgrundlag i forhold til den generelle gruppe af hjemløse i Danmark.

- *Sprog*: Næsten halvdelen af gruppen (25 personer) beskrives i spørgeskemaerne som fuldt dobbeltsprogede, mens 10 personer beskrives som dobbelt halvsprogede⁶⁷. 7 personer beskrives som overvejende grønlandsktalende og 4 som overvejende dansktalende. For 5 personers vedkommende har lokalcentermedarbejderen ikke haft kendskab til deres sproglige kompetencer. Vores undersøgelse viser således, at 29 personer i gruppen, dvs. over halvdelen, bedømmes af medarbejderne ved lokalcentrene til at beherske dansk i et omfang, der gør, at de ikke har problemer med at klare sig sprogligt i det danske samfund. 17 personer, dvs. 33 % af gruppen, må derimod siges at have sproglige vanskeligheder i et sådant omfang, at de har vanskeligt ved at klare sig i et dansktalende socialt system. Som vi allerede har beskrevet, så udpeges sproglige problemer ofte til at være centrale for socialt udsatte grønlanderes evne til at klare sig i det danske samfund. Vores undersøgelse bekræfter, at det er tilfældet for ca. en tredjedel af målgruppen, og for denne del må sprog betragtes som et væsentligt problem. Da omtrent halvdelen af målgruppen vurderes til at være fuldt dobbeltsprogede eller primært dansktalende, kan det dog ikke betegnes som et generelt problem, og de sproglige kompetencer kan for denne del af gruppen betragtes som en ressource.

Det må yderligere tilføjes, hvilket vil blive uddybet senere i rapporten, at sproglige kompetencer ikke kun drejer sig om det talte ord, men også handler om evnen til at forstå og tolke nuancerne i sproget. En person, der har et godt kendskab til dansk, kan fortsat misforstå en situation pga. manglende kendskab til de sproglige nuancer. Det er i høj grad sådanne problematikker, der gives udtryk for i det professionelle miljø omkring målgruppen, som f.eks. på et ikke-kommunalt værested, hvor en medarbejder forklarer:

"Selvom det er en grønlander, der taler perfekt dansk, så taler vi forskelligt på en eller anden mystisk måde. [...] Tilsyneladende kan de sproget, men de forstår ikke finesserne, nuancerne, underteksterne, ironi. Altså, alt det der, som andre godt kan afkode, det kan de ikke."

Medarbejder ved ikke-kommunalt værested.

Der kan altså fortsat være problemer med kommunikationen, selvom personen fra målgruppen har et godt kendskab til dansk.

- *Misbrug*: Den helt overvejende del af gruppen, 48 ud af 51 personer, beskrives som misbrugere, og for 44 af disse personers vedkommende er der tale om misbrug af enten hash eller alkohol eller begge dele. For en persons vedkommende er der tale om misbrug af andre stoffer. Kun 3 beskrives ikke som misbrugere, og for 3 personers vedkommende har man ikke kendskab til, hvorvidt de har et misbrug. Misbrug er således en meget central problemstilling i forhold til denne gruppe, og som det senere vil blive beskrevet, spiller det en stor rolle i forhold til gruppens brug af eksisterende tilbud. Det er derfor en faktor, der bør medtænkes i forhold til fremtidig tilbud til denne gruppe.

I gruppen af professionelle samt i andre rapporter peges der på, at misbrugsmønstret i den grønlandske gruppe stort set er det samme for mænd og kvinder, hvilket er usædvanligt og derfor særligt for gruppen. Dette er ofte problematisk for kvinderne i gruppen, idet de har svært ved at finde tilbud til kvinder, hvor der tolereres et synligt misbrug⁶⁸.

⁶⁷ Betegnelsen 'dobbelt halvsproget' beskrives i *Hvidbogen om socialt udsatte grønlandere i Danmark* som personer "Der hverken behersker grønlandsk eller dansk i et omfang, som gør det muligt for dem at klare sig i hverdagen [...] Disse personer klarer sig utrolig dårligt og har brug for ekstra hjælp i form af sprog/læse-træning direkte vendt mod hverdagens funktioner i hjem og på arbejde." (Socialministeriet 2003:13).

⁶⁸ SUS 2003:20

Tabel 1.2. Antal personer med i misbrug fordelt på køn

Misbrug	Mænd		Kvinder		I alt	
	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.
Alkohol	7	20	5	31	12	23
Hash	3	8	0	0	3	6
Alkohol og hash	22	63	7	43	29	57
Andet	1	3	0	0	1	2
Intet misbrug	1	3	2	13	3	6
Ved ikke	1	3	2	13	3	6
I alt	35	100	16	100	51	100

Også vores opgørelse viser en relativ stor lighed i mænds og kvinders misbrugsmønster i målgruppen. Og mindst 74 % af kvinderne har misbrug af enten alkohol eller alkohol og hash. Dette må siges at bekræfte de professionelle forventning til misbrugsmønsteret og underbygge antagelsen om, at kvinderne i målgruppen kan have vanskeligheder ved at benytte kvindeherberger, der ikke tillader misbrug.

I undersøgelsen bad vi samtidig lokalcentermedarbejderne angive, hvor længe de pågældende havde været misbrugere, vel vidende at det kan være vanskeligt at afgøre. I forbindelse med 24 af personerne med misbrug blev der derfor også svaret 'ved ikke', men for 7 personers vedkommende er der tale om 1-2 år, for 2 personers vedkommende om 3-5 år. 2 personer har været misbrugere i 6-10 år, 5 har været det i 11-20 år, mens 5 personer har været misbrugere i over 20 år. Misbrug må således vurderes til at være noget, der for en dels vedkommende gør sig gældende over meget lang tid.

- *Sindslidelse*: I gruppen findes 6 sindslidende, som således udgør 12 % af målgruppen. Sindslidelse er dermed ikke noget, der kan beskrives som udbredt i målgruppen. Antallet kan dog også bære præg af, at sindslidende kan være registrerede andre steder i den kommunale administration, og der kan således være flere, end der indgår i denne undersøgelse.

Boligsituation

- *Aktuelle boligsituation*: Vi har i vores undersøgelse af målgruppens aktuelle boligsituation søgt at afdække denne ud fra de kategoriseringer af forskellige typer hjemløshed, der blev beskrevet tidligere i dette kapitel. Af de 51 personer repræsenteret i spørgeskemaerne bor 6 på gaden, og 14 bor på forskellige typer institutioner (§§ 94 og 91). 17 overnatter/bor hos andre (en form, vi har kaldt 'sofasovning'⁶⁹), mens 15 er noteret som 'andet', hvilket bl.a. dækker personer, der for nylig har fået egen bolig, personer, der bor i skæve boliger, beboere på hotellet Vester Bo Vesterbrogade 75 samt beboere på Stjerneskipet⁷⁰ på Christiania. 3 er noteret som 'ved ikke'.

⁶⁹"Sofasovning" dækker i realiteten det, der kaldes skjult hjemløshed. Stax (1997) definerer denne type hjemløshed således: "Personer der reelt ikke har adgang til permanent bolig, og som derfor overnatter midlertidigt hos andre, men ikke benytter sig af institutioner oprettet for hjemløse, og hvor deres situation ikke er kendt af det offentlige, f.eks. fordi de ikke henvender sig til institutioner for at få hjælp til anskaffelse af bolig." Og han fortsætter: "Det karakteristiske ved denne gruppe er netop fraværet af kendskab til gruppens eksistens." (Stax 1997:16). Dette er netop i kraft af dens karakteristika, en gruppe man ved meget lidt om.

⁷⁰ Stjerneskipet er en bygning på Christiania med en række værelser, som fortrinsvis har grønlandske beboere. Huset rummer desuden værestedet Angakok, hvor der i november 2005 opstod brand. Huset kan derfor på nuværende tidspunkt kun bruges i begrænset omfang.

At overnatte/bo hos andre beskrives i de kvalitative undersøgelser som typisk for gruppen, og omtrent en tredjedel af personerne repræsenteret i spørgeskemaerne bor da også under denne form⁷¹. Som tidligere beskrevet, så peger diskrepansen mellem det antal hjemløse grønlandere, vi positivt har kendskab til, og som er repræsenteret på listen, og det antal, vi har spørgeskemaer for, på, at der er en stor del af målgruppen, som ikke er kendt i det kommunale system. Da denne del således ikke er kendte af lokalcentrene eller på institutionerne, er det nærliggende at antage, at de enten bor på gaden eller er sofasovere og derfor lever i såkaldt skjult hjemløshed.

Mand i køkkenet på Vesterbrogade 75. Køkkenet har ikke indlagt varmt vand, og der laves mad ved et gammeldags gasblus. Beboere har dekoreret væggene med udklippede landskabsbilleder fra Grønlands Rejsebureau's brochurer.

⁷¹ Som beskrevet i foregående note er skjult hjemløshed vanskeligt at identificere og personer, der lever med en sådan type hjemløshed, vanskelige at inddrage. Når 33 % af målgruppen ifølge skemaerne lever i større eller mindre grad i skjult hjemløshed, må vi derfor formode, at tallet af sofasovere reelt er større. Igen må det påpeges, at der i denne undersøgelse ikke har været mulighed for at drage sammenlignende studier af andre grupper af hjemløse. Påstanden om, at sofasovningen skulle være et særligt udbredt fænomen i denne målgruppe, baserer vi derfor på en kombination af, at det er den aktuelle boligform for 33 % af målgruppen, og at den kvalitative undersøgelse blandt målgruppen selv peger på, at langt hovedparten af dem, vi har talt med, har levet som sofasovere i perioder, samt på de udsagn, vi har fra personer, der arbejder professionelt med målgruppen.

I nedenstående tabel er anført målgruppens aktuelle boligsituation fordelt på køn.

Tabel 1.3. Aktuell boligsituation fordelt på køn						
Boligsituation	Mænd		Kvinder		I alt	
	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.
Bor på gaden	5	14	1	6	6	12
Bor på institution	11	31	3	19	14	27
Bor 'på sofaen'	9	26	8	50	17	33
Andet*	11	31	4	25	15	29
Ved ikke	1	3	2	13	3	6
I alt	37 (35)	100	18 (16)	100	55 (51)	(100) 107**

* Som beskrevet dækker 'andet' over Stjerneskipet på Christiania, skæve boliger, egen lejlighed samt Vesterbrogade 75.

** Når tallet summer op til 107 % skyldes det, at det i spørgeskemaet var muligt at sætte flere krydser.

Tabellen viser, at der er en klar forskel mellem den aktuelle boligsituation for mænd og kvinder i målgruppen. Kvinderne bor i mindre udstrækning end mændene på gaden og på institutioner, mens de i lang højere grad end mændene bor 'på sofaen' hos familie, venner og bekendte. Dette bekræfter den professionelle gruppes udsagn om, at denne form for hjemløshed er typisk for gruppen specifikt, men i særdeleshed er udbredt blandt kvinderne. Det er som før nævnt typisk, at kvinder i højere grad end mænd lever i den form for skjult hjemløshed, og det er medvirkende til i højere grad at gøre kvinderne i målgruppen "usynlige" for det sociale system.

Også i forhold til den aktuelle boligsituation bad vi lokalcentermedarbejderne komme med et bud på, hvor længe personer i målgruppen havde været i den aktuelle situation. Igen har det været vanskeligt at besvare, og for 13 af de 51 personers vedkommende er der blevet svaret 'ved ikke'. Det beskrives, at 14 personer har været i den aktuelle situation i under 1 år, 8 personer har været i situationen i 1-2 år og 8 personer i 3-5 år. 4 har været i den pågældende situation i 6-10 år, 3 personer i 11-20 år og kun 1 person i over 20 år

– *Ophold i Danmark og København:* Ifølge spørgeskemaerne og dermed lokalcentrenes vurdering er der kun relativt få i gruppen, der er kommet til Danmark inden for kort tid. Således har kun én i gruppen opholdt sig i Danmark i mindre end et år, og 6 har opholdt sig her i 1-2 år. 8 har været i landet i 3-5 år og 9 i 6-10 år, mens 12 personer har opholdt sig i Danmark i 11-20 år, og 5 har været i landet i over 20 år. Dette tal er dog også behæftet med en vis usikkerhed, idet der for 10 personers vedkommende er blevet svaret 'ved ikke'.

I forbindelse med spørgeskemaundersøgelsen blev der lavet udtræk fra det Centrale Personregister for 63 af de 66 personer i målgruppen, som var angivet med personnummer⁷². Oplysningerne omhandler registrerede adresser. Resten af dette afsnit bygger på disse udtræk og gælder derfor for 63 personer i målgruppen.

Af udtrækkene fremgår det bl.a., at 47 personer i gruppen, svarende til 75 %, inden for de sidste 10 år har haft bopæl

⁷² Af forskellige årsager har det ikke været muligt at lave udtræk på de sidste 3 personer.

i grønlandske eller andre danske kommuner end København, mens 16 personer, svarende til 25 %, udelukkende har haft registreret bopæl i København. Af disse har knap halvdelen, nemlig 49 %, haft deres nuværende adresse i Københavns Kommune i under 3 år. Nedenstående tabel viser, hvor længe personerne fra målgruppen har haft deres nuværende registrerede adresse i Københavns Kommune.

Tabel 1.4. Længden af nuværende registrerede adresse i Københavns Kommune		
Interval	I alt	
	Antal	Pct.
< 1 år	12	19
1 - 2 år	19	30
3 - 5 år	6	10
6 - 10 år	8	13
11 - 20 år	9	14
> 20 år	6	10
I alt	60*	100

* 3 personer har på nuværende tidspunkt ikke adresse i Københavns Kommune.

Tabellen viser, at der er en overvægt af personer, der har haft deres nuværende adresse i kort tid. Det understøttes tillige af en opgørelse over, hvor mange adresser de 63 personer har haft i løbet af de sidste 10 år. Der viser det sig, at man i gennemsnit har haft 8,8 adresser i løbet af de sidste 10 år. Heraf i gennemsnit 4,3 forskellige adresser inden for Københavns Kommune.

Der er således tale om en gruppe, der flytter meget rundt. Ikke blot inden for Københavns Kommune, men også imellem kommuner. En stor del af gruppen har desuden i kortere eller længere tid opholdt sig i Grønland inden for de sidste ti år. Dette kan, som flere af de professionelle peger på i interviewundersøgelsen, give problemer i forhold til sagsbehandling og ikke mindst i forhold til at ”indfange” denne gruppe i botilbud. Gruppen af professionelle peger dog også på usikkerheden ved disse tal, idet det er almindelig praksis inden for gruppen ikke at opholde sig dér, hvor man har folkeregisteradresse, og ikke nødvendigvis at skifte folkeregisteradresse, når man skifter opholdssted. Det er således sandsynligt, at personer i målgruppen skifter opholdssted endnu hyppigere, end det er registreret.

Målgruppens familiemæssige baggrund

Vendes blikket atter mod de 51 spørgeskemaer, har vi i den forbindelse spurgt ind til målgruppens fødested og familiemæssige relationer. Det har vi gjort for at få et kvantitativt indblik i den sociale situation og de sociale mønstre, der gør sig gældende for personerne i målgruppen.

- *Fødested:* For 45 personers vedkommende, og dermed langt størstedelen af målgruppen, angives det i spørgeskemaerne, at de er født i Grønland. Af disse har 21 angivet, hvor i Grønland den pågældende person fra målgruppen er født, og af dem er 17 født i Vestgrønland, mens 4 er født i Østgrønland. 2 af personerne er født i Danmark, og fødselsstedet er ukendt for lokalcentrene i 4 personers tilfælde.

- *Familiemæssige relationer:* Ifølge spørgeskemaerne har 29 personer i gruppen familiemæssige relationer i Danmark, og 32 i Grønland⁷³. For to personer gælder det, at de ingen relationer har, og for 13 personers vedkommende er denne oplysning ikke kendt af den person, der udfyldte spørgeskemaet. Der er således 24 personer i gruppen, der anføres at have relationer både i Danmark og i Grønland. Noget tyder derfor på, at størstedelen af målgruppen har familie enten i Danmark eller i Grønland eller begge steder. Tallene siger dog ikke noget om betydningen af disse relationer, og hvorvidt det er et netværk, der bliver trukket på i forhold til overnatning, eller om det er et netværk, der kunne inddrages i en proces ud af hjemløsheden.

17 af personerne i gruppen har børn, mens 21 ikke har. I 13 tilfælde har den, der udfyldte skemaet ikke haft kendskab til det. Omtrent halvdelen, 9, af de personer, der har børn, har kontakt med disse, mens 5 ikke har, og det er uvist i 3 personers tilfælde. I interviewene med målgruppen udtrykker flere personer, hovedsagligt kvinder, et ønske om at få mulighed for at tilbringe tid sammen med deres børn (og børnebørn), men at det desværre ikke er muligt på de fleste botilbud (under § 94).

Størstedelen af gruppen, 31, har ikke en ægtefælle eller en fast partner, mens 11 har. I 9 af tilfældene er denne oplysning ukendt. Dette billede ændrer sig dog mærkbart, når det fordeles ud på de to køn. Der viser det sig nemlig, at mændene i højere grad end kvinderne lever alene. I mændenes tilfælde lever 26 ud af 35 alene, mens 4 har en ægtefælle eller fast partner, og det er ukendt for 6 personers vedkommende. Hos kvinderne lever 7 ud af 16 i fast parforhold eller sammen med ægtefælle, mens 6 lever alene, og det ikke er oplyst i 3 tilfælde.

Ægtefælle / fast partner	Mænd		Kvinder		I alt	
	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.
Ja	4	12	7	43	11	22
Nej	25	71	6	38	31	61
Ved ikke	6	17	3	19	9	17
I alt	35	100	16	100	51	100

Dette mønster svarer til det generelle mønster for hjemløse kvinder i Danmark, hvor kvinder hyppigere end mænd lever i forhold. Forholdet er i mange tilfælde en del af kvindernes hjemløsheds mønster, da det bl.a. kan dække at de får et sted at sove mod forskellige ydelser⁷⁴.

⁷³ Det samlede antal summer ikke til N pga. mulighed for at sætte flere krydser.

⁷⁴ Järvinen 1993:73

Karakteristik af målgruppen

Efter denne kortlægning af målgruppen ud fra spørgeskemaundersøgelsen vil vi nu præsentere en række af målgruppens karakteristika, som de beskrives af målgruppen selv og af gruppen af professionelle i interviewundersøgelserne.

Fællesskabet

I såvel interviewene med gruppen af professionelle som med målgruppen selv bliver fællesskabet i målgruppen beskrevet som centralt. Dette fællesskab indebærer, at man orienterer sig mod hinanden, og at man i høj grad mødes og færdes de samme steder, både på byens pladser, på værtshuse og i de forskellige botilbud og væresteder. Dette beskrives f.eks. af en medarbejder på et ikke-kommunalt tilbud:

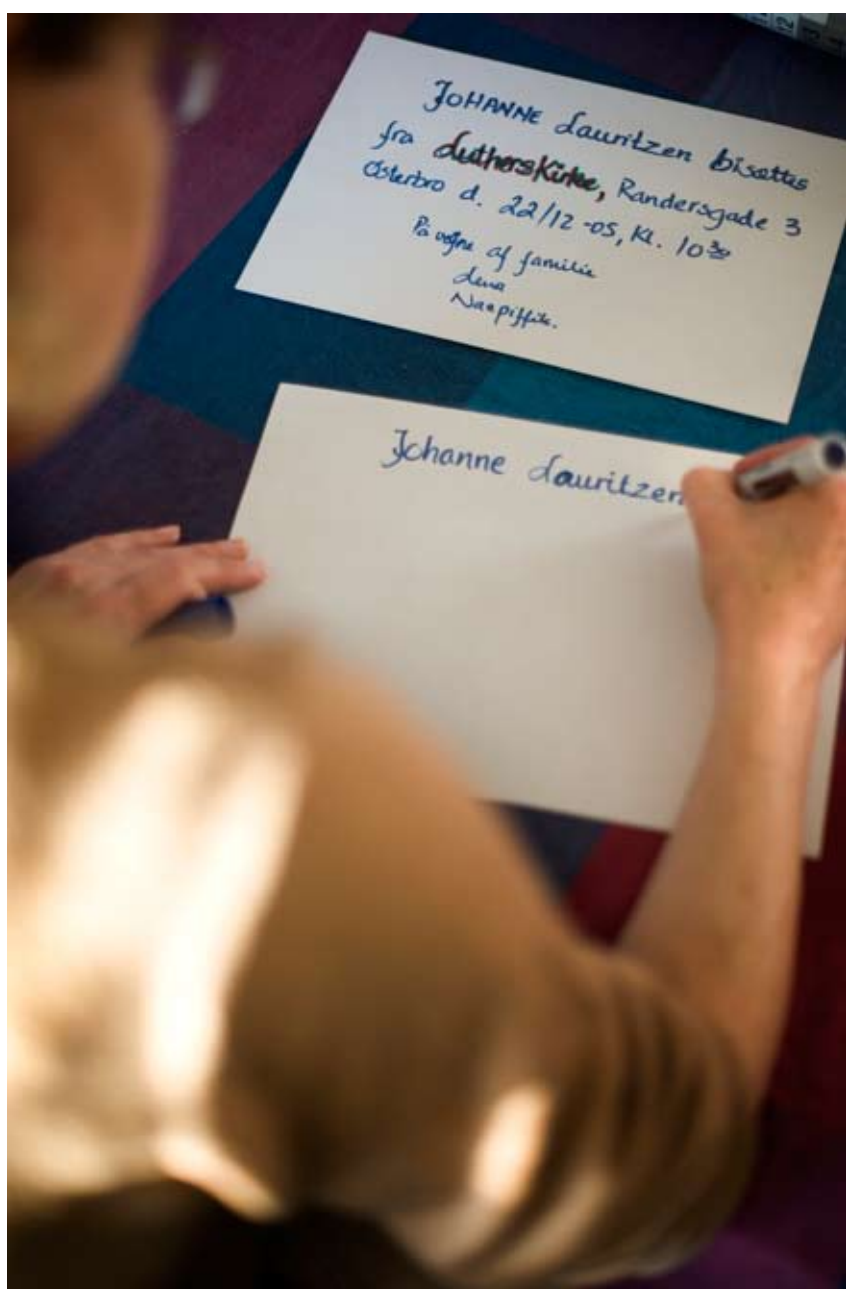
"De kommer sammen. Ikke nødvendigvis i store flokke, men de er meget sociale. De sætter sig hen og spiser sammen. Jeg synes ikke, det er dem, der blander sig."

Medarbejder ved et ikke-kommunalt værested

Flere beskriver, hvordan der er et stærkt sammenhold generelt i gruppen. Det betyder bl.a., at man til begravelser og runde fødselsdage kommer fra hele landet for at deltage. Det betyder også, at man hjælper hinanden og tager sig af hinanden, at der er en omsorg i gruppen.

"De tager hånd om hinanden [...] Ligger der en grønlander og raller ovre på den anden side af gaden, så sørger de andre for at hjælpe ham, hvor en dansker sagtens kan få lov til at ligge derovre."

Medarbejder ved et ikke-kommunalt værested

En grønlandsk kvinde er død, og netværket orienteres via håndskrevne sedler, der hænges op på to værtshuse på Vesterbro. Normalt møder mange op til begravelser.

Fællesskabet gør sig også gældende i de forskellige botilbud. Flere peger på, at man ofte oplever, at personer i målgruppen 'henviser' eller tager andre med til de forskellige tilbud. Også i forhold til det sociale liv på tilbuddene spiller fællesskabet en stor rolle. Det giver en medarbejder fra et kommunalt tilbud et eksempel på:

"Vi havde fem eller syv, som faktisk samledes på den enes værelse i et eller andet fællesskab omkring grønlandske snak, og sad og drak nogle øl og røg noget hash. Det var på det værelse, de samledes hver aften, og det var både de fysiske og psykiske dårligste og de mest velfungerende, som på en eller anden måde samledes i det der fællesskab. På en eller anden måde er der et fællesskab."

Medarbejder ved kommunalt botilbud

Det opleves fra flere sider, at fællesskabet medfører, at der er en form for intern justits i gruppen, der betyder, at den ofte opleves som nem at have med at gøre på væresteder og endda som en kærlig gruppe.

Fællesskabet er dog også præget af interne hierarkier, undergrupperinger, gammelt nag og stridigheder. Status og interne forskelle kan være bundet op på geografisk oprindelsessted, sprog, anciennitet, ressourcer, alliancer, familieforhold, fortid eller uddannelse. En af de tydeligste undergrupperinger i den grønlandske gruppe er knyttet til geografiske forhold. Flere peger på, at personer fra Østgrønland holder sig lidt for sig selv eller bliver udgrænset som gruppe af de andre grønlændere. Derudover er gruppen også ifølge mange af de professionelle præget af et gammeldags kønsrollemønster, ligesom der kan være en del problemer med vold mod kvinder.

Andre grupperinger holdes helt eller delvist uden for fællesskabet. Det gælder f.eks. misbrugere af hårde stoffer. En medarbejder fra et ikke-kommunalt tilbud beskriver, at når en person i gruppen tager hårde stoffer, så bliver vedkommende 'skubbet lidt ned' og 'skældt ud'. Det er ikke velset, og netop misbrugere af hårde stoffer angives i sammenhæng med brug af de eksisterende tilbud (se dette) som personer, man ikke ønsker at være i kontakt med. En anden gruppering, som er uglest i den brede målgruppe, er prostituerede. Med dette menes grønlandske kvinder, der trækker på gaden og tjener penge på prostitution. Dette står ifølge flere fra den professionelle gruppe i modsætning til de kvinder, der ikke går på gaden, men får øl og hash eksempelvis på værtshuse mod til gengæld at sove med de mænd, der leverer det. Sidstnævnte er accepterede i gruppen, mens førstnævnte holder sig for sig selv. *"De er sværere at få fat på, fordi de skammer sig"*, som det beskrives af en opsøgende medarbejder fra et ikke-kommunalt tilbud. Det beskrives endvidere, hvordan gruppen af prostituerede er præget af at være misbrugere af hårde stoffer, og at størstedelen af dem er født og opvokset i Danmark og derfor ikke taler grønlandsk. Den sidste gruppe, der ifølge de professionelle befinder sig i randen af målgruppen, er netop den gruppe af grønlændere, som er bordadopteret eller født og/eller opvokset i Danmark, og som ikke taler grønlandsk. Problemet beskrives af en medarbejder ved et ikke-kommunalt værested:

"De grønlændere, som er vokset op i Danmark, som ikke taler det grønlandske sprog, og som ikke er en del af det [grønlandske] fællesskab, de har det jo lidt hårdt, fordi de på en eller anden måde er tiltrukket af fællesskabet, men ikke kommer ind. Har man ikke de der ting, der skal til, så kan man godt risikere ikke at komme ind i varmen. Der er ret koldt ikke at være en del af det her."

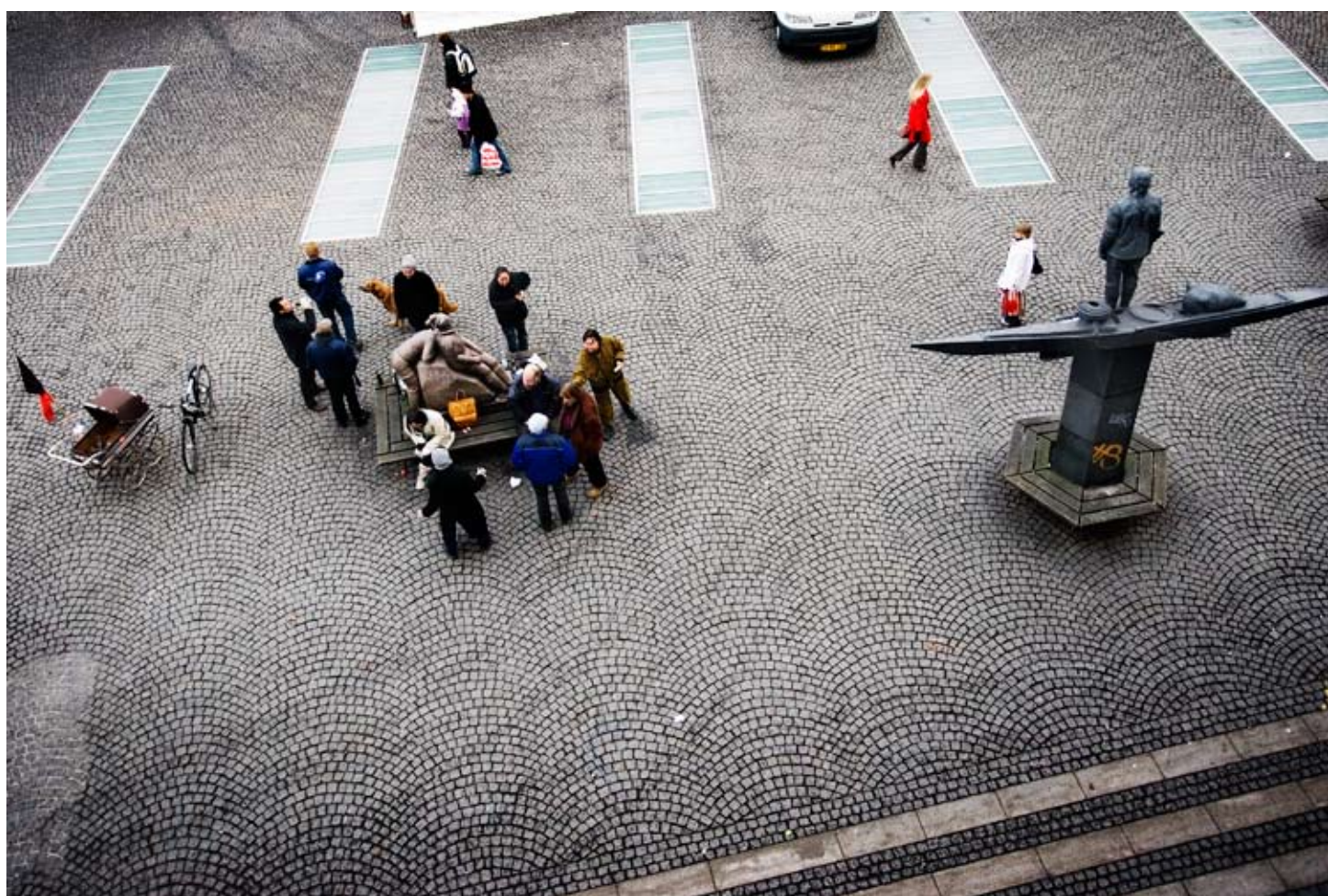
Medarbejder ved et ikke-kommunalt værested

Identifikation og selvidentifikation som grønlænder er altså ikke altid samstemmende, og som citatet illustrerer, kan det endog medføre store problemer for den enkelte.

De skildrede undergrupperinger beskrives som relativt stabile og er karakteriserede ved, at de ikke kommer de samme steder (torve og pladser) og ikke benytter de samme tilbud, selvom der dog kan være overlap. Der er ikke så stort kendskab disse grupper imellem, men der er som beskrevet et mere generelt sammenhold på tværs af undergrupperingerne, som er forbundet med det at være socialt udsat grønlænder.

Undergrupperingerne færdes generelt forskellige steder geografisk set. De mest søgte af byens rum blandt socialt udsatte grønlændere i København er ifølge gruppen af professionelle Christianshavns Torv og Christiania, Vesterbros Torv og Mozarts Plads i Sydhavnen. Herudover holder mindre grupperinger også til på Kultorget i Indre by, Rådhuspladsen og på Nørreport Station. Ifølge de professionelle er det hovedsageligt vestgrønlændere, der befinder

sig på Christianshavn, mens der er en gruppe østgrønlandere på Vesterbro Torv. Denne gruppe holder sig lidt for sig selv. Forskellige grupperinger har forskellige baser, men ellers er det almindeligt, at grupperne bevæger sig lidt rundt i løbet af dagen/natten, i takt med at de forskellige tilbud åbner eller lukker. I disse tilfælde vandrer man ofte rundt i mindre grupper.

En gruppe på Christianshavns Torv.

Der er naturligvis også socialt udsatte grønlandere, som ikke er interesserede i at tage del i de grønlandske fællesskaber. Enkelte af dem, vi har talt med, giver udtryk for, at de ikke er interesserede i fællesskabet med andre grønlandere, fordi de oplever det som stigmatiserende, at blive opfattet som 'grønlander' frem for som 'almindelig'. Det opleves som negativt, at der er en forventning om, at man som grønlander har lyst til at være sammen med andre grønlandere. Som det også vil blive uddybet senere, så er der desuden noget, der tyder på, at fællesskabet ændrer betydning efter, hvor i en bolig-mæssig proces man befinder sig.

Et afledt aspekt af fællesskabet er det, der fra mange af de professionelles side bliver omtalt som den grønlandske gæstfrihed. Der er udbredt enighed om, at den grønlandske gruppe er præget af gæstfrihed og af en vilje til at dele med andre, eller som en opsøgende medarbejder ved et ikke-kommunalt tilbud beskriver det: *"Når en grønlander har penge, så har alle penge."* Viljen til at dele bliver også udstrakt til at gælde boligen, og som en anden opsøgende medarbejder i et ikke-kommunalt tilbud beskriver det, så er der en stærk tradition for netværk i gruppen: *"Er min kammerat boligløs, og jeg har en bolig, så har vi begge to en bolig."* Denne gæstfrihed har ofte, som det vil blive uddybet senere, den konsekvens, at mange samles i små lejligheder med larm og ballade og i sidste ende udsmidning til følge.

Sofasovning

Gæstfriheden og det tætte netværk danner tillige en del af grundlaget for den tidligere beskrevne sofasovning, som udgør det mest typiske hjemløsheds mønster i målgruppen. Langt de fleste personer i målgruppen, vi har talt med, har

i kortere eller længere tid boet på sofaen hos familie, venner eller bekendte. Der er altså noget, der tyder på, at det er en form, der opfattes som naturlig, eller nærliggende, for personer i målgruppen. Ligeledes virker det som om, at mange i gruppen forventer af sig selv og hinanden, at den der har en bolig, deler den med andre. Flere både professionelle og personer i målgruppen peger på, at det kan være meget svært at sige nej til at have folk sovende på sofaen, fordi det – direkte eller indirekte – forventes af én. En informant fortæller, at hun nu, hvor hun har fået egen bolig, ikke har lyst til, at hendes gæster tager bekendte med. Alligevel oplever hun, at det kan være svært at sige nej:

"Det er meget svært. Det er det for mig. Jeg kan ikke sige nej, hvis der er nogen, der spørger. Ikke så længe jeg kan hjælpe."
Kvinde, 54 år

Sofasovningen opfattes tilsyneladende i gruppen som et godt alternativ til de eksisterende offentlige tilbud. For mange giver det i nogle perioder nogle gode (eller bedre) rammer for et godt liv, og det er en måde at klare sig uden om systemet på, hvis man har dette ønske.

Denne kvinde har sovet hos en ven på botellet Vester Bo på Vesterbrogade 75. Kort før billedet er taget, har hun fået at vide, at hun har fået bevilliget en flybillet til Grønland.

Der er dog noget, der tyder på, at fællesskabet og netværket generelt og sofasovningen specifikt også har en række negative konsekvenser. En person fra målgruppen beskriver, hvordan gæstfriheden fik negative konsekvenser for ham:

"Jeg boede oppe på Mændenes Hjem i måske et halvt år, så blev jeg flyttet over til Hørhuset, og så fik jeg en lejlighed. Jeg blev opsagt, fordi der havde været lidt for meget – lad os hellere sige det på den måde, at jeg har været enormt naiv og godtroende over for mine egne kammerater, og jeg brugte lejligheden som et hotel for hjemløse. Og det kan opgangen ikke tage. Mens jeg var på behandlingstur, så havde jeg bare givet nøglen til nogle andre hjemløse, og så havde der været enorm ballade. Så her til min mors fødselsdag, tog jeg op til Grønland, og så var det det samme møg igen. Jeg ved godt, det er mit ansvar, men det er lidt svært ... men alligevel. Jeg vil bare gerne væk fra den der lejlighed. Der har været lidt for meget fart på."

Mand, ca.40 år

En anden negativ konsekvens, som flere peger på, er, at fællesskabet kan være fastholdende eller ligefrem igangsættende i forhold til et misbrug. En medarbejder ved et ikke-kommunalt tilbud siger:

"Hele gruppen er faktisk præget af at have misbrug i større eller mindre grad. Det er også en del af det sociale fællesskab. Vi har en enkelt, som ikke drikker sådan som udgangspunkt [...]. Han beskriver, at det er meget ensomt, hvis man ikke drikker med, så nogle gange, så drikker han med. Det løser ikke nogen af hans problemer eller gør ham lykkeligere, men det kan give ham sådan en lille fornemmelse af at være inde i varmen."

Medarbejder ved et ikke-kommunalt værested

Flere i målgruppen peger på, at sofasovningen kan have den samme negative konsekvens. En person fra målgruppen fortæller, at han flyttede ind hos en ven og boede der i en periode på nogle måneder:

"Men det var et ubeldigt valg af venskab, fordi – der er ikke noget galt med ham – men han havde et stort hashmisbrug. Og på det tidspunkt – når man har det så dårligt, og alt er så stærkt og hårdt – så er det en meget meget god ting at slappe af med en pipe hash. Og det gjorde jeg så. Til sidst begyndte jeg bare at ryge konstant, og det endte med, at jeg brugte hele min kontanthjælp på at dække både hans og mit hashmisbrug. Det blev for meget for mig, og jeg endte igen på gaden, fordi jeg ikke ville ryge hash mere."

Mand, 41 år

Generelt beskrives livet med sofasovning langt fra positivt. Mange personer fra målgruppen giver udtryk for, at det er et hårdt og stressende liv præget af utryghed og af ikke at kunne finde ro, fordi man ofte skifter opholdsted. Ofte ved man ikke, hvor længe man kan blive. Ofte er det ikke muligt at opholde sig i boligen hele døgnet, og man ved ikke, om der er fest og larm, og om man bliver henvist til at finde andre steder at være. En person fra målgruppen beskriver utrygheden ved at være sofasover:

"Det er den der usikkerhed, den nager hele tiden, når man skal bo hos andre. Hvordan har de det derhjemme? Hvad siger de nu? Bliver jeg smidt ud? Og skal jeg gå den lange vej igen hele natten igennem?"

Mand, ca. 40

En kvinde fra målgruppen, der lige er flyttet i botilbud, beskriver kontrasten mellem dette, og det at være henvist til at bo hos andre, som hun har været det i lange perioder:

"Det [botilbuddet] er et sted, hvor man kan sove. Tryghed. Og tænke klart og være alene, og tænke lidt på sig selv. Det kan man jo ikke, når man flytter fra sted til sted. Det kan man jo ikke. Man får ikke selvtilliden tilbage igen, selvom man prøver. Her får man så meget, selvom det går langsomt. Selvom jeg lige er flyttet, så kan jeg mærke, at jeg har sluppet af i weekenden, fordi jeg ikke skulle fra sted til sted. Jeg har prøvet at være mig selv."

Kvinde, ca. 45 år

Det grønlandske fællesskab bliver således både opfattet positivt og negativt. Positivt, fordi det udgør et socialt aspekt og er en stor del af hverdagen for mange i målgruppen. Det optræder som en slags sikkerhedsnet, idet man sover hos

hinanden, hjælper hinanden, deler med hinanden og henviser hinanden til de forskellige tilbud. Samtidig kan fællesskabet også opfattes som negativt, fordi man – skønt det kan få negative konsekvenser – er forpligtet til at have overnattende gæster. Det kan både for den overnattende og værten æde et evt. opbygget overskud op og være medvirkende til, at man f.eks. mister en lejlighed. Dertil kommer, at det kan være fastholdende i forhold til et evt. misbrug. Ligeledes medfører sofasovning ofte et skævt magtforhold mellem den, der giver og den der modtager tjenesten, og kan sætte gæsten i forskellige former for gæld. Det aspekt af fællesskabet, som udgøres af sofasovningen, opfattes – på trods af, at det er meget udbredt i gruppen – altså hovedsageligt negativt, idet det medfører en utryk og stressende tilværelse.

Mønstre i hjemløsheden

Flere i den professionelle gruppe peger på, at den grønlandske gruppe har andre mønstre i hjemløsheden end andre (danske) grupper. Det gælder bl.a. for den kønsmæssige sammensætning i gruppen. Det beskrives af flere af de professionelle, at andelen af kvinder i den grønlandske gruppe er relativt stor, igen i sammenligning med andre grupper af hjemløse. Det kvantitative materiale for undersøgelsen bekræfter som beskrevet dette billede. En medarbejder på et kommunalt tilbud giver en mulig forklaring herpå:

”Når danske kvinder bliver alene, så har de måske et barn, og så får de en lejlighed af kommunen. Grønlandske kvinder, de har som regel fået taget deres børn, inden de kom hertil. De er blevet flyttet i Grønland. På den måde bliver danske kvinder meget samlet op af det danske system, fordi man har visse rettigheder som kvinde på det punkt.”

Medarbejder ved kommunalt tilbud

Selvom der er noget, der tyder på, at andelen af grønlandske kvinder i hjemløsegruppen er stor i sammenligning med andre, så er der samtidig en formodning om, at mange af disse kvinder lever i skjult hjemløshed. Det beskrives flere steder, hvordan kvinder klarer sig ”bedre” end mændene i den forstand, at de har bedre netværk og ofte klarer sig i længere tid uden om systemet. I forskningen vedrørende hjemløshed i Danmark generelt og blandt kvinder specifikt peges der på, at kvinder, oftere end mænd, i lange perioder gennemgår skjult hjemløshed, hvor de bor hos familie, venner og bekendte og i nogle tilfælde hos forskellige mænd, inden de registreres som hjemløse og/eller kommer ind på hjemløseinstitutionerne⁷⁵. En række udsagn i vores materiale peger på, at dette i meget høj grad gør sig gældende for kvinderne i den grønlandske gruppe. Fænomenet beskrives både af personer i målgruppen og gruppen af professionelle. Flere peger desuden på, at der i den grønlandske gruppe er en del kvinder, der går med mænd hjem og har kortere eller længerevarende forhold til (hovedsagligt) danske mænd, mod at få øl, hash og et sted at sove. Dette er i høj grad med til at skjule deres hjemløshed over for systemet.

Også denne tendens til skjult hjemløshed blandt kvinderne i målgruppen hænger samme med traditionen for sofasovning. Som beskrevet i det kvantitative materiale er denne form for hjemløshed meget fremtrædende i den grønlandske gruppe, hvilket bekræftes af de to kvalitative undersøgelser. En medarbejder på et ikke-kommunalt værested bekræfter dette:

”Min fornemmelse er, at de hellere vil gate-crashe hos hinanden og hos nogen, de kender, end at bruge herbergerne.[...] Det er jo en del af deres kultur. Så sover man mange sammen. Det, man kender, det er det, der er trygt, og det er ligesom en del af de koder, de kender. Man søger ned i ’hamsterreden’ til de andre i stedet for ud i kulden til en eller andet pind på et herberg, hvor man ikke kender nogen.”

Medarbejder ved et ikke-kommunalt værested.

Dette mønster gælder for både mænd og kvinder. Det kan dog være med til i højere grad at gøre de grønlandske kvinder ”usynlige” for det sociale system, at det både er en del af den generelle tendens, at kvinder i højere grad end mænd lever i skjult hjemløshed, og at det er et særligt udbredt mønster i den grønlandske gruppe.

⁷⁵ Järvinen 1993:73

En gruppe kvinder er på weekendtur med Kofoeds Skole.

Den voldsomme fortid

"Der er misbrug, altså både seksuelt misbrug og misbrug i familien. Og mord. Det er nogle voldsomme skæbner, synes jeg, man får et billede af, når der lige er en flig, der løftes."

Medarbejder ved ikke-kommunalt tilbud

Mange i gruppen af professionelle peger på, at målgruppen generelt er karakteriseret ved, at personer i gruppen har særdeles voldsomme historier bag sig og har været udsat for kraftige omsorgssvigt og/eller misbrug. Flere af de professionelle giver endda udtryk for, at de historier, de hører fra de grønlandske hjemløse, i deres opfattelse har en tendens til at være værre end de historier, de hører fra andre hjemløse. Flere professionelle fortæller, at de nærmest er overraskede over, at nogle af de grønlandere, de kender, har overlevet meget voldsomme traumer. Nogle mener, at den grønlandske gruppe har en særlig stærk selvopretholdelsesdrift – både fysisk og psykisk.

"Det er kolossalt, hvad de har været udsat for. Det er, så selv garvede behandlere lige synker en gang imellem. Og det kommer også kun i små bidder [...]. Det er ikke så usædvanligt for folk, der har været traumatiseret. Det er nogle grimme billeder, man får. Det er det."

Medarbejder ved ikke-kommunalt tilbud

En opsøgende medarbejder siger:

"Det er ufatteligt, at de overlever. Jeg kan godt forstå, at de drikker."

Opsøgende kommunal medarbejder

Det forjættede land eller flugten fra Grønland

De fleste i den professionelle gruppe mener, at den sociale nedtur for de socialt udsatte grønlandere i Danmark og også tit deres misbrug oftest er startet i Grønland. Baggrunden for at rejse til Danmark kan være, at man ønsker at komme væk fra Grønland og de problemer, der måtte være der. En medarbejder ved et kommunalt tilbud fortæller:

"Mange tager væk, måske fordi de bliver lidt fordømte af de andre, men også sikkert fordi de ryger ind i vanskeligheder. De låner af folk, bliver uvenner, har været oppe at slås med nogen i branderter. Der sker så mange ting, som det er godt at komme væk fra."

Medarbejder ved kommunalt botilbud

Samtidig eller i andre tilfælde kan Danmark fremstå som et sted, der giver nye muligheder eller en frisk start. Enkelte professionelle taler ligefrem om, at man i Grønland har en overdreven forventning til livet i Danmark, og at det er derfor, man vælger at rejse fra Grønland. Desværre bliver forventningerne ofte skuffet, som det beskrives af en medarbejder fra et kommunalt tilbud:

"Nogle siger bare, at de trængte til luftforandring, og for nogle har Danmark stået som en drøm, som på en eller anden måde er mulighedsernes land – hvad det jo ikke er. [...] De hører om det forjættede land [...] og det må de prøve. Så kommer de hertil med nogle drømme om, at det skal blive bedre, fordi de var trætte af det, de kom fra. Og så er det bare ikke så nemt, som man har fået at vide, det var. Altså, nissen flytter med. [...] Man får at vide af sine landsmænd eller sine venner [...] i Danmark, at: "Vi har både lejlighed, og vi får penge af kommunen – ork, du kan det hele." Og når de så kommer her, så er der års ventelister på lejligheder, og kontanthjælp det er heller ikke bare lige sådan – fordi man skulle også lige opfylde nogle krav. Og pension er heller ikke så let at få. Så, jeg tror meget, at det forjættede land, det er det billede, man får sat op derhjemme. En drøm om at bernede, der vil det nok gå bedre."

Medarbejder fra kommunalt tilbud

Det bør i denne sammenhæng fremhæves, at denne opfattelse af socialt udsatte grønlanderes forventning til livet i Danmark, er udtryk for de professionelle vurdering. Det har ikke været denne rapportes sigte at afdække årsagerne til, at socialt udsatte grønlandere vælger at flytte til Danmark, hvorfor vi heller ikke har forsøgt at afdække dette i interviewene med målgruppen. Det ville dog være en interessant problemstilling at afdække i en senere undersøgelse.

Den grønlandske form

De fleste i gruppen af professionelle og flere i målgruppen selv beskriver en bestemt social/kulturel form i den grønlandske gruppe. En form, der indeholder forskellige elementer, der tilsammen eller hver for sig i den professionelle gruppe opleves som barrierer i mødet med systemet og som årsag til mange misforståelser.

Såvel i den eksisterende viden som i vores materiale har vi mødt en opfattelse af, at den grønlandske gruppe udviser en særlig tilbageholdenhed i kontakten med det sociale system – både i forhold til overhovedet at henvende sig, og i selve mødet med systemet. En opsøgende medarbejder, som selv er af grønlandsk herkomst, ved et ikke-kommunalt tilbud beskriver denne tilbageholdenhed som et særligt kulturelt træk, som er forankret i en grønlandsk praksis:

"Vi grønlandere er ikke meget for at skulle henvende os til systemet, socialkontorer, socialcentre. Det bruger man ikke i Grønland. Det er noget nyt. Lige meget, hvor meget man lider, så henvender man sig ikke til de forskellige instanser."

Opsøgende medarbejder ved et ikke-kommunalt værested

Denne tilbageholdenhed medfører f.eks., at den socialt udsatte grønlander i mange tilfælde forholder sig tavs i samtaler med sagsbehandleren. Den samme medarbejder peger på, at dette kan skabe problemer for den enkelte i mødet med det sociale system, hvor grønlanderen let bliver taberen. Situationen medfører, at vedkommende ikke får formuleret sine behov og bedt om hjælp. Hun forklarer videre:

"Det er vanskeligt at stille krav. Og det bryder jo totalt med det, sagsbehandlere ellers er ude for. De er ude for, at folk kommer og siger: "Vi vil ha'!" Så kommer der en grønlander ind ad døren, som ikke siger: "Jeg vil ha'". Så tror sagsbehandleren jo ikke, at de vil have

noget – men det vil folk jo.”

Opsøgende medarbejder ved et ikke-kommunalt værested

En anden medarbejder ved et ikke-kommunalt værested forklarer handlemåden som en del af en grønlandsk kulturel baggrund og som en særlig måde at opfatte situationen på:

”Altså, dels så udtrykker man sig jo ikke specielt meget, og man har en eller anden forståelse eller forventning om: ”Men man kan jo se, at jeg har det dårligt, så der er ikke nogen grund til at sige, at jeg har det dårligt. Hvis hun kunne hjælpe mig, så ville hun vel gøre det, selvom jeg ikke beder om det.”

Medarbejder ved ikke-kommunalt tilbud

Endnu en medarbejder ved et ikke-kommunalt tilbud peger på, at det også kan hænge sammen med sproglige problemer, når man går fejl af hinanden:

”Nogle gange, så vil man jo heller ikke virke dum. Så siger man bare ja, og mange gange, så tror den, der sidder på den anden side af skrivebordet, at man har forstået, hvad der er blevet sagt. Og det har man ikke.”

Medarbejder ved ikke-kommunalt tilbud

Denne tilbageholdenhed, der medfører, at personer i målgruppen i mindre grad giver udtryk for sine behov og stiller krav, og i højere grad forholder sig passivt og tavst, medfører ofte problemer i sagsbehandlingen. Dette beskrives af en nuværende repræsentant for en ikke-kommunal aktør:

”Som gammel sagsbehandler for grønlandere, oplevede jeg tit, at mine ideer hurtigt blev ideer i hovedet på den, jeg sad og snakkede med. Især i starten, før jeg overhovedet kendte noget til det.[...] Jeg troede, at vi havde en aftale, når hun gik ud af døren, men gu’ havde vi ej. JEG havde en aftale.”

Repræsentant for ikke-kommunal aktør

Et andet element i den grønlandske form, der beskrives af flere i den professionelle gruppe, er, at der er andre grænser i den grønlandske gruppe, for, hvad der er acceptabelt at tale om, og hvad der opfattes som privat. Det kan være grænser, som det er vanskeligt for socialarbejderne at identificere:

”De har også en helt anden [form]. Hvis man begynder at spørge ind til noget, kan det være meget grænseoverskridende. Noget, som man selv opfatter som et rimeligt tilforladeligt spørgsmål. Det kan være: ”Hvor mange sover I så sammen der?” Så kan man mærke det.[...] Det går for tæt på. De har sådan en privatsfære om nogle ting. Det er ligesom om det personlige, det ikke er noget, man sådan snakker om.”

Medarbejder ved ikke-kommunalt tilbud

Flere i gruppen af professionelle beskriver det som problematisk, at de ikke kan aflæse disse grænser, idet det giver anledning til misforståelser og problemer med at opbygge et tillidsforhold. Eller som en medarbejder ved et ikke-kommunalt tilbud udtrykker det: *”Og bedst, som man tror, at man forstår. Så har man ikke forstået en dyt alligevel.”*

Et tredje element i det, der opleves som en særlig grønlandsk form, og et element, der ligeledes er kilde til frustration hos gruppen af professionelle, er det, de beskriver som målgruppens tendens til at ’leve i nuet’. Det beskrives, at der i gruppen hverken er en særlig stor bevidsthed om fremtiden eller om fortiden, hvilket f.eks. gør det vanskeligt at motivere den enkelte til at stoppe et misbrug eller at trække på tidligere erfaringer med at stoppe. En medarbejder ved et ikke-kommunalt tilbud beskriver den reaktion, hun mener at møde, når hun forsøger at italesætte tidligere erfaringer:

”Vi gider ikke snakke om det fra i går, det er jo overstået. Og det i morgen, det ved vi ikke noget om. Så det er lige her og nu.”

Medarbejder ved et ikke-kommunalt værested

Dette, at gruppen på mange måder lever i nuet, vanskeliggør, som citatet også illustrerer, bl.a. langtidspanlægning,

eller som en medarbejder i et ikke-kommunalt tilbud beskriver det: *"Planlægning er ikke en by i Grønland"*. Når der samtidig kan være problemer med at forstå hinandens form og måske sproglige problemer, gør det det endvidere vanskeligt at lave aftaler. Det er mere, som en medarbejder ved et kommunalt tilbud beskriver det: *"nu-kommer-jeg-lige-forbi-og-gør-det-agtigt"*, og det kan godt give nogle problemer f.eks. i forhold til at lave en handleplan og blive indstillet til en bolig. Og han fortsætter:

"Tid og aftaler, det spiller en anden rolle. Møder man ikke personen i dag, så møder man ham nok i morgen."

Medarbejder ved kommunalt botilbud

Henvisninger til en sådan grønlandsk form, er noget, som hyppigt går igen i udsagnene fra den professionelle gruppe, og i mindre grad i målgruppens udsagn. Det er også ofte i denne sammenhæng, at vi møder de professionelles frustrationer. De oplever, at de ikke forstår grønlændernes form og sprog, og derfor har de svært ved at hjælpe. Disse problemstillinger fremstår tillige som en medvirkende faktor i mange af de barrierer, som udpeges af de professionelle, for at mange i gruppen ikke benytter sig af de eksisterende tilbud. Dette vil blive belyst i det følgende. Flere i gruppen af professionelle beskriver det som problematisk, at de ikke kan aflæse disse grænser, idet det giver anledning til misforståelser og problemer med at opbygge et tillidsforhold. Eller som en medarbejder ved et ikke-kommunalt tilbud udtrykker det: *"Og bedst, som man tror, at man forstår. Så har man ikke forstået en dyt alligevel."*

Kapitel 4: Mønstre i målgruppens brug af tilbuddene

Fra igangsættelsen af denne undersøgelse har det været et af dens formål at forsøge at lokalisere de væsentligste 'barrierer' for gruppens brug af eksisterende hjemløse- og botilbud. Det har dog undervejs vist sig mere hensigtsmæssigt i stedet at tale om 'mønstre', idet nogle af tendenserne i gruppens brug af tilbuddene både kan ses som barrierer og muligheder afhængigt af synsvinkel.

Ved anvendelsen af kvalitative interview har det som tidligere beskrevet været vores hensigt at få en indsigt i den kompleksitet, der præger feltet, og netop at kunne illustrere, hvorfor der ikke er nogen lette løsninger på området. Man kan ikke forvente at kunne fjerne en enkelt barriere og dermed bane vejen til brug af tilbuddene for alle personer i målgruppen. Ikke alle oplever de samme barrierer, og som det vil blive beskrevet nedenfor, er det oven i købet ofte tilfældet, at det, der opleves som en barriere for den ene, opleves som en mulighed for en anden.

Ved at fokusere på mønstre i brug eller ikke brug af tilbuddene i stedet for entydigt at fokusere på barrierer er det dog muligt at pege på de tendenser, der går på tværs. Ved at inddrage interview med målgruppen selv bliver det også muligt at tegne et billede af de rationaler, der ligger bag valg og fravalg af tilbud. Dette kapitel præsenterer mønstrene i disse rationaler.

Det kræver noget forskelligt at bo i forskellige botilbud. Rammer og krav varierer fra sted til sted. Nogle steder skal man have råd til og ikke mindst huske at betale husleje, el og gas – andre steder er gratis eller kan betales for en nat ad gangen. Nogle steder skal man bo og sove alene – andre steder sammen med andre. Nogle steder får man serveret et måltid mad – andre steder skal man selv kunne lave det i køkkenet. Nogle steder må man godt være aktiv alkoholiker – andre steder skal man være på antabus. Nogle steder skal man opgive en række personlige oplysninger for at få en plads – andre steder stilles der ingen spørgsmål. Nogle steder skal man have en sagsbehandler for at kunne blive visiteret til en plads – andre steder kan man komme ind fra gaden.

Da der også kan være stor forskel på, under hvilke omstændigheder den enkelte person har lyst og kompetence til at leve, er det derfor ikke alle potentielle brugere af byens hjemløsetilbud, der trives lige godt med alle tilbud. Det billede, der tegner sig, når man taler med personer fra målgruppen, er da også et billede af en stor variation i denne henseende, og opfattelsen af, hvad der er konstituerer et brugbart tilbud kan variere over tid.

At der således er forskellige forventninger og evner til at bo er grundlæggende præmisseser for at forstå gruppens brug af tilbuddene. Som det vil blive beskrevet nedenfor, er det dog efter vores vurdering muligt at påpege nogle mønstre i måden at bruge og forholde sig til tilbuddene. Mønstre, der i høj grad går på tværs af gruppens individer.

Mønstre knyttet til relationen mellem gruppen og de enkelte tilbud

De følgende sider beskriver de mønstre, som gennem denne undersøgelse har vist sig gennemgående og centrale i gruppens brug af hjemløsetilbuddene. Først præsenteres nogle problemstillinger, som for det meste observeres i mødet mellem gruppen og de

enkelte tilbud. Derefter følger en præsentation af mønstre, der går på tværs af tilbuddene og i højere grad har en sammenhæng med mødet mellem gruppen og det sociale system.

Krav og spilleregler

En af grundene til at fravælge et botilbud kan som nævnt altså være, at man ikke i øjeblikket trives med de krav og spilleregler, der gælder der. En opsøgende medarbejder ved et ikke-kommunalt tilbud forklarer, at adgangskravene til botilbuddene ofte bliver en barriere for at benytte tilbuddene.

Misbrug

Typisk har mange botilbud (og væresteder) faste regler i forhold til misbrug. Tolerancetærsklen varierer fra sted til sted, men der er ingen af tilbuddene, der i det officielle regelsæt tillader udøvelsen af et aktivt misbrug på stedet. Derudover er der steder, der decideret stiller som betingelse for at bo der, at man ikke har misbrug, eller at man er i misbrugsbehandling. For nogle personer i målgruppen kan et krav om misbrugsbehandling på det rigtige tidspunkt være et positivt skridt på vejen mod at komme i bolig og i det hele taget forbedre sin situation. Vores materiale rummer således flere historier om personer, som med succes har arbejdet med deres misbrug i forbindelse med et ophold på et af botilbuddene. Der er dog også en del erfaringer, der peger på, at eksempelvis et krav om antabus kan optræde som barriere for brug af tilbuddene, idet nogle af de potentielle brugere ikke på det pågældende tidspunkt er interesserede i eller kan overskue en sådan behandling. Mange informanter beskriver, hvordan tanken om at indlade sig på en (ny) boform i sig selv kan være ganske overvældende for brugerne. Samtidig at skulle tage fat på misbrugsproblemerne kan derfor virke uoverskueligt. En opsøgende medarbejder, der indimellem fungerer som bisidder for socialt udsatte grønlandere, fortæller om en af sine brugere:

"Jeg har et eksempel med en dame, som har et alkoholproblem [...] og bor hos en dansk mand i et værelse. Og de har et slags forhold til hinanden. Hun fik en bolig ude på KFUM-kollegiet i går. Der vil de gerne have, at hun skal have en dokumentation for, at hun skal i behandling eller også tage antabus. Hun vil gerne ud af sit misbrug og videre med sit liv, men hun er ikke i stand til at tage sig sammen til at komme i behandling eller tage antabus. [...] Hun skulle have været til samtale på Frederiksberg Centeret⁷⁶ i dag. Hun kom ikke – men jeg regnede heller ikke med, at hun ville komme. Hun kan ikke kæpere at have fået et værelse på et herberg og stoppe med at drikke på én gang."

Opsøgende medarbejder ved ikke-kommunalt tilbud

Repræsentanter for et af de tilbud, hvor man har valgt at opstille misbrugsbehandling som forudsætning for en plads, vurderer også, at potentielle brugere i den grønlandske gruppe indimellem fravælger stedet pga. denne betingelse. Det hænder, at nogle f.eks. trækker sig efter en visitationsamtale ved udsigten til antabusbehandling. Selv den betingelse, at man ikke kan bo/overnatte i synlig påvirket tilstand på et givent tilbud, kan for nogle betyde, at stedet fravælges. Det beskrives flere steder, at særligt kvinderne i målgruppen kan komme i klemme, da en del af dem ikke bryder sig om at benytte de botilbud, der rummer begge køn, men samtidig har svært ved at passe ind i de tilbud, der særligt er målrettet kvinder. Disse tilbud skal ofte også rumme brugere som voldsramte kvinder med børn, og tolerancen over for synligt misbrug er derfor begrænset på sådanne steder.

"Det er ikke, fordi man stiller højere krav til kvinder. Det er de steder, der er for kvinder, der stiller højere krav. Og det er vel et problem, når vi taler om, at grønlandske kvinders og mænds misbrugsmønstre ikke er så forskelligt, som vi ellers betragter forskellen mellem mænd og kvinder i Danmark."

Repræsentant for ekstern aktør

Målgruppens kvinder, der, som citatet illustrerer, ofte har et misbrug, der ligner mændenes misbrug, vælger således tit både tilbud til begge køn og tilbud til kvinder fra, når de leder efter bolig- og overnatningsmuligheder.

⁷⁶ Frederiksberg Centeret er et privat, ambulanset Minnesota behandlingscenter for alkoholikere og andre misbrugere af eksempelvis hash og medicin.

Der er altså meget, der tyder på, at regler og krav omkring misbrug i mange tilfælde kan udgøre en barriere for brugen af tilbuddene. Omvendt er der dog også eksempler på, at regler om, at der ikke må være beboere med et aktivt misbrug på et botilbud, kan blive betragtet som en kvalitet ved tilbuddet og en forudsætning for, at nogle brugere har lyst til at bo der. Det er allerede praksis i samarbejdet mellem tilbuddene, at man, når det er muligt, forsøger at kanalisere brugere videre i systemet, når det bedømmes, at de vil trives bedre på et tilbud med krav om misbrugsbehandling. En repræsentant for et sådant tilbud beskriver:

"De andre institutioner kender jo også godt vores renommé og vores kompetencer inden for feltet. Så, hvis Mændenes Hjem og Gl. Køge landevej⁷⁷ siger, at de har en, hvor vedkommende er motiveret – nu er vedkommende faktisk ved at få det lidt bedre – så ringer de til os og siger: "Har I en plads, for nu fungerer han ikke blandt vores længere? Nu er han blevet lidt for god til vores. Nu er det synd for ham, at han er blandt vores". Og så sender de ham her til. Det har vi jævnligt."

Repræsentant for ikke-kommunalt botilbud

En bruger af dette botilbud begrundet sit tidligere fravalg af andre tilbud (i en anden kommune) på følgende måde:

"Altså, det var et helvede, hvor jeg skulle bo i sådan nogle bofællesskaber sammen med drankere og hashmisbrugere. Et sådan meget ubehageligt miljø."

Mand, 41 år.

Til trods for at han selv har haft lignende misbrugsproblemer, var en forudsætning for, at han kunne trives med at bo et sted, at det var misbrugsfrit, og at han selv kunne indlede en behandling. Mange i det professionelle miljø beskriver det som en generel tendens, at det er forskelligt fra person til person, hvornår de magter at tage hånd om misbrugsproblemerne, og dermed hvornår de magter og ønsker at bo et sted, hvor dette er en betingelse. Selvom man tidligere har haft en opfattelse af den gode bolig, der indebar, at man kunne udfolde et misbrug der, kan man altså godt senere i en proces mene, at den gode bolig netop udelukker misbrug⁷⁸. Man må altså konkludere, at både betingelser, under hvilke det er muligt at have misbrug, og betingelser, der netop udelukker misbrug, er relevante for personer i denne gruppe – blot i forskellige sammenhænge.

Aktiviteter

Lignende problematikker kan gøre sig gældende i forbindelse med andre af botilbuddenes krav og spilleregler. Udsigten til at skulle tage fat på en række af problemer i form af udarbejdelse af handleplaner, ikke bare i forhold til misbrug, men også f.eks. aktivering, evt. gældsafvikling og lign. kan for nogen på samme måde blive en barriere for at benytte sig af botilbud. Andre igen trives ikke med det niveau af aktiviteter, som en specifik boform indebærer. Mens nogle således giver udtryk for, at det for dem er vigtigt, at en boform rummer mulighed for at udføre dagligdags gøremål på egen hånd, er det for andre netop vigtigt, at de ikke selv skal varetage sådanne ting. Mens nogle f.eks. føler sig hjemme ved at have adgang til et køkken og selv lave mad, er der andre, der ikke magter aktiviteten eller slet ikke opfatter den som relevant. En tidligere beboer beskriver øvelsen i de daglige gøremål som en af de ting, der gjorde, at han ikke altid trivedes på et specifikt botilbud:

"Så fik jeg også tilbud om et husholdningskursus, eller sådan noget. Jeg var kun med to gange – det var ikke noget for mig. [...] Man skulle lave mad og holde styr på køkkenet og rengøring. Alt, hvad det indebærer at holde hjem. Det er jeg ikke ret god til. Jeg blev nok møt i den der omgang."

Mand, ca. 40 år.

⁷⁷ Se kort beskrivelse af disse tilbud i Bilag 4

⁷⁸ Begrebet om 'den gode bolig' beskrives yderligere i kapitel 5 af samme navn.

Igen beskriver flere af de professionelle, hvordan den enkelte person med tiden og den rette hjælp kan rykke sig f.eks. i forhold til ønsket om og evnen til at varetage de daglige gøremål, der følger med mange af boformerne. Hertil har mange også observeret en kønsforskel, idet kvinderne i målgruppen som regel lader til at have lettere ved og finder disse ting mere nærliggende at beskæftige sig med end mændene. Der er derfor også en tendens til, at kvinderne lidt hurtigere formår boformer – som eksempelvis bofællesskaber eller egen bolig – hvor sådanne gøremål er en forudsætning.

På bowlingudflugt med Kofoeds Skole.

Gæstfrihed

Et andet mønster, der går igen i beskrivelserne af gruppens brug af de eksisterende botilbud, hænger sammen med den tidligere skildrede gæstfrihed, der bliver opfattet som et gennemgående træk ved gruppen⁷⁹. Botilbuddene har generelt faste regler for, om man som beboer må tage gæster med sig, hvor længe de må blive, og hvad de må foretage sig. Disse betingelser matcher ikke altid gruppens ønsker og vaner, der som beskrevet ofte indebærer omfattende socialt samvær og ikke mindst overnattende gæster. De fleste i informantgruppen af professionelle vurderer da også, at denne uoverensstemmelse mellem ønsker og muligheder til tider resulterer i, at grønlandske beboere må forlade et botilbud igen, eller at de fra starten fravælger det.

⁷⁹ Gæstfriheden beskrives yderligere i kapitel 3:

"Hvis grønlandere får et berbergværelse et sted her i byen, så er de meget gæstfrie, og inviterer som regel deres venner, mænd og familiemedlemmer ind til overnatning. Og det giver jo et problem, fordi værelset er beregnet til én person, og lige pludselig er der 10 personer derinde. Så bliver de som regel smidt ud [...] Det er den forståelse for den kulturelle gæstfrihed, som er hos grønlandere."

Opsøgende gadeplansmedarbejder ved ikke-kommunalt værested

En anden udtrykker det på følgende måde:

"De har brug for meget socialt samvær. Der er nogen, som siger nej til at bo på et berberg, hvor besøgende skal ud kl. 22. [...] Det kan også være, at de siger nej tak til berberger, hvor de ikke kan have en kusine overnattende."

Opsøgende medarbejder ved ikke-kommunalt værested.

Spørgsmålet om overnattende familiemedlemmer bliver særlig følsomt, når det drejer sig om besøg af brugernes børn. Som den samme medarbejder fortæller nedenfor, ønsker flere (fortrinsvis kvinder) sig en boform, der kan rumme et samvær med børn og i nogle tilfælde børnebørn.

"Jeg har flere gange hørt kvinder ønske et sted, hvor de kan have børn overnattende i fremtiden. [...] Når de først er ved at have bragt tingene i orden, så får de måske samvær med barnet. Kan have det i weekender. Det kan man ikke på berberger. Der må børn under 18 ikke komme ind. På nogle af dem."

Opsøgende medarbejder ved ikke-kommunalt værested.

Regler og betingelser omkring ting som misbrug, handleplaner, aktivitetsniveau og besøgende kan altså komme til at udgøre en barriere for brugen af de eksisterende tilbud for denne gruppe, hvis reglerne ikke kan give plads til det liv, som den enkelte (i øjeblikket) magter og ønsker at leve. Dette er karakteristisk for brugen af akutboformerne, men gør sig også gældende, når kommunen f.eks. forsøger sig med egen bolig til en borger, der viser sig ikke at kunne leve under de vilkår, der følger med. Omvendt kan de samme rammer og regler for andre personer i målgruppen netop være det, der er med til at sikre, at de trives med en boform, fordi det i deres opfattelse på det pågældende tidspunkt er gode betingelser for deres liv. Det er altså ikke bare vigtigt, at de eksisterende tilbud sikrer en bredde ved tilsammen at repræsentere forskellige regler og krav. Det er også vigtigt, at den enkelte matches med et tilbud, der passer vedkommende bedst muligt, hvis regler og krav ikke potentielt skal udgøre en barriere for den enkeltes brug af tilbuddet.

Fællesskabet og forholdet til andre grupper

"Problemet kan også være ensomheden i tilbuddene. Det kan godt være, at det er det helt rigtige tilbud, men hvis jeg er den eneste grønlander der, så er jeg ensom."

Repræsentant for ekstern aktør

Orientering mod fællesskabet

Det har også betydning for mønstrene i brug af tilbuddene, at der som beskrevet er en stærk orientering mod hinanden imellem gruppens medlemmer⁸⁰. De fleste vælger at tilbringe dagen, følges eller bo med andre socialt udsatte grønlandere. Dette kan have en vis indflydelse på, hvilke tilbud man vælger, og hvilke man ikke vælger. Man foretrækker nemlig hinandens selskab og opsøger derfor som regel de hjemløsetilbud, som andre i gruppen af den ene eller den anden grund plejer at bruge. På samme grundlag kan tilbud blive fravalgt, hvis man frygter at komme til at mangle fællesskabet der. På mange af tilbuddene oplever man også jævnlige, at personer fra målgruppen "henviser" hinanden, tager hinanden med og anbefaler tilbud og kontaktpersoner til hinanden.

Det er derfor også meget gennemgående i de professionelles anbefalinger, at et godt botilbud til den grønlandske gruppe bør kunne rumme fællesskabet. En repræsentant for et værested beskriver nedenfor, hvordan fællesskabet i

⁸⁰ Fællesskabet i gruppen beskrives yderligere i kapitel 3

hendes erfaring prioriteres højt af gruppen og derfor også må prioriteres i tilbuddene:

"Jeg tror, at man for den gruppe skal respektere, at de har et behov for at være en enbed, og så lave nogle tilbud som er værdige. På Christiania kan man sige, at på en eller anden måde, så lykkes det jo i Stjerneskeibet. Der vil de gerne bo, men forholdene er kummerlige. ... Og det er ikke de kummerlige forhold, der trækker."

Repræsentant for ikke-kommunalt værested.

Fællesskabets indflydelse på, hvilke tilbud og boformer der vælges og fravælges, kommer også til udtryk i et interview med en informant, der i øjeblikket er i egen bolig, men på mange måder er funktionelt hjemløs, idet han prøver at undgå at opholde sig i boligen. I stedet opholder han sig på væresteder målrettet gruppen, på værtshuse, der typisk bruges af gruppen, på gaden og lign. Han begrundet denne adfærd bl.a. med savnet af fællesskabet:

"Jeg ved ikke, hvorfor jeg aldrig har kunnet lide den der lejlighed. Jeg har aldrig følt mig hjemme dernede – nok fordi jeg er et flokdyr. Jeg skal bele tiden have mennesker rundt omkring mig. [...] Jeg vil hellere bo i kollektiv med andre grønlandere. Det kunne jeg godt tænke mig. Det har jeg det bedre med. I stedet for at sidde der og glo på fjernsynet fra morgen til aften, hele natten. Jeg har ikke noget imod at komme over til værtshuset og snakke med dem, men det er altid bedst at sidde og snakke, når man er ædru. I stedet for hver gang, man åbner øjnene, så tage tøj på, ud."

Mand, ca. 40 år

Fællesskabets centrale rolle betyder også, at der for denne gruppe, i vid udstrækning findes et alternativ til brug af botilbud nemlig sofasovningen, som er beskrevet i et tidligere afsnit. Sofasovningen er et alternativ, som mange foretrækker, fordi det trods sine ulemper bliver opfattet som mere attraktivt og mere nærliggende end f.eks. en herbergplads.

Værtshuset Centralen på Gasværksvej er et vigtigt mødested for mange i gruppen.

Også på denne måde kan orienteringen mod fællesskabet i gruppen siges at have en indflydelse på mønstrene i brugen af tilbud.

Igen er det dog vigtigt at understrege, at ikke alle i gruppen af socialt udsatte grønlandere er orienteret mod fællesskabet med andre grønlandere i forbindelse med hjemløsetilbuddene eller i valget af boform. De professionelle, vi har talt med, støder med mellemrum på personer, som ikke er interesserede i et sådant fællesskab eller decideret tager afstand fra det. En medarbejder på et herberg fortæller:

"Vi skal være opmærksomme på, at der er nogen, der afviser den der stigmatisering, og som under ingen omstændigheder vil bo i noget, hvor der kun er grønlandere. De vil ikke stemples, de vil bo som 'almindelige'."

Repræsentant for kommunalt botilbud

Det nedenstående citat bekræfter, hvordan det grønlandske fællesskab således for nogle dels kan opfattes som irrelevant, dels som forbundet med en stigmatisering. Informanten er en kvinde, som i øjeblikket er beboer i et bofællesskab med social støtte. Hun har forsøgt sig et par gange med nogle af de væresteder, der er målrettet socialt udsatte grønlandere, men har ikke brudt sig om det. Selvom hun selv er alkoholmisbruger og indtil for ganske nylig har været hjemløs, har hun, som det fremgår, ikke lyst til at identificere sig med brugerne af tilbuddene.

"Selvom jeg er grønlander, så vil jeg ikke nødvendigvis møde alle de grønlandske mennesker. Jeg føler ikke, at det er noget for mig. Bare man er grønlandsk, så skal man altid komme derhen og være sammen med alle de grønlandere. Jeg har ikke lyst til at snakke om det eller snakke med dem. [...] Jeg føler ikke, at det er noget for mig. Det er derfor, jeg ikke kommer de steder. For der er så mange hashmisbrugere og alkoholmisbrugere. Det kan man se på deres krop og tøj. [...] Det er ikke noget for mig. Bare man er grønlander, så skal man gå derover."

Kvinde, ca. 45 år

Det kan altså variere fra person til person, om man foretrækker dette fællesskab eller ej. Tendensen synes dog at være, at orienteringen mod fællesskabet i forbindelse med valg af boform hænger sammen med, hvor man befinder sig i en bolig-mæssig proces. Noget tyder på, at (bo)fællesskabet med andre bliver mindre centralt, i takt med at f.eks. misbrugsproblemer tackles og forvaltningen af det at bo bliver mere selvstyret. De informanter, der med succes er flyttet i træningslejlighed eller egen lejlighed, beskriver, hvordan de i perioden med hjemløshed og omfattende misbrug i højere grad end nu opsøgte fællesskabet. På nuværende tidspunkt foretrækker de en boform og en dagligdag, hvor fællesskabet ikke er omdrejningspunktet, men snarere supplerende. Således beskriver flere, hvordan de på udvalgte tidspunkter opsøger nogle af samlings-, være- og værkstederne, har overnattende gæster og lign., men for det meste foretrækker 'at have sit eget' og 'være sig selv' og ikke i deres boform at skulle tage hensyn til andre mennesker. Som det nedenstående citat illustrerer, er der altså forskel på, hvilke former for fællesskab med andre grønlandere man opsøger, trives med og har mulighed for at være en del af.

"Det er skridtet fra fællesskabet på torvet og værtshusene og til fællesskabet i Det Grønlandske Hus. Det er et utrolig langt skridt."

Repræsentant for ekstern aktør

Der kan ofte være langt fra det fællesskab, der udfoldes på værtshuse og lign., til det som sagt mere supplerende fællesskab med andre grønlandere, f.eks. i Det Grønlandske Hus, hvor fællesskabet rækker langt ud over gruppen af socialt udsatte.

Andre grupper

Et meget gennemgående mønster i brugen af de eksisterende botilbud knytter sig til forholdet til andre brugergrupper. Det er nemlig ikke blot en præference, at de fleste søger at bo sammen med andre grønlandere. Det er også en ret gennemgående præference, at der er visse andre brugere af botilbuddene, som mange i gruppen ikke bryder sig om at bo sammen med.

Enkelte steder bliver det nævnt, at der kan opleves konflikter mellem etniske grupper på botilbuddene – herunder konflikter mellem den grønlandske og andre grupper. Helt overvejende er det dog forholdet til sindslidende brugere og misbrugere af hårde stoffer (herefter refereret til som narkomaner), der bliver fremhævet. Forholdet til disse grupper bliver nemlig beskrevet som ret afgørende for valg af botilbud. Som det er beskrevet i kapitlet *Karakteristik af gruppen*, peger både den kvantitative og de kvalitative undersøgelser på, at ikke mange personer i denne gruppe har sindslidelser eller er narkomaner. Og det lader til, at mange vil gøre meget for at undgå at bo sammen med disse grupper. Det er karakteristisk, at særligt mændene, vi har talt med i gruppen, tidligere har forsøgt sig med nogle af de herberger, natcafeer og lign., der ofte bliver brugt af narkomaner. De udtrykker dog alle ret stærk modvilje mod oplevelsen og prøver om muligt at undgå disse steder. En tidligere beboer på et herberg beskriver:

”Det var forfærdeligt. Men tag over hovedet var det jo, så man måtte bo og holde ud. [...] [Der var] stiknarkomani og dødsfald og skænderier. Det gik ellers meget godt de første to måneder, fordi jeg havde en kammerat, som jeg boede sammen med. Vi skulle dele værelse. [...] Så kom der en agte narkoman, stiknarkoman, og jeg skulle bo med ham. De er jo helt utilregnelige – jeg vidste ikke, hvordan man skulle tackle det. Det var forfærdeligt.”

Mand, ca. 40 år

Mange af dem, der for første gang bruger de botilbud, der ofte huser narkomaner, forlader hurtigt stedet igen eller ender med at betale for en herbergplads, som de alligevel ikke kan holde ud at bruge. Som en anden tidligere herbergbeboer beskriver, blev han ’smidt ud’, fordi han ikke kunne ’tåle narkomaner’ og til sidst ikke havde været på sit værelse i en uge. Han har efter eget udsagn aldrig siden opsøgt et herberg.

Beliggenhed

Endelig skal det også nævnes som et mønster knyttet til relationen mellem gruppen og de enkelte tilbud, at stedernes beliggenhed kan have en indflydelse på, om et tilbud vælges eller fravælges. Som det er beskrevet, er der en tendens til, at mange i målgruppen samles og færdes i udvalgte områder og stort set undgår andre⁸¹. Det vurderes flere steder i det professionelle miljø, at det som regel er tilbud inden for disse cirkler, der bliver prioriteret. Flere anbefaler derfor også, at man i en fremtidig målretning af botilbud til gruppen ikke begrænser brugen ved en placering for langt uden for det geografiske område, som gruppen i forvejen anvender.

De fleste af de personer i målgruppen, som vi har talt med, bekræfter i deres udtryk om ønsker for fremtiden, at de helst vil bo inde i byen og meget gerne i de kvarterer, de færdes i i forvejen.

Mønstre knyttet til relationen mellem gruppen og systemet

Den sidste del af dette kapitel præsenterer de mest fremherskende af de mønstre i brugen af tilbuddene, der knytter sig til relationen mellem gruppen og det sociale system. Der udpeges en række barrierer for, at systemet kan hjælpe den enkelte borger til at bruge tilbuddene og de muligheder, tilbuddene rummer, samt ikke mindst at bruge de tilbud, der passer den enkelte bedst.

Gensidigt manglende kendskab

Det mønster i relationen mellem gruppen og systemet, som de fleste af vores informanter udpeger som en barriere for brugen af hjemløsetilbuddene, er det gensidigt manglende kendskab. De beskriver en række problematikker knyttet til relationen mellem parterne, der til sammen bevirker, at gruppen af socialt udsatte grønlændere og det sociale system i mange tilfælde har en mangelfuld kommunikation, hvorved borgerens muligheder ikke altid bliver udnyttet til fulde.

⁸¹ Som beskrevet i kapitel 3, så færdes grupperne af grønlændere hovedsagligt på Christianshavns Torv, Vesterbro Torv, Mozarts Plads, Kul-torvet og Nørreport. Der findes dog også mindre grupper andre steder som f.eks. Rådhuspladsen.

Sprog og form

"Jeg synes, at der er nogle store både sproglige og kulturelle barrierer ved, at man har en helt anden og grundlæggende forskellig tilgang til netop at formulere sig."

Repræsentant for ikke-kommunalt værested

Kommunikationsproblemer forbundet med mødet mellem system og bruger bliver gennemgående fremhævet som en central problematik i vores materiale⁸². Som en værestedmedarbejder ovenfor udtrykker, bliver kommunikationsbristen fra tilbuddenes side ikke bare oplevet som vanskeligheder ved det rent sproglige, men også som udtryk for forskellige kulturelle former. Som vi tidligere har beskrevet, giver mange professionelle f.eks. udtryk for at støde på en særlig grønlandsk tilbageholdenhed og en anderledes opfattelse af, hvad der bør omfattes af personlige grænser.

Når dette kan betragtes som en barriere for brugen af tilbuddene, er det først og fremmest, fordi medarbejdere på de tilbud, der ikke er særligt målrettet gruppen, ofte giver udtryk for, at de mangler et kulturelt kendskab og en baggrundsforståelse af gruppens adfærd og form. Dermed oplever mange, at de i det daglige arbejde med socialt udsatte grønlandere med mellemrum mangler centrale redskaber for at yde en hensigtsmæssig social støtte eller sætte gang i en positiv udvikling. En medarbejder på et botilbud beskriver, hvordan han oplever, at det en gang imellem kan være svært at 'trænge igennem' til den grønlandske gruppe af brugere. Derfor har han til tider måttet alliere sig med medarbejdere hos nogle af de hjemløsetilbud, der er målrettet grønlandere. I hans erfaring har disse medarbejdere ofte det kendskab, som han selv mangler:

"Der har jeg oplevet resultater mange gange, hvor jeg selv har måttet give op over for behandling af alkohol og hash i tilfælde, hvor de grønlandere, vi har, ikke har ønsket det. Så har vi f.eks. måttet trække på Kofoeds Skole, og de sender så nogle medarbejdere, der har den kulturelle baggrund med sig. Det er vigtigt. For mange af os syddanskere, vi kan selvfølgelig godt forstå vores sociale system – det er det, vi er uddannet til – men vi mangler den kulturelle dimension i det, så det er svært at trænge det dybere ned i sagerne."

Medarbejder ved ikke-kommunalt botilbud

Ligeledes er der mange af de professionelle, der f.eks. som bisidderer har observeret, at kommunikationen kan være dårlig, når de enkelte personer i gruppen møder systemet ved besøg hos sagsbehandleren og lign. De nødvendige oplysninger bliver ikke altid udvekslet, og det kan komme til at udgøre en barriere for brugen af botilbuddene, som en opsøgende medarbejder og bisidder forklarer:

"Vi plejer gerne, når det drejer sig om hjemløse, at gøre hvad vi kan for at få en henvisning til berbergerne igennem sagsbehandleren, hvor vi også støtter dem i, at de bliver skrevet på ventelisterne. Det er som regel sådan, at sagsbehandlerne har mere forståelse for deres problemer, når nogle af os er med som støtte, eller når vi skal tolke. Hvis de kommer alene, og personen er meget dårlig, så springer de lidt hen over tingene. [...] Det rykker meget på tingene, at vi bare sidder der og bisidder."

Opsøgende medarbejder ved ikke-kommunalt værested

Mange har altså observeret, at der opstår nogle problemer i forlængelse af at forskellige sprog, omgangsformer og forventninger mødes, når det sociale system møder denne gruppe. Der er dog også gjort den erfaring, at det med den rette viden, den rette støtte og det rette samarbejde er muligt at oversætte i bred forstand mellem parterne og dermed undgå misforståelser.

Kendskab til systemet og overblik over tilbuddene

Ligesom flere af tilbuddenes socialmedarbejdere kunne ønske, at både systemet og de personligt havde et bedre kendskab til gruppen, er der også en del af de socialt udsatte grønlandere selv, der giver udtryk for, at de har oplevet at mangle viden om systemet og tilbuddene. De har oplevet ikke at kende til deres muligheder og rettigheder eller at have bestemte forventninger til et tilbud eller social støtte, som ikke kunne indfries.

⁸² Opfattelsen af den særlige 'grønlandske form' er beskrevet yderligere i kapitel 3 samt i kapitel 2

Først og fremmest er der dog mange, der kan beskrive, hvordan de manglede viden om, at der fandtes hjemløsetilbud i København – endelige hvilke der fandtes – da de første gang blev hjemløse. Den udbredte sofasovning og gæstfrihed, der er særlig for denne gruppe, betyder som bekendt, at mange klarer sig på denne måde i ret lange perioder uden at støde på eller opsøge viden om alternativer som botilbud. For den del af målgruppen, der decideret lever og sover på gaden, kan denne tilstand i sig selv også udgøre en barriere for at få kendskab til hjemløsetilbuddene. Det bliver beskrevet af både målgruppe og professionelle, hvordan livet på gaden på forskellige måder fjerner et evt. overskud og overblik. En nuværende beboer på et botilbud fortæller om sit tidligere liv på gaden, at eftersom han ikke havde haft tilstrækkelig kontakt med det sociale system til at blive kontanthjælpsmodtager, var han økonomisk afhængig af, hvor mange tomme flasker han kunne indsamle.

”Alt afhænger af tomme flasker, og man er nødt til at sove om dagen for at kunne samle tomme flasker om natten. Man lever i sådan en meget doset tilstand, hvor man næsten ikke kunne skelne mellem drømme og den vågne tilstand. Man er nødt til at skifte sovesteder og være på vagt og nogle gange hjælpes ad med de andre hjemløse, ik’.”

Mand, 41 år

Den tilstand, der følger med livet på gaden, var i denne mands egen vurdering medvirkende til, at han først efter nogle måneder henvendte sig på en natcafé. Det er som regel først, når man møder en opsøgende medarbejder eller bliver ’henvist’ af bekendte og derfor afprøver et botilbud for første gang, at landskabet af tilbud begynder at tegne sig. En tidligere herbergbeboer fortæller, at selvom han af andre årsager ikke brød sig om at bo der, fik han den gode ting med sig fra opholdet, at han ’fik et overblik over København’.

”Det var først fra Mændenes Hjem, at jeg begyndte at finde ud af, hvor og hvorledes jeg kunne gå hen og tale med nogen. [...] Det gav mig lidt et overblik over København. Hvis jeg var i den her situation, så kunne jeg gå herover, herover eller herover. Det er jeg meget glad for.” Mand, ca. 40 år

Det gensidigt manglende kendskab mellem det sociale system og gruppen kan altså betyde, at gruppens boligmæssige problemer bliver mere usynlige. Dette skyldes dels, at parterne i et vist omfang aldrig møder hinanden, dels at formidlingen af problemernes omfang ofte bliver mangelfuld, når parterne endelig mødes.

Asser sidder på Rådhuspladsen i København, hvor han ofte opholder sig med sine venner. Han bor på gaden.

For hurtigt og for langsomt

Andre mønstre i brugen af tilbuddene, der knytter sig til relationen mellem systemet og gruppen, hænger sammen med de nuværende muligheder for at støtte den enkelte på en hensigtsmæssig måde på alle niveauer i en bolig-mæssig proces. Som beskrevet tidligere i dette kapitel kan det være forskelligt, hvilke rammer man magter og ønsker at leve inden for på forskellige tidspunkter i en proces. Hvis den enkelte skal trives med at rykke videre i nye boformer med tiden, er det derfor vigtigt, at skiftene hverken sker for hurtigt eller for langsomt.

Store spring

Det beskrives stort set samstemmende, hvordan det kan være en barriere for brug af hjemløsetilbuddene for denne gruppe, at der er for store spring imellem at bo inden for de rammer, som de forskellige tilbud hver især medfører. Det at rykke sig bolig-mæssigt er en individuel proces, men for de fleste kræver det lang tid, støtte og tilpasning. At rykke fra gaden til en boform eller fra den ene tilgængelige boform til den næste kan altså ofte udgøre et større skridt, end brugeren er klar til at tage. Overgangen kan komme til at virke som for stor en mundfuld, og derfor kan en evt. udvikling gå i stå eller helt i vasken.

Materialet rummer f.eks. mange beskrivelser af, hvordan der er blevet skaffet lejligheder til personer fra målgruppen, før disse personer har kunnet håndtere denne boform, og hvordan dette som oftest ender med, at man ikke bruger sin lejlighed eller simpelthen bliver smidt ud.

”Vi har set en del, som har fået egen lejlighed, hvor det så ligesom går i fisk og ikke fungerer på sigt. På en eller anden måde kommer de herhen igen, fordi de ikke formår at bo alene.”

Repræsentant for ikke-kommunalt værested

”Vi skal jo ikke ekspedere alkoholiserede grønlandere ud i en bolig, hvor de måske bliver smidt ud en eller to gange, og vi så sender dem derud igen. Så skal vi give dem et andet tilbud, for det går jo ikke. Det er endnu et nederlag. Det er jo ikke kun systemet, det koster penge, men det er da også for den enkeltes skyld.”

Repræsentant for ikke-kommunalt botilbud

Der er derfor flere, der anbefaler, at man skaber mulighed for, at den enkelte i højere grad kan bevæge sig i mindre skridt, når man bevæger sig mellem boformerne, og ikke mindst at der er tid nok til at ’akklimatisere sig’ inden for rammerne af en boform, før man rykker videre. Som en beboer på et botilbud med langtidsboform beskriver:

”Jeg synes, at det [botilbuddet] er et meget godt sted, hvis man er havnet i min situation. Hvor man vil samle kræfter og prøve at tage sig sammen, forberede sig til det næste skridt. Det at kunne blive et godt, roligt sted, hvor der altid er folk, som du kan snakke med. Jeg synes, at det har været en god ting for mig at kunne bo her. Jeg har haft muligheden for at samle kræfter og lave om på min tilværelse. Haft mulighed for at købe ting og sager og tøj. Det har man ikke, når man er i den førstnævnte situation [hjemløshed]. Man bruger alle pengene på hash, på nogle unyttige ting. Nu får jeg mulighed for at samle ting, som jeg kunne få brug for, når jeg engang skulle få min lejlighed.”

Mand, 41 år

Fordi springene imellem de nuværende tilbud og tilgængelige boformer for manges vedkommende opleves som for store, kan den sociale støtte i øjeblikket få en meget central rolle. I nogle af de – ofte meget lange – forløb, hvor det lykkes for en person at rykke sig i en bolig-mæssig proces, har det som regel været en forudsætning, at der har været en kontinuerlig social støtte og kontakt fra en opsøgende medarbejder, et værested eller lignende. En opsøgende medarbejder hos en ekstern aktør fortæller:

”Meget af min kontakt går med at motivere dem, og meget tid er motivationsarbejde til at komme videre. Nogle kan gå på gaden og være hjemløse og bo hos venner og bekendte i flere år. Fra vi har fået kontakt med dem, til de kommer til et herberg, kan der gå halvandet til to år, før de overhovedet flytter. Eller længere tid for nogle vedkommende. Det er endda, når det går hurtigt.”

Opsøgende medarbejder ved ikke-kommunalt værested

Ventetid og motivation

Det er altså vigtigt, at bevægelsen mellem boformerne ikke går for hurtigt. Omvendt beskrives det dog ligeledes som et problem, at systemet ikke altid tillader, at der netop handles hurtigt, når det er dét, der er behovet. Der er efter de professionelles vurdering for lang ventetid på pladser på de forskellige boformer, på egne boliger og i det hele taget ofte mangel på henvisningsmuligheder.

"Vi mangler nogle gange steder, hvor vi kan vise dem videre. [...] Vi render rundt på gaden og opsøger folk. Og hvad så?"
Opsøgende medarbejder ved ikke-kommunalt værested

Som beskrevet i et tidligere kapitel er der flere, der giver udtryk for, at den grønlandske gruppe er præget af at 'leve i nuet', og at langsigtet planlægning og motivation kan være svære at fastholde. Derfor opfattes behovet for at kunne tilbyde noget, når motivationen er der, og den enkelte person kan magte det, som endnu større i forhold til den grønlandske gruppe end andre grupper.

Det er altså i høj grad det sociale systems manglende redskaber til at skabe rammer for en individuel og fleksibel proces, der bliver peget på som barriere for en hensigtsmæssig brug af hjemløsetilbuddene og de enkelte boformer. Det er afgørende for en sådan proces, at den kan foregå i et tempo, der følger den enkeltes motivation og ikke mindst evner til at varetage de aktiviteter og rammer, der følger med de forskellige boformer.

Dette kapitel beskriver på et overordnet niveau de principper for en boform/et boligforløb, som vi på baggrund af undersøgelsen og analysen kan pege på som hensigtsmæssige i forhold til målgruppen. Kapitlet opsamler altså den viden om gruppen og dens brug af de eksisterende tilbud, som de foregående afsnit har beskrevet. Samtidig danner det grundlag for anbefalinger af konkrete bo- og pilotprojekter.

'Den gode bolig'

Som det tidligere er beskrevet arbejdes der i denne undersøgelse med udgangspunkt i begreberne om 'det gode liv' og 'den gode bolig'⁸³. Vi arbejder således ud fra den forudsætning, at der er kvalitative forskelle mellem forskellige personers udgaver og opfattelser af det gode liv, og at der derfor også er forskel på, hvilke betingelser der skal til, for at den enkelte opfatter dem som gode rammer for realiseringen af det gode liv. Ligeledes er det en forudsætning, at den enkeltes forestilling om det gode liv og rammerne for dette kan ændre sig, og at man derfor på forskellige tidspunkter i sit liv kan have forskellige opfattelser af, hvordan man ønsker tilværelsens aspekter udformet.

Den form, man vælger at bo under, er en vigtig del af rammerne for udformningen af tilværelsen og altså forsøget på at realisere det gode liv. Begrebet om den gode bolig anvendes i denne undersøgelse ud fra tesen om, at hvis en boform ikke tillader en at udleve ens version af det gode liv på det givne tidspunkt, trives man ikke med den og vælger den måske i sidste ende fra.

Den gode bolig er altså det redskab, der bliver anvendt i dette kapitel for at understrege den pointe, at hvis man skal designe en eller flere boformer, som en given gruppe eller person har lyst til og kan magte at leve under, skal gruppen/personen kunne trives med de rammer og den sociale støtte, der følger med den pågældende boform. Og hvis man skal kunne trives i en boform, skal den altså kunne rumme tilstrækkelig mulighed for, at ens version af det gode liv kan afspejles i dagliglivet.

Et godt boligforløb

"Det er jo dem, der ligesom skal holde ud at være her. Det er på deres præmisser. Det er ikke på vores præmisser. [...] Det er dem, der skal bo der."

Opsøgende medarbejder ved ikke-kommunalt værested

Som det beskrevet i de forudgående afsnit, skildrer både gruppen selv og de professionelle, hvordan den enkelte person kan rykke sig i en boligmæssig proces og undervejs trives med vidt forskellige forhold. Vi har også givet eksempler på, hvordan et dårligt match mellem en bruger og en boform har haft den effekt, at forsøget er mislykket – enten fordi brugeren selv har fravalgt at bo der, eller fordi det er gået i vasken, idet brugeren ikke magtede det i længden. Et dårligt match kan som beskrevet skyldes, at brugeren er kommet i rammer, der krævede noget andet, end det, den pågældende person magter eller ønsker – f.eks. at skulle håndtere at bo alene i egen lejlighed eller at skulle påbegynde en misbrugsbehandling. Det kan også skyldes, at en person er vokset ud af et bestemt botilbud og f.eks. ikke længere ønsker at bo sammen med andre eller gerne vil have mulighed for at have sine børn overnattende. Med andre ord eksempler

⁸³ Begreberne er introduceret i kapitel 2.

på, at boformerne ikke leverede rammerne for den enkelte persons aktuelle forestilling om det gode liv, der altså kan indeholde så vidt forskellige ting, som f.eks. at kunne udfolde et misbrug eller at have jævnlig kontakt med sine børn.

Iagttagelsen af, at det at bo, så det passer til ens forestilling om det gode liv, kræver forskellige rammer fra person til person og på forskellige tidspunkter i en proces, understreger, at det er afgørende at skabe muligheder for en differentieret indsats og forskellige tilbud. Det er vigtigt at være bevidst om det at bo som et forløb i forandring. Og dermed at kunne tilbyde rammer, der både kan modtage personer på forskellige niveauer i en boligmæssig proces og rumme, at den enkelte kan bevæge sig mellem forskellige vilkår efter ønske og evne.

I den følgende beskrivelse af overordnede principper for den gode bolig til gruppen, er det derfor er en grundlæggende præmis, at det vil være forskelligt fra person til person, hvilke af principperne der har størst (om nogen) betydning. Der er også nogle rammer, som vil virke tiltrækkende på nogen og frastødende på andre, alt efter præferencer, eller hvor i en proces man befinder sig. Sidst men ikke mindst skal det nævnes, at der vil være personer i gruppen af socialt udsatte grønlændere, for hvem en bolig/et boligforløb under de skitserede rammer slet ikke er sagen. Det kan f.eks. være personer fra den relativt store del af gruppen, der trods alt anvender de eksisterende tilbud, finder tilstrækkelig støtte heri og ikke ønsker andre former. Det kan også være personer, der i deres sammensætning af sociale, sundhedsmæssige og andre problemer har andre behov.

Tryghed

"Det var for meget. Jeg kunne ikke engang smile. Jeg havde det dårligt hver dag. Sådan var livet hver dag. Man prøver at komme ud af det. At finde et sted, hvor man kan være sig selv og prøve at støtte hinanden, selvom vi havde det svært. Og kæmpe og kæmpe ... Vi skulle have vores selvtillid tilbage igen."

Kvinde, ca. 45 år. Nyindflyttet beboer i botilbud.

Den gode bolig for målgruppen skal først og fremmest kunne skabe tryghed, stabilitet og ro for den enkelte. Den skal være et sted, hvor man har mulighed for at 'akklimatisere sig', som en herbergmedarbejder udtrykker det. Man kan sige, at det skal være et sted, hvor man har mulighed for at ryste hjemløsheden og den tilstand af usikkerhed af sig, som hjemløsheden fører med sig for overhovedet at have overskud til at sætte gang i en boligmæssig udvikling. Som nævnt er det dog forskelligt, hvad der skaber tryghed i et botilbud. Og det er forskelligt, hvor mange medfølgende krav og aktiviteter man kan overskue, hvis stedet skal blive ved med at føles trygt. Det vil derfor for nogen være muligt at finde trygge rammer i et befællesskab eller i en prøvelejlighed med en høj grad af selvstyring fra starten. For andre vil alene det at sove indenfor i sig selv være et stort skridt og derfor topmålet af det, man som udgangspunkt kan overskue.

Noget i det nuværende billede af brug af botilbud tyder på, at det kan være vigtigt at tænke i tilbud til den i denne henseende svageste gruppe. Her er de rammer og faciliteter, man søger, som oftest udtryk for at få dækket meget grundlæggende behov. At få varmen, få noget at spise, et bad, nyt tøj eller tøjvask, have social kontakt med andre grønlændere i et relativt uforpligtende fællesskab og evt. at kunne sove en hel nat igennem. Med andre ord, at tilbuddene kan udgøre betingelser for, at der opnås en vis tryghed og ro i den aktuelle situation. Samtidig er det centralt for gruppen, at brugen af tilbuddene ikke som udgangspunkt medfører uoverskuelige krav eller f.eks. et fællesskab med narkomaner eller andre, man ikke ønsker at være sammen med, der kan rykke ved trygheden.

Det relativt kravløse tilbud

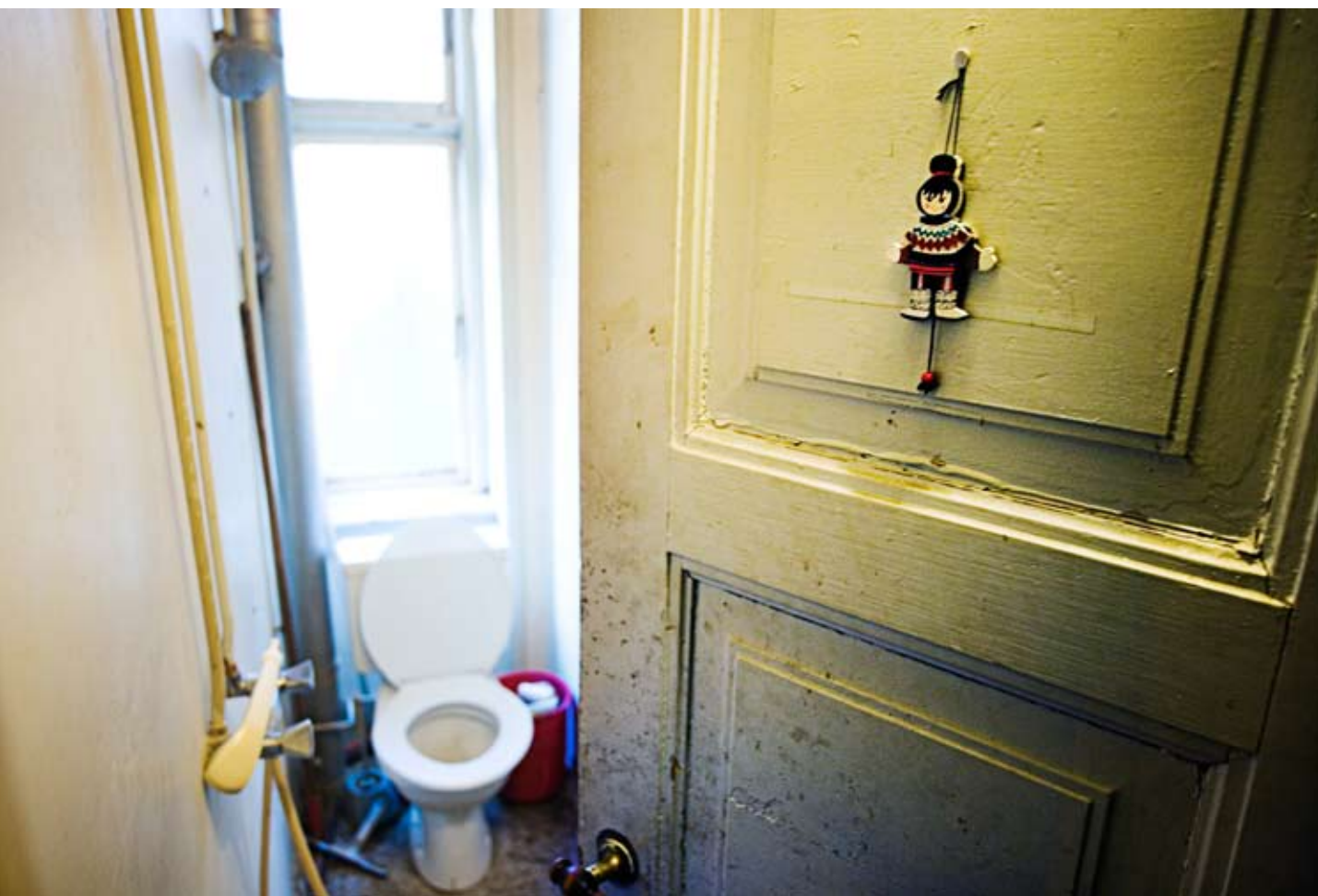
Som det er nævnt i kapitlet Karakteristik af gruppen, er der i øjeblikket en del personer i gruppen, der anvender steder, hvor det er muligt at udfolde en livsførelse, som indeholder både dyrkelse af det uforpligtende fællesskab med andre grønlændere, misbrug og ønske om kravløshed, og som til en vis grad kan opfylde grundlæggende behov. Her tænkes f.eks. på Stjerneskipet på Christiania og Vester Bo, som er et hotel/pensionat på Vesterbrogade, for det meste kendt som 'Vesterbrogade 75'. Problemet med disse steder er dog, at de nok får folk væk fra gaden, men på mange måder

hverken skaber ro eller mulighed for at akklimatisere sig. Et sted som Vesterbrogade 75 bliver af mange beskrevet som havende en meget fastholdende effekt for den enkelte, når det gælder misbrug og livsførelse. Det bliver beskrevet som et sted, de fleste egentlig opfatter som ubehageligt at opholde sig, da faciliteterne er dårlige. Flere professionelle omtaler stedet som 'sølle', 'beskidt' eller ligefrem 'forfærdeligt'. En tidligere beboer, der heller ikke brød sig om at bo på stedet, udtrykker det på følgende måde:

"Oppe på 75 drak vi meget, og så bliver der råbt og råbt. Og så er det gamle værelser, de har. F.eks. når man skulle gå i bad, varede det kun fem minutter eller under fem minutter, så blev vandet koldt igen. Også f.eks. toiletterne var rigtig, rigtig kolde, og man kunne ikke altid gå i bad."

Mand, 36 år

Der er altså bred enighed om, at f.eks. Vesterbrogade 75 ikke er et godt sted at opholde sig, men at der i øjeblikket ikke er noget alternativ målrettet den grønlandske gruppe. Et alternativ, der på samme måde kan tilbyde den samme grad af åbenhed for visse former for livsførelse, men som samtidig tilbyder bedre faciliteter og ikke mindst en professionel bemanning. Et sted, der netop kan tilbyde tryggere rammer, en slags akklimatisering, og med tiden derfor måske muligheden for at bevæge sig til mere permanent beboelse.

Toilet på hotellet Vester Bo på Vesterbrogade 75. Badeværelset har kun varmt vand i ganske kort tid af gangen, så det bliver ofte til kolde bade. Der er ikke installeret varme på gange, i køkkenet eller på toiletterne.

Flere af de professionelle anbefaler etableringen af et sted, der på denne måde tager udgangspunkt i præmisser, som gruppen kan leve med. Et sted, som muligvis ikke skal have som sit umiddelbare mål at tilbyde en decideret boform – idet dette for nogle kan være uoverskueligt – men snarere skal være et fristed, der i længden kan lede videre til en boform. En opsøgende medarbejder siger:

”Inden vi begynder at snakke om bolig, så skal vi jo have fat i dem. Og det vil sige, at så skal vi i kontakt med dem. Og kontakten, det kan være alt.”

Opsøgende medarbejder ved ikke-kommunalt værested

Det understreges, som det tidligere er beskrevet, at det er vigtigt, at eventuelle skridt hen imod andre boformer skal være små, foregå i den enkeltes tempo og følge dennes motivation og evner. Den samme medarbejder beskriver, hvor vigtigt det introducerende og relativt kravløse tilbud er for overhovedet at muliggøre en boligmæssig udvikling.

”På de her herbergpladser skal man kunne rumme alt lige fra den psykiske dårlige, som vil have lov til at sidde stille og roligt for sig selv, til dem, der har hunde med og måske er en smule berusede eller en lille smule skæve, men ellers godt kan opføre sig rimeligt. Hvis man synes, at de, der ser fjernsyn, de støjer for meget, så kan vi gå ind og sige til dem, at på den anden side, der har vi en sovesal. Når man så har været inde i sovesalen et stykke tid og siger, at nu vil man ikke sove her mere, fordi de snorker og lugter af sure tæer, så kan vi sige, at hvis du vil videre i systemet, så har vi så noget på første sal, hvor du kan sove mere stille og roligt. Sådan nogle små trapper hele tiden. Men der skal ikke være ret store skridt imellem trapperne, sådan så når vi har fået fjernet folk fra parken eller bænke, så er skridtet meget lille til at komme indendørs. Til at man stille og roligt vanner dem til det.”

Opsøgende medarbejder ved ikke-kommunalt værested

Det er afgørende, at den gode bolig kan skabe tryghed, stabilitet og ro, og at den enkelte matches med en boform, som kan levere rammerne for en sådan effekt. Tryghed og ro er dog, som bl.a. dette citat viser, ikke objektive størrelser. Tværtimod varierer det, hvad man opfatter som trygge eller rolige rammer. Hvis man ønsker at nå den del af gruppen af socialt udsatte grønlandere, som i øjeblikket ikke bruger hjemløsetilbuddene i samme grad som andre grupper, kan det altså også være nødvendigt at tage udgangspunkt i tilbud, der strengt taget ikke er boformer, men som i længden kan lede videre til sådanne.

Det er som regel et af formålene med at støtte en borger i brugen af botilbud at igangsætte en boligmæssig proces, sådan at borgerens situation i længden kan ændre sig. Det skal derfor også understreges, at brugen af begrebet om den gode bolig ikke indikerer, at vi finder det hensigtsmæssigt, at den enkelte person placeres i en boform, der matcher personens aktuelle forestilling om den gode bolig, hvorefter der ikke længere er nogen forventning om eller støtte til en udvikling. Ligeledes kan det også forekomme, at brugere har ønsker, som af den ene eller anden grund ikke kan imødekommes. Anvendelsen af begrebet om den gode bolig kan blot udgøre det redskab, der skal til for at kunne forstå og imødekomme den enkeltes opfattelse af situationen og motivation for valg og fravalg. Hermed vil det i højere grad være muligt at matche personen med en boform, hvor vedkommende føler sig tryk nok til at blive, indtil opfattelsen af hvilket liv man ønsker at leve (evt.) ændrer sig, og man derfor netop bliver klar til at bevæge sig til nye rammer.

Sammensætning

Hvilken sammensætning af brugere eller beboere bør et godt tilbud til gruppen så rumme? Igen må en vurdering af dette spørgsmål tage udgangspunkt i en iagttagelse af mønstrene i, hvilken sammensætning gruppen går efter i deres nuværende brug af tilbuddene og øvrige samvær med andre.

Fællesskabet – et tilbud for den grønlandske gruppe?

”Jeg tror faktisk, at det er meget vigtigt, at man griber, [...] sådan et fællesskab, der mere eller mindre er opstået af sig selv.”

Repræsentant for kommunalt botilbud

Det er som tidligere beskrevet en pågående diskussion i det faglige miljø omkring gruppen, om det er mest hensigtsmæssigt at samle eller sprede gruppen i forskellige botilbud. Med andre ord, om man bør lave tilbud særligt for socialt udsatte grønlændere, eller om man i højere grad bør forsøge at placere enkeltpersoner i generelle tilbud med et mål om integration for øje.

Vores undersøgelse viser, at det varierer fra person til person, hvor centralt fællesskabet med andre (socialt udsatte) grønlændere er, og ligeledes om det f.eks. udgør et omdrejningspunkt eller mere er et supplerende fællesskab. Det er dog et gennemgående mønster, at de fleste i en eller anden grad orienterer sig mod andre personer i gruppen og også meget ofte vælger tilbud, hvor et samvær med hinanden er muligt. Det er derfor vores vurdering, at det bør være en af præmisserne for at give et tilbud, som denne gruppe trives med og derfor anvender, at det rettes specifikt – om end ikke eksklusivt – mod grønlandske brugere. Altså at det rummer muligheden for at samles der som gruppe, og at man kan være sikker på at møde og bo sammen med andre grønlændere.

Ligeledes vil det sandsynligvis også have en effekt på et tilbuds tiltrækningskraft, hvorvidt man som bruger kan føle sig relativt sikker på IKKE at skulle dele det med bestemte grupper. Som det er beskrevet i tidligere afsnit, er der ikke mange i gruppen af socialt udsatte grønlændere, der er stiknarkomaner eller i øvrigt misbrugere af hårde stoffer, og der er meget stor enighed om, at gruppen ikke trives med f.eks. at bo sammen med denne type misbrugere⁸⁴. Hvis de fleste brugere af et botilbud udgøres af den grønlandske gruppe, vil problemet i et vist omfang løse sig selv, idet kun meget få som sagt er misbrugere af hårde stoffer⁸⁵. Det er derfor muligt, at der ikke som udgangspunkt vil være den store konflikt i forhold til brugernes ønsker for sammensætningen i denne retning. Det vil dog under alle omstændigheder være nødvendigt at tage stilling til, i hvilket omfang alle misbrugsgrupper skal kunne omfattes af et botilbud målrettet gruppen – først og fremmest af den grund, at jo større sandsynligheden er for at skulle dele botilbuddet med f.eks. narkomaner, jo mindre tilbøjelige vil størstedelen af gruppen være til at anvende det.

En lignende problematik gør sig gældende i forhold til det at bo sammen med gruppen af hjemløse der har sindslidelser (i eller uden for målgruppen) – selvom modviljen ikke bliver beskrevet lige så gennemgående som i forbindelse med hjemløse narkomaner.

At 'gribe fællesskabet', som det udtrykkes i citatet ovenfor, og tænke det ind i præmisserne for en boform kan have mange fordele i forhold til et tilbud til gruppen. Først og fremmest altså at det formodentlig vil have en tiltrækningskraft på gruppen og medvirke til, at en sådan boform vælges frem for andre. Dernæst er der, som beskrevet i kapitlet *Karakteristik af gruppen*, en del ressourcer at hente i fællesskabet. Fællesskabet kan, alt efter under hvilke rammer man i øvrigt magter/ønsker at leve, være en støtte for den enkelte. På et eksisterende botilbud, der er særligt målrettet socialt udsatte grønlændere, og hvor der også bliver arbejdet med at sluse beboere ud i trænings- og egne lejligheder, skildrer en medarbejder, hvordan det er en ressource i arbejdet at trække på de tidligere beboere, der nu er i egen bolig. Hun vurderer, at det er centralt, eksempelvis i forhold til misbrugsbehandling, at der opstår nye netværk omkring den enkelte. Her er det til stor hjælp, at tidligere beboere kan træde til og på flere måder deltage i den sociale støtte omkring de nuværende beboere.

"De er meget gode til at bruge de netværk, der bliver skabt. Ude ved os, der møder misbrugerne de tidligere beboere. De [tidligere beboere] nyder det, fordi vi bruger dem som ressourcepersoner i forhold til de nuværende beboere. Tager dem [nuværende beboere] med på ture, forsøger at vise dem andre måder at leve livet på. Tager med ud og ser til de andre og [...] deres nye lejligheder, så de kan se, hvordan det er at bo i lejlighed."

Medarbejder på ikke-kommunalt botilbud

⁸⁴ Flere professionelle beskriver det i øvrigt som en generel tendens, at forskellige misbrugsgrupper – f.eks. alkoholikere og narkomaner – ofte forsøger at undgå hinanden.

⁸⁵ Selvom de professionelle desværre så småt observerer flere narkomaner i gruppen.

Fællesskabet giver f.eks. også mulighed for en spejlingseffekt, i den forstand at man – som citatet også illustrerer – gennem kendskabet til hinanden og hinandens forløb dels kan få indblik i andre måder at leve på, dels har andres erfaringer at sammenligne sine egne med og dermed muligvis en inspiration.

Kaffemik ved en 50 års fødselsdag i en toværelses lejlighed i en af Københavns forstæder. I køkkenet tilberedes grønlandske specialiteter som edderfugl, rensdyr og sæl. I stuen serveres kaffe og øl for gamle venner.

At gribe fællesskabet betyder dog også at skulle operere med de relationer, der præger det. Som tidligere beskrevet er fællesskabet også i denne gruppe præget af interne hierarkier, undergrupperinger og visse udelukkelser, der har indflydelse på, hvordan, hvor og med hvem man færdes og bor⁸⁶. Det er nok svært at forestille sig, at man kan undgå, at sådanne mønstre i et vist omfang ville overføres til en eller flere boformer, der fortrinsvis bliver brugt af målgruppen. Vi forudser derfor en række udfordringer i den sociale støtte omkring et sådant tilbud, idet der skal navigeres i de interne hierarkier og grupperinger samt håndteres eventuelle konflikter forbundet med disse.

⁸⁶ Mønstrene i fællesskabet, herunder hierarkier, undergrupper og udelukkelser fra fællesskabet, er beskrevet yderligere i kapitlet Karakteristik af gruppen.

Sammensætning og køn

Et sidste aspekt af sammensætningen af brugere af et tilbud målrettet gruppen er spørgsmålet om, hvorvidt det er mest hensigtsmæssigt at adskille eller blande kønnene, og i så fald under hvilken form. Vores materiale giver ikke noget entydigt svar på dette spørgsmål, men peger snarere på, at det afhænger af, hvilke rammer et tilbud i øvrigt rummer. Mønstrene i den nuværende brug af tilbuddene viser, at på værestedniveau og i forbindelse med øvrigt socialt samvær færdes mænd og kvinder sammen i gruppen og trives fortrinsvis med dette.

Der er dog noget, der tyder på, at man, når det gælder botilbud, med fordel kan adskille kønnene i det omfang, at mænd og kvinder har forskellige baser, hvor man bor og sover, og som man altid har mulighed for at trække sig tilbage til. Som tidligere nævnt, kommer forholdet mellem mænd og kvinder i gruppen i mange tilfælde til udtryk i et ret traditionelt kønsrollemønster. Det beskrives endvidere, at et særligt magtmønster ofte gør sig gældende i forbindelse med sofasovning, og at der er en del eksempler på vold mod kvinder. Dertil kommer, at nogle kvinder i målgruppen med misbrugsproblemer kan komme i en klemme, fordi de har svært ved at bruge akutboformerne forbeholdt kvinder. En vis adskillelse i boformerne kan være med til at afhjælpe nogle af problemerne, der er forbundet med disse kønsrolle- og magtmønstre.

Med et kendskab til gruppens adfærd vil det ifølge vores vurdering være en god idé uanset boformen at skabe mulighed for, at man kan besøge hinanden. Hvorvidt mandlige og kvindelige beboere skal kunne overnatte hos hinanden, bør nok følge boformens muligheder og den enkeltes ønsker og evner i denne henseende. Noget tyder på, at mange gerne vil have denne mulighed, og at der er større sandsynlighed for, at man gerne vil bo der, hvis man må have sin partner på besøg. Det anbefales dog under alle omstændigheder, at princippet om forskellige baser bevares. Erfaringer fra botilbud i Stockholm underbygger denne vurdering⁸⁷. Her er det dels erfaringen, at der på væsentlige områder er så stor forskel på mænds og kvinders problemer og processer, at det kan være en fordel at kunne fokusere på disse i hver sin sammenhæng. Dels har man den erfaring, at den enkeltes arbejde med sig selv i den meget vanskelige proces at vænne sig til at bo under nye omstændigheder, at påbegynde misbrugsbehandling og lign. kan blive forstyrret, hvis der bliver brugt for meget energi på sideløbende at arbejde på et sandsynligvis i lige mål problematisk parforhold.

Rammer om det sociale

Som det er understreget gennem denne rapport, er det karakteristisk for målgruppen, at man er orienteret mod hinanden og fællesskabet. Vi har derfor også anbefalet, at man tager udgangspunkt i denne søgning mod hinanden, når der skal udformes tilbud – simpelthen fordi det sandsynligvis forøger chancen for, at gruppen vil trives med dem og dermed anvende dem. Det vil dog være nødvendigt at tage stilling til, hvordan man kan skabe nogle hensigtsmæssige rammer omkring det sociale liv på stedet. Her tænkes f.eks. på forholdet mellem private rum og fælles rum/aktiviteter og muligheden for besøg.

Fælles og privat

"Samtidig med at de har brug for luft, er de også meget sociale. De har brug for at være sig selv, men de har også brug for andre. Altså, det er sådan en mærkelig kombination, som vi ikke kender fra os selv."

Medarbejder på kommunalt botilbud

Mange professionelle beskriver gruppens forhold til det private vs. det fælles rum sådan, at selvom fællesskabet er centralt, er det – ikke overraskende – også vigtigt for de fleste, at man kan få lov at trække sig tilbage en gang imellem. Dels fra hinanden, dels fra fællesaktiviteter og dels fra social støtte. Rammerne i et botilbud, som målgruppen kan trives med, bør derfor rumme mulighed for begge dele.

⁸⁷ Erfaringer fra Stockholm beskrives yderligere i det følgende kapitel 6.

Vi har tidligere vist, at der er noget, der tyder på, at det at samværet spiller en forskellig rolle på forskellige tidspunkter for den enkelte. Det vil derfor variere, hvilke rammer der skal til for at skabe en hensigtsmæssig balance mellem det private og det fælles. Nogle vil trives med et decideret bofællesskab med fælles aktiviteter, andre igen vil trives med bare at kunne opsøge fællesskabet indimellem. Nogle befinder sig i en situation, hvor en central del af samværet med andre grønlændere er centreret omkring misbrug. Her vil det f.eks. blive opfattet som vigtigt at kunne mødes med denne flok under trygge omstændigheder et sted, hvor det, om end ikke er tilladt at udøve misbruget, så i hvert fald ikke bliver stillet krav om misbrugsbehandling. Andre kommer med tiden til et punkt, hvor de gerne i vid udstrækning vil bo og leve alene, men også meget gerne lejlighedsvis opsøger et fællesskab med andre grønlændere – sandsynligvis uden for misbrugsfællesskaber, men i stedet omkring fælles aktiviteter eller arrangementer. Under alle omstændigheder er det vigtigt, at man har mulighed for at vælge fællesskabet til og fra, og der må derfor, selvom der tages udgangspunkt i fællesskabet, i alle boformer være mulighed for at trække sig tilbage til tider.

Det anbefales med andre ord, at der i botilbud tilpasset denne gruppe både er de forventelige private rum, som f.eks. soveværelse, værelser med bad/køkken eller træningslejlighed (afhængigt af boformen), samtidig med at der er adgang til fællesfaciliteter. Det kan eksempelvis være i form af fælleskøkken eller fællesstue, som er direkte knyttet til boligen, men også faciliteter, der lægger op til aktiviteter såsom være- og værkssteder. Disse sidste vil kunne benyttes af beboere på tværs af forskellige boformer, og derfor kunne udgøre de kendte og fælles rammer, ligesom deres personale vil kunne være en kontinuerlig kontakt til brugere, som bevæger sig mellem forskellige botilbud.

Opdelingen mellem private og fælles rum er i praksis naturligvis flydende. Nogle vil foretrække private rum, der også indebærer et fællesskab, som f.eks. sovesal eller dobbeltværelser⁸⁸. Andre vil, som det vil blive beskrevet nedenfor, gå efter rammer, hvor det efter ønske er muligt at drage en del af fællesskabet med sig ind i det private rum.

Gæster på besøg i botilbud?

"Når man selv har været boligløs, kan man godt selv måske trænge til at hjælpe nogle andre, der er i knibe."

Kvinde, ca. 45 år

Denne kvinde er for nylig flyttet i egen lejlighed og beskriver muligheden for i ny og næ at have overnattende gæster som en af fordelene ved dette. En mulighed, som hun ikke havde, da hun tidligere benyttede sig af botilbud. Som det er beskrevet i kapitlet Karakteristik af gruppen, hænger traditionen for sofasovning og anden udveksling af tjenester i gruppen i høj grad sammen med en forventning om gensidig forpligtelse til at hjælpe hinanden. Som denne kvinde udtrykker, kan man derfor 'trænge til' f.eks. at kunne tilbyde overnatning til nogen, der i denne henseende er i knibe, ligesom man selv tidligere har modtaget hjælp.

Ligeledes kan det være en stor del af den sociale trivsel ved at bo – også på et botilbud – at man har mulighed for at have gæster, man kan hygge sig med, og som man kan dele sine privilegier med. Det nedenstående citat stammer fra interviewet med en mand, der som tidligere beskrevet har en lejlighed, som han ikke rigtig bruger, og som han meget gerne vil af med igen. Han beskriver muligheden for gæstfrihed som en af fordelene ved et (langtids-)botilbud, som han tidligere har anvendt. Denne fordel er også en af grundene til, at han godt kunne tænke sig at komme tilbage dertil.

"Det var godt, det synes jeg. Det var godt. Så kan du have [gæster] beelt til klokken elleve om aftenen (griner). Jeg måtte invitere min kammerat til at spise med og til at drikke kaffe og spille billard og holde møder og spille banko og holde jul. Der var et godt socialt net deroppe. Det er godt. Jeg vil prøve lykkes dernede igen, når jeg er færdig med den der lejlighed."

Mand, ca. 40 år

⁸⁸ Rapporten Bofællesskab for grønlandske kvinder i Aalborg (2002) beskriver, hvordan nogle giver udtryk for, at de decideret ikke bryder sig om at sove alene. Vi har ikke mødt præcis den samme tendens i vores materiale, men har dog fået bekræftet, at nogle har lettest ved at overskue den (lille) grad af selvorganisering, der f.eks. følger med sovesalskonceptet.

Det er altså på forskellige måder en vigtig del af den gode bolig for personer i denne gruppe, at den giver mulighed for at have gæster på besøg. Det kan være, at man ønsker at kunne tilbyde overnatning eller rammer for socialt samvær med venner og bekendte. Det kan også være ud fra ønsket om at kunne opretholde kontakt med og invitere børn og anden familie. Derfor vil det formodentlig være hensigtsmæssigt, at man i botilbud i et vist omfang tager denne gæstfrihed alvorligt og f.eks. tilbyder en række gæsteværelser til overnatning. Ligeledes vil det være vigtigt, at der er plads til at have gæster, både i private rum og i fælleslokaler – i det omfang det kan lade sig gøre, når der også skal tages hensyn til eventuelle andre beboere. Hvorvidt det er en god ide at have mulighed for overnattende gæster i egne rum, vil nok igen afhænge af boformens rammer, den enkeltes evne til at forvalte en sådan mulighed og konsekvensen for de andre beboere.

Som det tidligere er beskrevet, bliver den omfattende gæstfrihed og gensidige forpligtelse i denne retning ikke kun oplevet som en positiv ting. Det kan være svært at sige nej, selv når man f.eks. ikke rigtig ønsker at have overnattende gæster. Det kan også være svært at komme på afstand af et misbrug, hvis man føler sig forpligtet over for et misbrugsfællesskab. Hvis man ønsker at give muligheder for gæstfrihed i et botilbud, vil det derfor være vigtigt, at der bliver udviklet retningslinjer og former for social støtte, der kan hjælpe den enkelte til at finde et leje i gæstfriheden, som vedkommende kan trives med. Det vil sandsynligvis fortrinsvis være igennem vejledning fra personale, at denne støtte kan opnås, men evt. også i form af besøgsregler, der implicerer, at f.eks. overnattende gæsters tilstedeværelse bliver taget op til overvejelse med jævne mellemrum.

Indretning – faciliteter og æstetik

Ud over det at skabe rammer for en balance mellem fælles og privat rum kan der være andre overvejelser om den konkrete indretning af et tilbud, facilitetsmæssigt og rent æstetisk. Altså om der er noget, man i helt praktisk forstand med fordel kan tage hensyn til i den øvrige indretning, når man udvikler eller tilpasser et tilbud til netop denne gruppe.

Faciliteter

Når det gælder de praktiske faciliteter, er det centralt at gentage, at mange ønsker adgang til væresteder og værksteder, hvor det ikke bare er muligt at møde andre, men også at have noget at foretage sig. Dagens bliver af mange beskrevet som lange og præget af at skulle få tiden til at gå og undervejs finde steder at opholde sig.

Bortset fra dette er det ikke i forhold til faciliteter direkte forbundet med boligen, at vi eller andre er stødt på store eller specielle krav fra gruppen. Det er tilsyneladende ikke i denne gruppe, at man møder en opfattelse af store mængder af plads og kvadratmeter som en nødvendighed – i enkelte tilfælde heller ikke engang som en fordel. Det mest gennemgående ved forventningerne omkring faciliteter er sådan set, at de fleste bare ønsker at have adgang til det grundlæggende, som de savner, i de perioder, hvor de ikke har et fast sted at bo. Det vil sige mulighed for at gå i bad, vaske sit tøj og bruge telefonen under trygge og velfungerende forhold og for nogens vedkommende også mulighed for at lave mad selv. Som det tidligere er beskrevet i kapitlet Mønstre i brug af tilbuddene, varierer det typisk, hvem der lægger vægt på hvad, og hvem der f.eks. har lyst til at deltage i daglige gøremål som madlavning og lign. Kvinder har ofte lettest ved disse ting og finder det mest nærliggende at beskæftige sig med dem. Ligeledes har den enkeltes samlede situation for det meste indflydelse på, hvor meget man ønsker og magter at deltage i disse ting. Det er dog gennemgående, at de fleste sætter pris på at have adgang til de grundlæggende faciliteter, og ikke mindst at de savner dem, når de ikke har det.

Æstetik

Endelig er der jo spørgsmålet om den mere æstetiske dimension af indretningen af et botilbud. Hvordan skal det se ud? Igen er det fortrinsvis de mest grundlæggende ting, der bliver fremhævet. Flere giver udtryk for, at de – ikke overraskende – sætter pris på, at det sted, de skal bo, er rent og ordentligt. Det er tidligere beskrevet, hvordan nogle

reagerer negativt på dårlige forhold i forbindelse med steder som Vesterbrogade 75 og ikke har lyst til at bo der. En anden fortæller, hvorfor han altid har forsøgt at undgå at overnatte i Stjerneskipet på Christiania:

"Jeg synes ikke, at det er så godt for dem, der bor på Stjerneskipet. Man kan ikke engang tage sine sko af eller sådan noget. [...] Der er meget beskidt på gulvet, og de sover over det hele. Der lugter. Det er synd for dem, der bor fast i Stjerneskipet."

Mand, 36 år

Derudover er opfattelsen af, hvad der rent æstetisk karakteriserer den gode bolig – altså hvad der er pænt, hyggeligt, hjemligt eller god stemning – naturligvis meget forskellig fra person til person. Dog kan denne opfattelse alligevel have stor indflydelse på, om man har lyst til at opholde sig et sted. Det vigtigste må derfor være heller ikke i forhold til dette aspekt at overføre eller gennemtrumfe en bestemt opfattelse, men i stedet at lade brugerne og gruppen generelt have indflydelse på sagen.

Økonomi

En af de barrierer for brug af tilbuddene, som er beskrevet tidligere, er økonomisk formåen⁸⁹. Der er stor forskel på denne formåen fra person til person, og den er ofte begrænset. Dette kan skyldes, at kontakten og kommunikationen mellem personer i gruppen og det sociale system kan være mangelfuld, og at flere i gruppen, således ikke har fået deres sag vurderet i tilstrækkelig grad til at få kontanthjælp eller en anden ydelse, som eksempelvis en form for pension. Andre har måske tidligere fået kontanthjælp, men mistet den igen pga. f.eks. udeblivelser eller manglende aktivering. Da størstedelen af gruppen desuden har udgifter til at finansiere misbrug, er der forskel på, hvor stor den økonomiske formåen er fra person til person, og den er ofte begrænset. Det er altså også forskelligt, hvor meget man har råd til at betale for at anvende et botilbud. Efter flere af de professionelle vurderinger er nogle muligheder helt uden for rækkevidde for en del af gruppen – også af økonomiske årsager. En medarbejder på et tilbud med akutboform og værested mener f.eks., at dette gælder for nogle af henvisningslejlighederne:

"Københavns kommunes byggeri i Dannebrogsgade har jo også slået fejl. Jamen, tænk jer dog om! Der er ikke nogen, der kan betale mere end 2200 kr. i husleje om måneden. Bistandshjælpen, SU'en, overførselsindkomsterne er for lave. Altså, du kan jo ikke leve af det. Så er det da bedre at bo tre mennesker på et værested oppe på et pensionat til 100 kr. om ugen, eller hvad ved jeg. Så er der lidt flere penge til øl, ik'?"

Repræsentant for ikke-kommunalt botilbud og værested

Mand med barnevogn på Kultorvet i København.

⁸⁹ Økonomiske problemer som barriere er beskrevet i kapitel 4.

For at undgå, at økonomien i for høj grad bliver en barriere for at bruge botilbuddene, bør man derfor efterstræbe, at alle de forskellige boformer, der kan komme på tale for denne gruppe, kan magtes økonomisk af personer, der f.eks. modtager sociale ydelser eller en form for pension. I forbindelse med overgangen til egen bolig vil der, hvad det økonomiske angår, sandsynligvis være muligheder at hente i de nye regler om udslusningsboliger. Disse regler indebærer bl.a. potentiale for, at anvisningsmyndigheden i en overgangsperiode kan bidrage til huslejen⁹⁰.

Der er meget, der tyder på, at der i det nuværende tilbuds billede er en mangel i forhold til den del af målgruppen, som (endnu) ikke har haft tilstrækkelig kontakt med systemet til at modtage en form for social ydelse, og som derfor hverken kan anvises eller betale for at benytte et botilbud. Nogle anvender tilbud som natcafeer, hvor der er mulighed for gratis overnatning, men af andre årsager, som tidligere er skildret, som f.eks. brugersammensætningen, krav/regler og tradition for sofasovning, bliver sådanne tilbud også ofte fravalgt. Hvis man ønsker, at der i højere grad også skal være denne type tilbud til den grønlandske hjemløsegruppe, vil det være hensigtsmæssigt at etablere eller omdanne tilbud med gratis brug, som i deres øvrige udformning passer gruppen bedre⁹¹. Dette kan anbefales, både fordi det vil kunne skabe en højere grad af tryghed for den enkelte i den umiddelbare situation, men også fordi et sådant sted som nævnt vil kunne udgøre et vigtigt forum for den første kontakt til personer, som i øjeblikket ikke har tilstrækkelig forbindelse til det sociale system.

Bemanding

Ethvert botilbud må selvsagt være tilknyttet forskellige former for personale og social støtte, og det må derfor overvejes, om der er noget særligt, der bør karakterisere støtte i tilbud målrettet gruppen af socialt udsatte grønlandere.

Grønlandsk bemanding?

Et nærliggende spørgsmål er, om der på et sådant tilbud bør være grønlandsk personale? Som bekendt kan der være visse kommunikationsvanskeligheder mellem systemet og den enkelte socialt udsatte grønlander. Ligeledes kan medarbejdere på det enkelte botilbud eller værested – i de tilfælde, hvor det ikke drejer sig om steder direkte målrettet gruppen – have fornemmelsen af ikke at kunne 'trænge igennem' til deres grønlandske brugere og oplever derfor, at de ikke når så langt i deres støtte som ønsket⁹². I begge tilfælde har gruppen af professionelle den oplevelse, at kommunikationsbristen ikke bare skyldes sproglige vanskeligheder, men også et møde mellem forskellige kulturelle former. At problemerne altså også skyldes, at man gør tingene på forskellige måder og har forskellige forventninger til hinanden og situationen.

Flere har dog også erfaring med, at medarbejdere fra de ikke-kommunale tilbud særligt målrettet gruppen kan fungere som oversættere mellem parterne i bred forstand, og at det dermed bliver lettere at opnå resultater. Man kan altså argumentere for, at det er en fordel, hvis bemandingen på tilbud til gruppen, ud over at have en faglighed som socialmedarbejdere, også kan tale grønlandsk og har et kulturelt kendskab til gruppen. Det er hermed ikke sagt, at personalet hverken helt eller delvist behøver at bestå af personer med etnisk grønlandsk baggrund. Det vil blot være vigtigt, at personale med de beskrevne sproglige og erfaringsmæssige kompetencer er repræsenteret, og at uddannelse i sådanne kompetencer er tilgængelig.

Værested med døgnbemanding

Flere ting peger på, at der for en del af gruppen kan være behov for et tilbud, der har personale og faciliteter, som muliggør en kombination af værested og natcafé. Altså et som nævnt gratis værested, hvor der er mulighed for at sove, og som holder åbent døgnet rundt.

⁹⁰ Se Socialministeriet (2005).

⁹¹ Gratis brug er i vores vurdering mest centralt i forhold til tilbudstyper som natcafeer, hvorimod de gældende regler om egenbetaling i forhold til §§ 94 og 91 tilbud, kan være relevante for brugere, der har en anden økonomisk formåen i kraft af deres kontakt med systemet.

⁹² Disse problematikker bliver beskrevet yderligere i kapitlet Mønstre i målgruppens brug af tilbuddene.

At kunne komme et sted, der har døgnåbent, og hvor man i øvrigt kan trives med rammerne, er efter vores vurdering vigtigt for en stor del af gruppen. Vores materiale rummer flere beskrivelser af den evige jagt efter et sted at være både om natten og om dagen. En informant fra målgruppen, der lever på gaden, beskriver det f.eks. som en meget dominerende og energikrævende del af sin hverdag at skulle få sammensætningen af opholdssteder til at gå op. Når det ene tilbud lukker, skal han have styr på, hvornår et andet åbner. Han skal vide, hvor det er muligt at få en soveplads, og på hvilke tidspunkter. Han skal organisere at være til stede det ene sted, når der her er mulighed for at få noget at spise først på dagen, og et andet sted, når der her serveres mad sidst på dagen.

Peter overnatter ofte på en bestemt legeplads – alene eller i fællesskab med sin kammerat Asser. Denne aften ligger sneen højt uden for skuret, så Asser, der bruger kørestol, kan ikke komme ind på pladsen men må overnatte et andet sted.

Som tidligere beskrevet kan livet på gaden også betyde, at man i en eller anden grad får en anden døgnrytme og måske har behov for en gang imellem at kunne sove på et tidspunkt i løbet af dagen. Det kan derfor være en god idé i et døgnåbent tilbud at adskille sovesal og værested i modsætning til f.eks. at konvertere det ene til det andet afhængigt af tidspunkt. På denne måde vil man også om dagen kunne trække sig tilbage og få lidt søvn, når der er behov for det.

Kontinuitet

Det mest grundlæggende, man kan sige om den sociale støtte, der bør være i forbindelse med tilbuddene, er dog, at støtten bør supplere rammerne i den enkelte boform. Dette, så rammerne så vidt muligt kan levere den tryghed, der skal til, for at den enkelte føler sig i stand til at bo der og evt. med tiden bevæge sig videre til andre former. Derudover

er der et behov for mere kontinuitet i den sociale støtte – eksempelvis i form af en eller flere personer, som man har regelmæssig kontakt med, uafhængigt af hvor man i øvrigt selv aktuelt har base. Gruppen har en social og boligmæssig adfærd, der betyder, at de fleste sjældent har en bestemt adresse særlig længe ad gangen. Dermed har de heller ikke tilknytning til et bestemt lokalcenter og en bestemt sagsbehandler gennem længere tid. En mand, der har været hjemløs og bruger af forskellige tilbud i en længere årrække, fortæller:

”Siden jeg er blevet registreret i Københavns kommune, så har den længste tid, jeg har haft en bestemt sagsbehandler, nok været en måned. Så var jeg ude [af systemet] to-tre måneder uden sagsbehandler. Og så får jeg en, og så holder hun ud et par uger, og så er de væk igen. Og så skal man til at starte forfra igen med handlingsplan, og hvad ved jeg. Til sidst opgiver man det hele.”

Mand, ca. 40 år

Han beskriver videre, hvordan han er begyndt at kontakte Det Grønlandske Hus, når han har brug for hjælp til noget. Fordelen ved dette er ifølge ham selv, at de her kender ham og hans situation fra gang til gang, i modsætning til skiftende sagsbehandlere, som i sagens natur må starte forfra. Ulempen er, at det – også i sagens natur – ikke altid er muligt for Det Grønlandske Hus som ikke-kommunal aktør at hjælpe ham med ting, som ligger i sagsbehandlerens regi. Den ideelle sociale støtte kombinerer derfor kontinuiteten over for den enkelte, kendskabet til det sociale system og en vis indflydelse på den enkelte persons sag.

Hvis det er hensigten, at det skal være muligt for de enkelte individer i målgruppen at bevæge sig mellem boformer, som deres ønsker og kompetencer ændrer sig, vil en gennemgående og kontinuerlig social støtte forøge chancerne for et succesfuldt skift og en god udvikling betydeligt. Der er således behov for konkrete personer eller rammer, som man har mulighed for at holde kontakt med eller opsøge på alle tidspunkter i en boligmæssig proces.

Under et improviseret møde på gangen på hotellet Vester Bo på Vesterbrogade 75 koordinerer to gadepansmedarbejdere fra hhv. Københavns kommune og Koefods skole deres arbejde.

Den individuelle proces

Formålet med at anvende begrebet om den gode bolig som redskab til at forstå gruppens forhold til det at bo har bl.a. været at kunne beskrive det komplekse i, at det er forskelligt fra person til person og fra tidspunkt til tidspunkt, hvad der skal til, før man trives med en boform. Mange elementer og tendenser går igen fra den ene til den anden, men som regel i forskellig grad, kombination og kontekst, og to individuelle processer er aldrig identiske.

Vi mener, at en logisk konsekvens af denne indsigt er, at man tager kompleksiteten alvorligt ved i videst mulige omfang at arbejde med differentierede mål og midler i den enkeltes boligmæssige udvikling. Det er allerede beskrevet, hvordan det ifølge vores vurdering er vigtigt, at f.eks. skift mellem boformer sker efter den enkeltes motivation og kompetencer. Det samme kan siges om de forskellige indsatser på andre, men sammenhængende, problemområder i personens liv, der typisk vil følge en boligproces.

Misbrugsbehandling er som regel en central indsats, men som beskrevet er det forskelligt, i hvilket omfang man på de enkelte tilbud stiller behandling som krav fra starten. Denne undersøgelse viser, at et sådant krav kan være til stor hjælp for nogen, men at det for mange kan udgøre så uoverskuelig en barriere, at de vælger et konkret botilbud fra. Misbrugsbehandling er på mange måder en fuldstændig uadskillelig indsats i forhold til arbejdet med en boligmæssig proces, hvis begge dele skal rykke sig. Det er dog vigtigt, at de to ting netop supplerer hinanden i stedet for at spænde ben for hinanden. Derfor vil et princip om individuelle mål og midler også være centralt her.

Sidst, men ikke mindst bør erkendelsen af den individuelle proces indebære, at man ikke bare undervejs i en udvikling kan sætte forskellige delmål fra person til person, men også at man kan arbejde med forskellige endelige mål. For nogen vil det være urealistisk at blive et misbrug helt og aldeles kvit, og derfor kan det være en stor forbedring af den samlede situation at kunne leve et sted, hvor der er plads til misbruget, mens rammerne derudover er trygge. For nogen bliver det aldrig en del af forestillingen om det gode liv at 'have sit eget', men vil måske tværtimod altid være afgørende for en god tilværelse, at man kan bo sammen med andre.

Dette kapitel beskriver de erfaringer fra ind- og udland, som vi har fundet det relevant at inddrage for at belyse problematikker og løsningsforslag i forhold til målgruppen. I første omgang redegøres for avancementsboligkonceptet, som det udfoldes i Stockholm. Dernæst præsenteres en række erfaringer med målgruppen fra et bofællesskab for grønlandske kvinder i Aalborg. Sidst skitseres kort hjemløseområdet, som det ser ud i Nuuk.

Erfaringer med andre boformer – avancementsboligen

Som beskrevet tidligere i rapporten, var en del af baggrunden for at iværksætte denne undersøgelse, at man i Københavns Kommune ønskede at få vurderet et avancementskoncept, som man har erfaring med på hjemløseområdet i Stockholm. Vi har i den forbindelse undersøgt to projekter, der hver især anvender forskellige udgaver af en avancementsmodel. De to projekter vil blive beskrevet udførligt for at give en tilbunds-gående forståelse af avancementsboligkonceptet og for at belyse de fordele og ulemper, der efter vores vurdering er ved sådanne projekter.

Begge projekter er relativt nye (det ene er fire år gammelt, mens det andet har eksisteret i omtrent et år), og som det også vil fremgå, er det på mange måder for tidligt at sige noget om stedernes resultater, da processen ud af hjemløsheden kan være meget langvarig. Dertil kommer, at begge steder i høj grad arbejder ud fra at skabe individuelle processer og løsninger for den enkelte. Det medfører, at hvad der anses for at være gode resultater, også varierer fra person til person, og at det derfor kan være vanskeligt at opsætte entydige succeskriterier. Der har dog været stor tilstrømning til begge projekter, som i den henseende må siges at have haft succes.

Den følgende beskrivelse af de to projekter bygger på deres eget materiale samt på besøg på stederne og interview med medarbejdere.

Bostället

Bostället er et fuldt gennemført eksempel på det, der på svensk kaldes 'trappstegsmodellen', og som på dansk kaldes avancementsmodellen. Botilbuddet har eksisteret i sin nuværende form siden 2001 og drives under Stockholms Stadsmission. Det er således ikke et kommunalt eller statsligt projekt, men der er et tæt samarbejde med Stockholms Socialtjeneste, som også har et kontor i Bostället.

Bostället ligger midt i Stockholm, ca. 10 minutters gang fra centrum, og består af otte forskellige afdelinger i et stort hus med flere fløje. På de forskellige etager i huset findes forskellige typer botilbud, fra værested og akutboformer i de nederste etager til midlertidige længerevarende boformer højere oppe i huset. Der er ca. 68 pladser i huset, og personalet består af 27 personer fordelt på nat- og daghold.

Projektet henvender sig til alle grupper af hjemløse og er både til mænd og kvinder. Man kan selv henvende sig på værestedet eller i akutboformen, hvis man mangler en soveplads, men man skal visiteres til en plads længere oppe i huset. Projektet har desuden op søgende medarbejdere tilknyttet, der kører rundt i Stockholm om natten og samler folk op. Der friholdes derfor nogle pladser til personer, der kommer ind med den op søgende virksomhed Nattjouren (Nattevagten).

Husets opbygning

I selve huset findes der et værested samt fire forskellige boformer, som man kan bevæge sig imellem som beboer. Ved indskrivningen indgås der en personlig aftale for hver beboer, i hvilken de øvrige rammer for den enkeltes brug af Bostället fastsættes.

Nederst i huset findes et værested/værksted (et dagtilbud), som er specielt rettet mod hjemløse mænd. På samme etage og ovenover findes akutboformer for hhv. mænd og kvinder, som er et overnatningstilbud, hvor man selv kan henvende sig. Der er altid personale på stedet, hos hvem man kan få hjælp, hvis man har brug for en form for social støtte eller gerne vil planlægge sin situation på længere sigt. Her sover man på sovesal. Det er også her, der findes ekstraplads til personer, der er kommet ind via 'Nattjouren'.

Dernæst er der lavtærskelbeboelse, som er herbergspladser, hvor man kan blive indskrevet, hvis man har et ønske om og en vilje til at påbegynde en udvikling væk fra hjemløsheden⁹³. Man visiteres til denne boform. Her indgås en personlig aftale, og man får en fast kontaktperson, som følger én igennem hele forløbet. 'Lavtærskel' indikerer, at man her tolererer det meste (bortset fra brud på enkelte grundregler), bare man så småt begynder at tage fat på f.eks. misbrugsbehandling og de andre problemer, som måtte præge den enkelte beboers liv. Dette niveau er således ikke misbrugsfrit, men der arbejdes bl.a. på at nedbringe et eventuelt misbrug⁹⁴. De fleste bor her på dobbeltværelser med eget bad/toilet. Det er dette trin, der fortrinsvis fungerer som det tryghedsskabende akklimatiseringssted – der, hvor man får rystet hjemløsheden af sig.

Næste trin er langtidsbeboelse, som i princippet er et misbrugsfrit område. Der er dog igen meget individuelle aftaler. Mange bor således på dette trin med et kontrolleret eller nedtrappet misbrug. Her trænes der også mere intensivt i at bo, skabe netværk – både sociale netværk og netværk i det offentlige system – foretage sig hverdagsgøremål og udvide sit personlige ansvar.

Øverst oppe i huset findes træningslejlighederne, der består af små lejligheder for én person. Der må gerne bo par øverst oppe – de må dog ikke bo sammen, men skal have hver deres lejlighed at kunne trække sig tilbage til. Beboerne er stadig tilknyttet deres kontaktperson og har adgang til de aktiviteter og den sociale støtte, der findes på de andre niveauer, men ellers er det som at bo i egen lejlighed. Fra træningslejlighederne er der hjælp til udslusning til anden selvstændig bolig.

I selve huset findes også husets administrationskontor, medarbejdernes faciliteter og rådgivning. Derudover er der et par rum til værksteder og andre aktiviteter samt en mindre sygestue

Avancementet

Ideen bag avancementshuset er at kunne rumme hele den proces, som en hjemløs kan gennemløbe, f.eks. helt fra et liv på gaden til at få sin egen lejlighed og leve uden nogle former for social støtte. Avancementet ligger i, at man kan flytte ind på det nederste trin og så avancere op igennem huset, i takt med at man vænner sig til at bo mere og mere permanent, at man kan tage større og større personligt ansvar, og at man får et evt. misbrug under kontrol eller bragt ned.

Ved at samle rammerne om en proces ud af hjemløsheden i ét hus gives der mulighed for en helhedstænkning i forhold til den enkelte. Det vil sige at kunne tilrettelægge en individuel proces for hver bruger. Problemer og behov kan variere fra person til person, og for at kunne rumme den variation laver man individuelle aftaler. Hovedtanken er, at processer og endemål skal kunne være forskellige. At holde rammerne for processen inden for et hus betyder også,

⁹³ I Bostället findes akutboformen og lavtærskelbeboelsen for kvinder på samme etage af praktiske årsager.

⁹⁴ Bostället er i princippet meget tolerant, når det kommer til misbrug, og der er således ingen tvungen afvænnelse eller antabus. Kun heroinmisbrugere skal fra starten gå i metadonbehandling, da et heroinmisbrug, ifølge personalet, fører en livsførelse med sig, der er for forstyrrende i forhold til en evt. udvikling og for de andre beboere.

at man derved undgår store massive skift i brugerens hverdag og proces, hvis/når brugeren avancerer, dvs. kommer videre i sin personlige proces. Det skal forhindre, at skiftene virker for voldsomme, og at brugeren ”tabes” i skridtet fra det ene niveau til det næste.

Der er således fokus på det individuelle, og der tages udgangspunkt i den enkelte person i udarbejdelsen af en plan for opholdet. Hver beboer skal hjælpes til at finde frem til egne ønsker og forestillinger om en fremtid og udvikling og dermed til en handleplan/personlig aftale (som bliver udtrykt mundtligt eller skriftligt). Der er også individuelle regler, men alle skal dog overholde grundreglerne. Derfra tages der udgangspunkt i den enkeltes liv, ønsker og muligheder for at fastsætte spillereglerne for vedkommendes færden i huset. Det er den enkeltes situation, der betinger spillerummet.

Eksterne netværk

Det grundlæggende i avancementstanken er at skabe trygge og overskuelige rammer for den enkelte i forhold til at indgå i en forandringsproces, og et vigtigt skridt heri er at skabe eksterne netværk. Tanken er, at den hjemløse har behov for et alternativt netværk, når det gamle misbrugs- og/eller hjemløsenetværk forsvinder. Et alternativt netværk, som også findes, når brugeren kommer i egen bolig. At skabe dette kan indebære grundlæggende ting såsom at få egen læge (uden for botilbuddet), tandlæge, sagsbehandler, bankkonto, boligselskab, at få kontakt med sin familie, at få arbejde, komme i aktivering eller under uddannelse. Pointen er, at brugeren undervejs i forløbet efterhånden skal ”klædes på” til at klare sig selv i sin egen bolig uden at blive ensom.

Det er centralt, at dette netværk er eksternt i forhold til avancementsboligen, da beboeren skal gøres i stand til at klare sig helt på egen hånd.

Den individuelle proces

Et andet princip bag avancementstanken er den individuelle proces, der bl.a. betyder, at man kan rykke op og ned i huset efter evner og behov. Kun brud på grundreglerne eller eget ønske kan medføre, at man udskrives. Dette kan dog ske så at sige ”på pause”, således at man beholder sin plads og har mulighed for at vende tilbage, hvis man ønsker det. Denne ordning udspringer af et ønske om, at fastholde brugerne i huset, og det gøres ved at give mulighed for at kunne rykke ned, hvis man ikke magter det skridt, man har taget op i huset. Dette er for at forhindre, at et enkelt fejltrin stopper hele processen, og at bruger er nødsaget til at starte forfra igen. I stedet prøver man at tilpasse omgivelserne til den enkeltes aktuelle evner og behov. Samtidig er der ikke noget krav til, hvor længe brugerne kan opholde sig på de forskellige niveauer i huset, og man skal ikke nødvendigvis nå hele vejen til toppen. Den enkeltes skridt i processen kan således være så store eller små, som der er behov for, og kan foregå i det tempo, som den enkelte ønsker det, og som det vurderes at være hensigtsmæssigt af det professionelle personale. Det betyder, at man kan forblive i f.eks. langtærskelbeboelsen, hvis man selv og personalet bedømmer, at det er disse rammer, man har forudsætninger for at bo under. Omvendt kan beboere få ”et skub” opad i huset, før de selv havde forventet det.

Misbrug

Sidst, men ikke mindst, forsøger man på Bostället ikke at have et altoverskyggende fokus på misbrug. Dette gælder på alle niveauer i huset. Der er som beskrevet ikke noget krav om at blive clean eller ædru fra starten, og det er eller heller ikke en forudsætning for at rykke videre op i huset. I stedet forsøger man at behandle forskellige aspekter af brugernes samlede situation løbende, hvoraf misbruget er et. Også et evt. misbrug behandles således individuelt, i den forstand at det for nogle er en del af eller målet med den personlige plan at blive ædru eller clean, mens det for andre snarere er et mål at nedbringe misbruget og få det under kontrol. Bag dette ligger en vurdering af, at man med en ’funktions-promille’ kan være i stand til at forbedre andre områder af sin situation, i en periode hvor det kan være for omfattende og uoverskueligt at tage fat på både hjemløshed, misbrug og andre problemer samtidigt. I forlængelse af tanken om den individuelle proces og ønsket om, at brugere ikke skal kunne tabes i processen, er der derfor også

mulighed for at rumme et tilbagefald psykisk eller misbrugs-/adfærdsmæssigt i strukturen. Man kan således rykke ned i bygningen og dermed tilbage til mere håndterbare forhold (for den enkelte). Det er også som tidligere nævnt muligt at blive udskrevet og samtidig bevare sin plads. Tilbagefald til misbrug medfører altså ikke automatisk udskrivning. Det eneste grundlæggende krav omkring misbrug er, at brugerne skal vise en vilje til forandring.

Social støtte

Som beskrevet bliver alle brugere tilknyttet en primær kontaktperson straks efter indskrivningen i Bostället. Kontaktpersonen vælges i huset ud fra den enkeltes behov, situation, personlighed og præferencer. Kontaktpersonen kan efter begges ønske skiftes ud, men er så vidt muligt gennemgående for brugerens samlede boforløb. Det betyder, at den del af rammerne om boforløbet, som den sociale støtte udgør, er konstant under hele forløbet, og dermed bliver det muligt at opbygge og opretholde et tillidsforhold imellem brugeren og kontaktpersonen. Den sociale støtte er tilrettelagt på denne måde for at skabe ro og tryghed omkring brugere i boforløbet. Kontaktpersonen skal følge med og tage del i den enkelte brugers udvikling og er den, der sørger for at støtte vedkommende i at komme videre. Ud over en kontaktperson indgår en lang række forskellige medarbejdere i forskellige dele af brugerens boforløb. Det kan f.eks. være i form af psykologsamtaler, misbrugsbehandling, støttesamtaler, gruppesamtaler, aktivering og arbejde.

Råcksta stödboende

Det andet eksempel på et botilbud efter advancementsmodellen i Stockholm er Råcksta stödboende. Råcksta er et kommunalt botilbud, der hører under Socialtjenesteforvaltningen.

Råcksta er beliggende i et forstadsområde af samme navn. Tilbuddet har til huse i et nedlagt sygehjem i et højhusbyggeri, og ligger lige op ad et stadig fungerende hospital, hvor det er omgivet af lidt natur og har en lille have. Huset har i øjeblikket to etager til rådighed, men det er planlagt at få indrettet en tredje. Hver etage har to fløje med værelser beregnet til én person med eget trinettekøkken og bad. Der er en enkelt kvindegang og flere mandegange. Derudover findes der enkelte mindre parlejligheder spredt på gangene. I alt er der i øjeblikket 55 pladser, men der er som sagt planer om at udvide. Personalet består af 18 personer, der arbejder på dag- og nathold.

Projektet henvender sig til 'personer med langvarig hjemløseproblematik', til *"Hemlösa män, kvinnor och par, som vill försöka få till stånd en förändring av sin livsföring och som är inställda på att samarbeta med boendes personal för att uppnå detta."*⁹⁵ Man skal visiteres til en plads, og Råcksta har ikke tilknyttet opsøgende arbejde.

Husets opbygning

Huset skulle oprindeligt have været et hus efter advancementsmodellen (trappstegsmodellen) med et indbygget advancement i selve huset som i Bostället. Det viste sig dog hurtigt efter projektets opstart, at der var en meget større efterspørgsel end forventet i Stockholm efter det, der kan kaldes andet trin på trappen ("akklimeringszonen"), nemlig lavtærskelbeboelse. Derfor lod man begge etager fungere som sådan. Huset er p.t. fyldt op, og der står omkring 60 personer på en form for venteliste, hvor nye beboere visiteres efter boligsociale kriterier. Den tredje etage, som skal tages i brug senere, skal efter al sandsynlighed fungere som et højere trin, dvs. en slags træningslejligheder.

Boligkonceptet

Eftersom Råcksta i øjeblikket fungerer som en slags lavtærskelbeboelse, arbejdes der stort set efter de principper, som blev beskrevet i forbindelse med Bostället. Det vil altså sige principper angående misbrug, ind- og udskrivning, handleplaner, vilje til forbedring, individualitet og social støtte/kontaktpersoner.

⁹⁵ http://www.stockholm.se/templates/template_121.asp

Ligesom Bostället accepterer Råcksta en høj grad af misbrug, så længe det ikke går ud over andre beboere. Salg af stoffer på stedet accepteres naturligvis ikke, men i det hele taget påpeger medarbejderne, at det vigtigste ved arbejdet er tolerance og tålmodighed. Tilbuddet skal først og fremmest skabe tryghed og ro og dermed grobund for forandringer. Trygheden ved at bo fast et sted ses som det vigtigste skridt i processen væk fra hjemløshed. Livet som hjemløs er på mange måder dybt invaliderende i forhold til at påbegynde en udvikling, og livet på gaden kan i sig selv være den største barriere for at blive det kvit. Hjemløsheden kan man ikke 'ryste af sig' fra den ene dag til den anden, og derfor skal man have et sted, hvor trygheden ved at bo et sted kan synke ind og bundfælde sig, før det er muligt at fortsætte processen.

Der bliver i det hele taget kun stillet få krav til brugerne, og der er kun forventning om en langsom fremgang. Det vigtigste kriterium for at opholde sig på Råcksta er et vist mål af motivation, engagement og vilje. Hvis man nægter at samarbejde (eller bryder de meget simple grundregler), kan man blive udskrevet. Man bliver derimod ikke udskrevet, hvis man ikke forbedrer sig væsentligt eller ikke opnår et bestemt mål. Man kan også vælge at lade sig udskrive fra Råcksta i en periode, hvis man ikke magter eller bryder sig om at opholde sig på stedet, eller hvis personalet skønner, at man ikke er motiveret. Man kan i så fald være garanteret tilbud om en plads, hvis man vender tilbage. Som de selv beskriver det: *"Boendet förutsätter nykterhet och drogfrihet, men återfall leder inte med automatik till utskrivning, utan behandlas individuellt med ambitionen att återföra den boende till planeringen."*⁹⁶

Det individuelle

Som på Bostället tages der udgangspunkt i den enkelte bruger, og ved brugerens ankomst udfærdiges i fællesskab en handleplan. Hver beboer skal i den forbindelse hjælpes til at finde frem til egne ønsker og forestillinger om en fremtid og en udvikling. Denne plan forsøges overholdt, men der er, som citatet ovenfor beskriver, plads til afvigelser og tilbagefald. Som på Bostället er det et erklæret mål at forsøge at holde brugerne inden for tilbuddet i så stor udstrækning, det kan lade sig gøre.

Derfor er der også individuelle regler, i den forstand at alle skal overholde grundreglerne, men derfra tages der udgangspunkt i den enkeltes liv, ønsker og muligheder for at fastsætte spillereglerne for vedkommendes færden i huset.

Social støtte

Hvad angår den sociale støtte, ligner Råcksta også på mange måder Bostället. Ved ankomsten til Råcksta tilknyttes man to kontaktpersoner, så man altid kan være sikker på, at den ene af dem er til rådighed. Kontaktpersonerne skal følge brugernes personlige udvikling og støtte dem i denne. Samtidig er der andre typer medarbejdere tilknyttet tilbuddet, som tilsammen skal arbejde mod at give brugerne de nødvendige redskaber til at kunne bo selv.

Råcksta kan dermed på mange måder sammenlignes med Bostället - blot i en mindre udbygget form. Der gælder i høj grad de samme principper og regler, og stederne oplever flere af de samme problemstillinger.

Vurdering af advancementskonceptet

Som koncept har advancementsboformen såvel en række fordele som en række ulemper, som i det følgende vil blive vurderet.

Som det er beskrevet mere udførligt i forbindelse med Bostället, så har begge tilbud, men i høj grad Bostället, efter vores vurdering en fordel i de fysiske rammer. At samle hele forløbet i ét hus giver mulighed for en høj grad af fleksibilitet og dermed en individualisering af indsatsen. Samtidig er der mulighed for at reagere øjeblikkeligt på brugernes motivation og skubbe dem "opad" i systemet, så snart de er klar til det. Vi ser samtidig en stor fordel i, at det

⁹⁶ http://www.stockholm.se/templates/template_121.asp

er muligt at beholde den samme kontaktperson hele vejen igennem forløbet, hvorved kontinuiteten sikres i det sociale arbejde. Det betyder dels, at brugeren ikke ”tabes” i kontakten mellem flere forskellige samarbejdende instanser, dels at der er mere ro omkring brugeren, end der under normale omstændigheder er mulighed for at skabe.

De fysiske rammer omkring projektet har også den fordel, at brugeren ikke er nødsaget til at forlade de fysiske omgivelser og vænne sig til nye i takt med, at vedkommende gennemgår en bolig-mæssig proces. Lige-gyldigt om der rykkes op eller ned i huset bevares de fysiske rammer. Det kan være medvirkende til at få skridtet opad til at fremstå som mere overskueligt, idet en forandring på dette plan ikke betyder en forandring i netværk og social støtte. Tanken om, at personer på alle niveauer kan blive ved med at anvende de samme tilbud om aktivering og væresteder, er med til at forstærke ideen om det faste holdepunkt. Det vil sige, at man kan rykke op og ned i avancementet, men det betyder ikke, at man starter forfra hver gang i forhold til netværk og social støtte.

En meget central fordel ved avancementskonceptet er muligheden for at tilpasse rammerne til den enkelte, når det gælder krav, regler og proces. Som beskrevet tidligere i rapporten, så tiltaler de samme rammer ikke nødvendigvis alle personer, og alle bevæger sig ikke lige hurtigt op (og ned) i avancementet. Det må derfor ses som en stor styrke ved avancementskonceptet, at der er mulighed for individuel tilpasning hvad angår de krav, der stilles til brugerne i forhold til eks. misbrug, udvikling, og de regler, der opstilles for den enkelte. Det kan være medvirkende til at fastholde brugeren i tilbuddet.

Det må desuden ses som en styrke, at man så vidt muligt forsøger at fastholde brugeren i tilbuddet ved at give mulighed for både at rykke op og ned i avancementet og derved tilpasse de sociale og fysiske rammer til det, brugeren magter og ønsker. Derved minimeres risikoen for, at brugeren ved tilbagefald ryger ud af tilbuddet og må starte forfra. Det kan altså være en form for begrænsning af skadens omfang og kan i sidste ende være medvirkende til, at brugeren gennemfører et helt forløb.

I forhold til misbrugsproblematikker er der noget, der tyder på, at den relativt store tolerance hvad angår misbrug og fleksibilitet i forhold til endemål er medvirkende til, at brugerne opsøger stederne og ikke forlader dem igen. Den udvikling, Råcksta har været igennem, må ses som et tegn på, at der i Stockholm har været behov for den slags steder, hvor misbrug opfattes som en af flere problematikker, som brugeren skal arbejde med, men ikke som hovedproblematikken.

Der er dog også en række spørgsmål, der melder sig i forbindelse med avancementskonceptet. I selve konceptet ligger ideen om at bruge spejling brugerne imellem som motivation for at komme videre i en proces. Det vil sige, at man ved at se andres succes på nært hold bliver motiveret til selv at tage det næste skridt. Denne tanke om spejling har dog to sider, for ligesom en succes bliver reflekteret, gør en fiasko det også. Spørgsmålet er, hvordan brugerne reagerer, hvis dem, man evt. sammenligner sig med, rykker op, mens man selv bliver tilbage eller måske endda rykker ned. I avancementskonceptet er den enkeltes succes og nederlag med andre ord lige synlig.

En medarbejder på Bostället beskriver, at den enkelte bruger ofte er meget fokuseret på at komme videre i udviklingen, og hos nogle bliver det opfattet som en personlig sejr og stærkt engagerende at rykke op i huset. Det meget synlige avancement kan dermed også tænkes at have en bagside, idet en nedrykning eller udskrivning kan opfattes som et tilsvarende synligt nederlag og dermed som noget skamfuldt. Ifølge medarbejderen er det dog ikke typisk, at det giver anledning til skam blandt beboerne. Hun beskriver, at de fleste er så fokuserede på egen udvikling – ’selvcentrerede’ – at andres frem- eller tilbagegang ikke forekommer dem så interessant. Derimod kan der opstå en vis skamfølelse i forhold til personalet, når en aftale ikke overholdes, eller man må rykke ned i huset. Man føler, at personalet har engageret sig personligt i projektet, og er derfor mere bekymret for at skuffe dem end for, hvordan de andre beboere måtte opfatte situationen, eller om man klarer sig bedre eller dårligere end de andre beboere. Der vil efter al sandsynlighed være forskel på fra person til person i forhold til at tackle disse situationer, men det må under alle omstændigheder indgå i en vurdering af det hensigtsmæssige i avancementsformen.

Et andet spørgsmål, der melder sig, er spørgsmålet om boligforløbenes varighed og konsekvenserne af fleksibilitet i forhold til de endelige mål. I princippet er det muligt at opholde sig på ubestemt tid på de forskellige niveauer, og det er heller ikke et krav, at man skal gennemføre en hel proces og ende med at bo i egen bolig. Et endeligt mål kan i lige så høj grad være at kunne bo i en lavtærskelboform. Dette medfører en række praktiske problemer, bl.a. i forhold til at holde pladser åbne med henblik på at kunne handle på motivationen og rykke op i avancementet. Hvis mange ender med at blive på et bestemt niveau, kan der opstå flaskehalsproblemer, og selve ideen i at kunne rykke op og ned forsvinder. Meget langvarige ophold eller permanent ophold på et bestemt niveau kan altså virke forstyrrende i forhold til avancementsprocessen. Derved kommer flere vigtige principper bag den individuelle tilgang, nemlig det individuelle mål, den individuelle proces og muligheden for at handle på motivationen, til at stå i vejen for hinanden. Om dette reelt viser sig at blive problematisk, er det ikke muligt at sige på forhånd, men det er en udfordring, som må tages med i betragtningerne omkring avancementsformen⁹⁷.

Der kan yderligere opstå problemer omkring de individuelle krav og regler. En vigtig del af avancementskonceptet, som det udfolder sig i Sverige, er at kunne tilpasse krav og regler for adfærd til den enkelte. På Råcksta peger medarbejderne selv på, at det kan være problematisk, når én bruger får videre rammer for sin opførsel end andre. Så kan der opstå konflikter. Dette må klart medtænkes som en udfordring i arbejdet ud fra avancementskonceptet, da den individuelle tilpasning af rammer, og dermed af regler og krav, er helt grundlæggende for avancementsformen.

Vurdering af avancementskonceptet i forhold til målgruppen

Ud over disse fordele og ulemper ved avancementskonceptet, som omhandler konceptet generelt, er der flere af de elementer, der indgår i konceptet, der fremstår som hensigtsmæssige i forhold til gruppen af hjemløse grønlandere.

Avancementskonceptet giver mulighed for at gribe de fællesskaber, der allerede findes i gruppen, og arbejde ud fra disse. Fordi konceptet indeholder flere niveauer, kan rammerne i botilbuddet blive tilpasset de forskellige personer, der kan findes i de forskellige fællesskaber. Der gives altså mulighed for at udnytte fællesskabet som en ressource i arbejdet og at udnytte, at personer i de grønlandske grupperinger søger sammen og i høj grad vælger de tilbud, hvor der færdes andre grønlandere. Avancementskonceptets fleksibilitet gør, at tilbuddet kan rumme både de dårligste og de bedste i disse grupperinger, selvom det naturligvis så også må rumme de problematikker, der kan opstå i den grønlandske gruppe⁹⁸.

Inden for avancementsformen er det ligeledes muligt at tilpasse rammerne og den sociale støtte til målgruppen. Det kan f.eks. være, at nogle af kontaktpersonerne på stedet har kendskab til grønlandsk sprog samt til de problematikker, som knytter sig særligt til denne gruppe. Det kan også være tilpasning af rammerne i mere fysisk forstand i forhold til f.eks. madlavning og aktiviteter på værestedet, der kan afstemmes efter brugerens ønsker. Her kan man forestille sig et ønske om at have aktiviteter, der forbindes med noget særligt grønlandsk, som f.eks. skindsyning eller kajakbygning, eller måske et ønske om andre mere bredt orienterede aktiviteter, som f.eks. sport. Endelig kan rammerne tilpasses den grønlandske gruppe på en sådan måde, at man kan arbejde målrettet for en integration af gruppen i det danske samfund.

Efter vores vurdering har avancementskonceptet altså meget at tilbyde. Dels i forhold til hjemløse generelt og særligt i forhold til gruppen af grønlandske hjemløse, idet konceptet kan tilpasses nogle af de beskrevne mønstre i brugen af de eksisterende tilbud, som er særligt for målgruppen.

⁹⁷ En mulig løsning på dette problem kunne være at henvise brugerne til andre boformer på samme "niveau", som de befinder sig på, f.eks. skæve boliger el. lign.

⁹⁸ Se kapitel 5 samt kapitel 3

Erfaringer med målgruppen fra Danmark

Vi har i forbindelse med undersøgelsen også orienteret os i forhold til projekter omkring socialt udsatte og hjemløse grønlændere uden for København. Der er således i løbet af de sidste ca. 5 år igangsat en mængde tilbud til socialt udsatte grønlændere i Danmark. Det har været forskellige tilbud som f.eks. aktivering, sprogkurser, netværksarbejde og forsøg med forskellige boformer. Der er en bred variation i tilbuddene, men få der retter sig specifikt mod hjemløshed. Vi har derfor valgt her at gå dybere ned i et enkelt projekt, der netop har dette fokus. Det drejer sig om et botilbud i form af et bofællesskab til hjemløse grønlandske kvinder i Aalborg. Vi har valgt at inddrage erfaringerne fra dette forsøgstilbud, da det illustrerer mange af de problematikker og tematikker, som vi har været inde på tidligere i rapporten. Erfaringer herfra kan – særlig set i forhold til erfaringerne fra advancementskonceptet i Stockholm – derfor være nyttige i forhold til udformning af tilbud til grønlandske hjemløse i København. Den følgende gennemgang bygger på to evalueringer af projektet. En fra 2002, hvor projektet var to år gammelt, og en fra 2005 hvor projektet var fem år gammelt⁹⁹.

Bofællesskabet for grønlandske kvinder i Aalborg

Bofællesskabet for socialt udsatte og hjemløse grønlandske kvinder er etableret under Det Grønlandske Hus i Aalborg. Baggrunden for projektet var, at Det grønlandske Hus i Aalborg i starten af 1990'erne igennem et forrevalideringsprojekt fik kontakt med en gruppe af grønlandske kvinder, der befandt sig i Aalborgs misbrugsmiljø. Her levede de i en form for hjemløshed, hvor de flyttede rundt mellem forskellige bekendte fra misbrugsmiljøet og ofte misbrugende og voldelige (danske) mænd. Kvinderne havde ofte lejligheder, som de ikke brugte eller kun brugte meget lidt. Som årsag blev angivet, at de ikke turde bo alene. Formålet med oprettelsen af bofællesskabet var derfor at tilbyde kvinderne en bolig, hvor de dels turde opholde sig, dels kunne komme ud af afhængighedsforholdet til misbrugende og voldelige mænd.

I bofællesskabet bor der fem kvinder i hver deres lille lejlighed med adgang til fælleslokaler. Projektet blev etableret i år 2000 og var tænkt som et midlertidigt tilbud, indtil kvinderne var klar til at bo alene. Da der blev foretaget en evaluering to år senere, boede de der dog forsat alle sammen.

I projektet er der blevet gjort en række erfaringer, som er interessante i forhold til målgruppen for denne undersøgelse, og i det følgende vil disse erfaringer bliver fremdraget tematisk.

Fællesskabet

Huset er indrettet med små lejligheder, der ligger tæt og åbner ud til fællesarealerne. Det giver plads til det uforpligtende fællesskab, eller det som i rapporten kaldes 'naboskab', hvor der konstant er liv og lyde fra andre. Utrygheden og ensomheden ved at bo i egen bolig mindskes, og beboerne kan opsøge og bruge fællesskabet, når det passer dem. Rapporten peger på, at netop naboskabet er vigtigt, idet det efter kvindernes egen vurdering har været medvirkende til, at flere af dem føler, at de er faldet til i deres lejligheder i bofællesskabet.

Ligesom vi har peget på, at fællesskabet med andre grønlændere har stor betydning for gruppen af socialt udsatte grønlændere i København, er det også vigtigt for kvinderne i Aalborg. Det, selv om ingen af dem, ifølge evalueringen fra 2002, på forhånd havde tænkt på eller udtrykt ønske om at bo sammen med andre grønlandske kvinder. Den første tid var der også kun en enkelt af beboerne, der sov alene i sin lejlighed. De andre sov forskellige steder i byen eller hos hinanden. De brød sig ikke om at sove alene. I evalueringen giver kvinderne flere gange udtryk for, at de er glade for, at der er andre i huset, som de kan snakke med og kontakte, hvis der sker noget. De fleste af dem er dog ikke derudover interesserede i det fællesskab, der er i huset, men opsøger fortsat misbrugsfællesskaberne inde i byen. I lange perioder er det også ude i byen og kun sjældent i deres lejligheder, at de overnatter. Disse kvinder er altså efter

⁹⁹ Det Grønlandske Hus i Aalborg (2002) og (2005)

to år forsat ikke interesserede i det aktive, forpligtende fællesskab, hvor man tager ansvar for fællesskabet og for hinanden. Det er snarere de uforpligtende fællesskaber, de søger. Samtidig er det også vanskeligt for dem at sige nej til udefra kommende. Den ene beboer beskriver, at hun har vanskeligt ved at sige nej til dem, der ikke har en bolig, fordi hun selv har prøvet at være hjemløs og derfor ved, hvordan det kan være. Hun siger derfor ofte ja til, at de kan være i hendes lejlighed.

Det virker dog som om, at tilvænningen til det nye sted – i al fald for en enkelt af kvinderne – betyder, at misbrugsfællesskaberne efter en tid bliver mindre vigtigt, og hun i det hele taget får mere lyst til og mod på at være alene. Man kan således genkende mønstret omkring forpligtende og uforpligtende fællesskaber, samt fællesskabets skiftende betydning, som også er karakteristisk for målgruppen i København. For størstedelen har misbrugsfællesskabet som beskrevet i tidligere afsnit fortsat stor betydning, og fællesskabet er i det hele taget meget centralt. For enkelte er det uforpligtende fællesskab dog ved at træde i baggrunden, og det at være alene i perioder får langsomt større værdi.

Sofasovning

Det beskrives i den første Aalborg-rapport, hvordan de fem kvinder alle husker det som en lettelse at få tilbudt en lejlighed. Det omrakkende liv, hvor de boede hos venner og bekendte i misbrugsmiljøet, havde udmattet dem fysisk og psykisk. Livet med sofasovning blev fra starten beskrevet som hårdt, stressende og ubehageligt. Alligevel var flere af beboerne i bofællesskabet, som beskrevet, ikke interesserede i at bruge deres lejlighed i nævneværdig grad – særligt i den første tid. En af beboerne giver udtryk for, at hun ikke føler sig hjemme i lejligheden og derfor bor mere hos sin søster og dennes mand, hvor hun sover på sofaen. Ligeledes bor hun rundt omkring hos bekendte, men ikke permanent nogen af stederne. Hun giver dog udtryk for, at det alligevel er vigtigt for hende, at hun har sit eget sted, så hun ikke er gæst hos andre hele tiden. Hun siger:

”Dem, jeg bor hos, skal også have lov at være sig selv. Jeg skal ikke være der hele tiden – det er også derfor, at jeg er nødt til at have mit eget sted. Jeg er jo en voksen person, og jeg vil ikke være afhængig af andre. Hvis jeg hele tiden er hos søskende eller venner, så bestemmer jeg ikke selv. Det kan jeg ikke holde ud.”¹⁰¹

Kvinden giver her udtryk for, at sofasovning kan være en god måde at dyrke fællesskabet med andre på, og at det er helt accepteret – inden for visse grænser. I hendes bevidsthed er det afgørende at have andre muligheder. Det er problematisk og kan opleves som ubehageligt, hvis man ikke har sit eget hjem og dermed mulighed for at trække sig tilbage. Hvis man derimod har andre muligheder, så har man sin individuelle frihed (selv om man ikke nødvendigvis udover den), og så kan sofasovningen være en fornøjelse. Denne beskrivelse af sofasovning understreger igen fællesskabets skiftende betydninger. Det er tydeligt, at en af grundene til, at kvinden oplever sovasovningen som en fornøjelse, er, hun ikke er afhængig af den. Det er noget, hun positivt kan vælge til, samt en måde at dyrke samværet med andre, og dermed et supplerende fællesskab.

For mange af vores informanter i København har situationen været anderledes. Disse har i lange perioder været boligløse og afhængige af andre i forhold til overnatning. Dette opleves i høj grad som stressende og ubehageligt. Det bliver dermed bekræftet, at sofasovningen både kan opfattes som en ressource, det vil sige som en behagelig måde at dyrke fællesskabet på, og som en mulighed, der nok er nærliggende, men også indebærer et ubehageligt afhængighedsforhold og ”skyldnerforhold”.

¹⁰⁰ Se kapitel 4 samt kapitel 3

¹⁰¹ Det Grønlandske Hus i Aalborg (2002):13

Social støtte

I bofællesskabet er der ansat en fast medarbejder for at sikre en kontinuerlig social støtte for kvinderne. Hun fungerer både som støttekontaktperson i forhold til kvinderne personligt og som støtte i deres møde med det offentlige system. Kvinderne oplever dette som en meget stor hjælp. Det har medvirket til at forbedre deres forhold til det både de offentlige myndigheder, f.eks. sagsbehandler og læge, men også til andre instanser som f.eks. deres udlejer. Mange af kvinderne bruger også medarbejderen til at tale om personlige problemer, og hun opfattes som en, man kan stole på.

Som det også fremgår af vores materiale, har flere af de ikke-kommunale aktører på området rigtig god erfaring med tilsvarende tiltag i forhold til målgruppen i København. Det er i høj grad den kontinuerlige sociale støtte over lang tid, hvor der er mulighed for at opbygge egentlige tillidsforhold, der har vist sig at give gode resultater.

Den gode bolig

Tages der udgangspunkt i begrebet om den gode bolig, så er der noget, der tyder på, at bofællesskabet ikke på nuværende tidspunkt lever helt op til opfattelsen af den gode bolig for de fleste af kvinderne. De giver udtryk for, at de har taget imod pladsen, fordi de fik tilbud om det, men de er ikke ovenud begejstrede, og de giver alle sammen udtryk for, at de gerne vil have deres eget. Det er især det forpligtende fællesskab med de andre i huset, f.eks. at møde op til husmøder, fælles rengøring, fastlagt fællesspisning, husregler og andet, der stiller krav til kvinderne og deres adfærd, som (nogle af) disse kvinder ikke er interesserede i. Flere af dem prøver at undgå at deltage i disse ting. De giver udtryk for, at de ikke helt opfatter bofællesskabet som deres eget hjem. Når det alligevel ikke forlades, kan det hænge sammen med, at boligen opfylder andre af de krav, som kvinderne stiller. Det kan f.eks. være muligheden for at have et sted, de selv bestemmer over. Det kan også være det, at de kan have et synligt misbrug og kan dyrke det uforpligtende misbrugsfællesskab, når de vil. Disse fordele vejer muligvis tungere end det, at nogle af rammerne ikke i øjeblikket tiltaler dem.

Dette understreger den pointe, at den gode bolig skal kunne danne rammen om en persons opfattelse af det gode liv, og at kan en bolig ikke det, vælges den muligvis fra. Det viser dog også tydeligt, at hvorvidt en bolig lever op til kravene er en vurderingssag for den enkelte, og at der sker en hierarkisering af de forhold man vil have opfyldt. I tilfældet med Aalborg er der således noget der tyder på, at der er flere forhold, der taler for end imod at bo i bofællesskabet.

Udvikling

I perioden mellem de to rapporter fra 2002 til 2005 sker der en udvikling i kvindernes opfattelse af bofællesskabet. Den nye rapport fra 2005 viser, at kvinderne i højere grad end tidligere indgår i det forpligtende fællesskab. Det bliver i højere og højere grad et egentlig bofællesskab frem for et naboskab. Man må altså sige, at disse kvinder har bevæget sig med små skridt, men det, at der har været en tilnærmelsesvis tilpasning til rammerne, har i første omgang medført, at de er blevet i boligen. Det har dernæst medført den nødvendige ro til, at der kan fortsættes i den boligmæssige proces. Kvinderne kan derfor i højere og højere grad benytte de rammer, der oprindeligt var sat om bofællesskabet.

Opsamling

Der er således en række af de erfaringer, som man har gjort sig med bofællesskabet i Aalborg, der bekræfter og nuancerer det billede, der tegner sig af gruppen af socialt udsatte og hjemløse grønlændere i København. Det gælder bl.a. betydningen af fællesskabet med andre grønlændere, betydningen af sofasovning, betydningen af kontinuerlig social støtte, og ideen om den gode bolig som rammen om det gode liv.

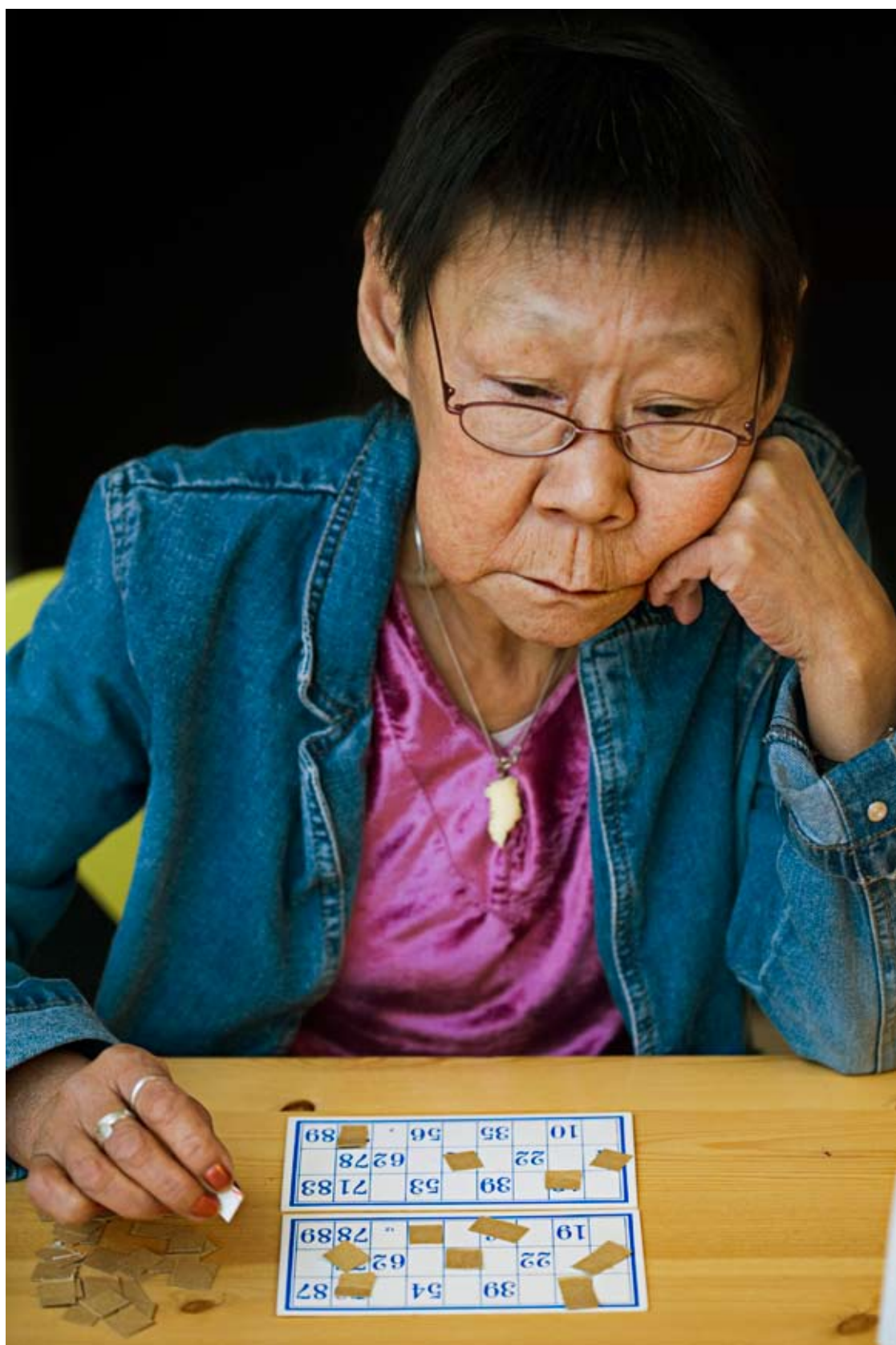
Erfaringer med hjemløse fra Grønland (Nuuk)

Som tidligere beskrevet er mange af de socialt udsatte og hjemløse grønlandere i København født og opvokset i Grønland. Flere både i målgruppen og gruppen af professionelle peger desuden på, at den sociale deroute for de flestes vedkommende er startet allerede i Grønland. Det skønnes desuden, at selvom bolig- og hjemløshed er et problem over hele Grønland, er det særlig udtalt i Nuuk, der som den største by tiltrækker folk fra resten af landet.

Socialforvaltningen i Nuuk oplyser, at folkeregistret pr. 26.10. 2005 har 128 personer med adresse på Folkeregistret – altså som officielt er boligløse. De skønner dog, at antallet af boligløse er langt større, men at de resterende personer enten ikke er registrerede som borgere i Nuuk eller klarer sig selv og derfor ikke er i berøring med myndighederne. En anden mulighed er, at de stadig kan være tilmeldt på en tidligere bopæl og derfor ikke optræder som boligløse, selv om de reelt er det.

I Nuuk findes der ingen tiltag rettet specifikt mod hjemløse, og der er ingen, der arbejder specielt med denne gruppe. Socialforvaltningen drev tidligere et nødherberg, men det blev nedlagt pga. manglende søgning. Den nuværende ordning går ud på, at Socialforvaltningen i særlige tilfælde kan gribe ind og tildele en social bolig eller indkvartere personen på Sømandshjemmet el. lign. Socialforvaltningen har det indtryk, at folk generelt klarer sig vha. deres private netværk.

Man kan ikke overføre tendenserne fra Nuuk direkte på danske forhold, da den samlede situation selvsagt er meget forskellig i de to byer. Det lader dog til, at det private netværk såvel i København som i Nuuk spiller en stor rolle i forhold til gruppen af hjemløse.

På weekendtur med Kofoeds Skole

I dette sidste kapitel af rapporten gennemgås de fem pilotprojekter, som vi har udformet på baggrund af den foregående analyse, og som tilsammen udgør et katalog over prioriterede handlemuligheder i forhold til gruppen af socialt udsatte og hjemløse grønlandere i København.

Det har været et ønske til pilotprojekterne fra Københavns Kommunes side, at de ikke måtte have driftsmæssige konsekvenser ud over projektperioden som strækker sig til slutningen af 2007. Da målgruppen for denne rapport dog som beskrevet er præget af massive sociale problemer, hvoraf hjemløshed kun er én, har udarbejdelsen af anbefalingerne måttet foregå i en afvejning mellem at pege på de langsigtede løsninger, som det uden tvivl er mest hensigtsmæssigt at iværksætte i forhold til gruppen, og holde sig inden for de rammer, der er sat for projektførelsen. Vi har derfor valgt at lade det første pilotprojekt være en slags idealmodel, som ikke umiddelbart lader sig realisere inden for de givne rammer, men som er den model, som de andre pilotprojekter udspringer af og forholder sig til. Pilotprojekt 1 rummer altså i høj grad også anbefalinger for arbejdet med gruppens boligmæssige situation på længere sigt.

Overordnede anbefalinger til boformer/former for social støtte

I et tidligere kapitel opstillede vi en række anbefalinger i forhold til målgruppen, som bygger på den beskrevne viden om mønstre i brugen af eksisterende tilbud, karakteriseringen af målgruppen samt tanken om den gode bolig. Her skal disse anbefalinger kort opridses, da de efter vores vurdering bør udgøre de overordnede principper for udformningen af botilbud og/eller former for social støtte for målgruppen.

Overordnet anbefales det, at botilbud og/eller former for social støtte:

- Lægger vægt på tryghed og ro, for at give brugerne mulighed for at akklimatisere sig og ryste hjemløsheden af sig.
- Er helhedsorienteret i forhold til brugerne i stedet for at fokusere på en enkelt problematik som f.eks. misbrug.
- Har en høj tolerancetærskel i forhold til misbrug både for mænd og kvinder i gruppen.
- Giver mulighed for, at processen væk fra hjemløsheden kan foregå i små skridt frem (og tilbage).
- Har plads til individuelle processer og kan arbejde med differentierede mål og midler.
- Giver mulighed for at handle på brugerens motivation, dvs. kan gribe brugeren når han/hun er parat til det.
- Rettes specifikt, men ikke udelukkende, mod grønlandske brugere, for at kunne 'gribe fællesskabet' og udnytte det som en ressource.
- Tager højde for at gæstfrihed er meget centralt for gruppen, men også arbejder med at sætte hensigtsmæssige rammer for den.
- Har personale, der har kompetencer inden for sprogligt og kulturelt kendskab til gruppen.
- Yder kontinuerlig social støtte på alle niveauer af den boligmæssige proces – også hvis brugeren kommer i egen bolig.

Pilotprojekt 1 - Avancementshuset

Dette forslag udgør den ovenfor beskrevne idealmodel og peger således ud over projektrammerne.

Koncept:

- Ideen med advancementshuset er et alt-i-et-hus i forhold til at få hjemløse borgere ind i en boligmæssig udvikling. Det er en samlet fysisk ramme, der indeholder forskellige trin i en boligmæssig udvikling.
- Niveauopdelingen af huset er udformet således, at man fra de nederste etager i huset har mulighed for at avancere op i huset i takt med, at man kan opretholde en større grad af økonomisk medansvar, at man indgår i et forløb omkring et eventuelt misbrug, samt at man opbygger kompetencer i forhold til det at bo. Opdelingen muliggør endvidere, at man kan rykke ned igen, hvis man af forskellige årsager ikke ønsker eller magter det niveau, man befinder sig på.
- Det grundlæggende koncept bygger på muligheden for at kunne tilpasse den boligmæssige proces til individuelle behov og muligheder, således at man kan bevæge sig opad (og nedad) i huset i sit eget tempo.

Indeholder:

- Opsøgende virksomhed på gadeplan.
- Døgnåben café med mulighed for overnatning (på alle tidspunkter af døgnet) enten på sovesal eller i mindre 1-2 personers soverum. Det anbefales, at sovesal/-rum er kønsopdelte. Herfra kan man visiteres videre op i huset eller til andre botilbud.
- Herberg/lavtærskelbolig. Værelser for 1-2 personer med egne eller evt. fælles køkkenfaciliteter. Igen anbefales det, at boligerne er kønsopdelte. Mulighed for at benytte faciliteterne i den døgnåbne cafe. Det anbefales, at brugerne på dette trin har adgang til husets centrale værested/aktivitetscenter. Herfra kan man evt. visiteres videre til en bolig på egenkontrakt. Enten i form af en almindelig bolig eller beboelse på særlige vilkår som skæve boliger eller udslusningsboliger¹⁰².
- Langtidsbeboelse for begge køn, evt. i form af bofællesskaber, men med eget værelse. Herfra kan man evt. visiteres videre til en bolig på egenkontrakt. Enten i form af en almindelig bolig eller beboelse på særlige vilkår som kæve boliger eller udslusningsboliger.
- Træningslejligheder, evt. i form af bofællesskaber. Fra træningslejlighederne udsluses man til egen bolig. Enten i form af en almindelig bolig eller beboelse på særlige vilkår som skæve boliger eller udslusningsboliger.
- Værested/aktivitetscenter til husets faste beboere.
- Brugere kan endvidere benytte andre eksterne aktiveringstilbud, som f.eks. at blive indskrevet som elever på Kofoeds Skole.
- På trinnene med langtidsbeboelse og træningslejligheder anbefales det, at der etableres gæsteværelser eller på anden vis gives mulighed for overnattende gæster og besøg af børn og børnebørn.
- Brugere tilknyttes en fast kontaktperson i huset, som følger brugeren hele vejen igennem forløbet – også efter udslusning til egen bolig.

¹⁰² 1. juli 2005 trådte en ny ordning med udslusningsboliger i kraft. Ordningen er et supplement til de eksisterende boformer og målgruppen er personer, som opholder sig i midlertidige boformer efter §§ 91, 93 og 94, og som i en overgangsperiode har brug for særlige vilkår og støtte fra den sociale boform for at kunne overgå til det almindelige lejeboligmarked. Boligerne er almene boliger, der stilles til rådighed af almene boligorganisationer for kommunalbestyrelsen, og som kommunen derefter har aftalt anvisningsret til. Kommunen oppebærer en del af huslejen for udslusningsboligen for at give lejer en lempelig indgang til det almindelige boligmarked. Udslusningsordningen er en midlertidig ordning, der forløber over 2 år. Herefter fortsætter lejemålet under almindelige vilkår. (Socialministeriet 2005).

Bemanning:

- Huset tænkes bemanded med personale med forskellig socialfaglig baggrund. Det anbefales, at dele af personalet er grønlandsktalende og har et kulturelt kendskab til gruppen.
- Det anbefales endvidere, at gadeplansarbejdere tilknyttes huset.

Økonomi:

- Huset er tænkt som en institution, der kombinerer midlertidige og midlertidige boformer efter Servicelovens §§ 94 og 91, og derfor har delvis egenbetaling samt kommunal støtte efter de gældende regler. Det kan evt. kombineres med andre former for økonomisk støtte som f.eks. den nyindførte udslningsordning.
- Det er en mulighed at etablere en form for samfinansiering med andre institutioner, der arbejder med grønlandske hjemløse (eks. Kofoeds Skole og Det Grønlandske Hus).
- Det anbefales, at den døgnåbne café er gratis for brugerne. Mad og drikke samt andre ydelser som bad, tøjvask og uddeling af brugt tøj kan dog være mod betaling.

Fordele:

- *Sikkerhedsnet:* Konceptet forsøger at forhindre, at brugerne kan ”tabes i systemet” og dermed udskrives fra tilbuddet ved at give mulighed for, at man kan rykke op og ned på de forskellige trin afhængigt af, hvor man er i en boligproces.
- *Motivation:* Mulighed for at handle, når der er motivation.
- *Kontinuitet, ro og tryghed:* Ved at samle tilbuddene inden for en samlet fysisk ramme opnås en kontinuitet, ro og tryghed for borgeren, idet forløbet er fastlagt, og der er få skift i omgivelser og kontaktpersoner under vejs i boligforløbet
- *Spejleffekten:* Konceptet giver mulighed for at spejle sin proces i andres og dermed blive motiveret til at komme videre.
- *Fleksibilitet:* Konceptet tillader en høj grad af fleksibilitet i forhold til mål og midler i proces-tilrettelæggelsen, og processen kan derfor tilpasses den enkelte bruger.

Ulemper:

- *Spejleffekten:* Det kan være skamfuldt (over for andre beboere/personalet) at rykke ned i systemet. Det kan desuden være problematisk at være tilskuer til andres oprykning, hvis man selv forbliver på samme stadie.
- *Flaskehals:* En gennemført differentiering af mål, midler og proces i forhold til individuelle ønsker og behov har den risiko, at den kan medføre flaskehalsproblemer, hvis mange brugere befinder sig på samme niveau. Det kan i værste fald betyde, at det ikke er muligt at avancere op og ned i huset, og at det bliver vanskeligt at handle på den enkelte persons motivation.

Pilotprojekt 2 - Avancementskonceptet som organisatorisk ramme

Koncept:

- Dette pilotprojekt tænkes udformet efter samme koncept som avancementshuset, blot ikke i form af et fysisk hus, men som et samarbejde imellem forskellige allerede eksisterende institutioner. Det er centralt, at det bliver et formaliseret samarbejde for at udnytte de styrker, der er i avancementsformen.
- Tanken om det styrede, men meget fleksible forløb bibeholdes, blot skal forløbet nu foregå imellem forskellige institutioner.
- Som i det fysiske avancementshus bygger denne form også på muligheden for at kunne tilpasse den bolig mæssige proces til individuelle behov og muligheder, således at man kan bevæge sig igennem et bolig mæssigt forløb i sit eget tempo og med mulighed for tilbagefald.
- Den organisatoriske ramme omkring dette koncept tænkes som en form for sekretariat/koordineret samarbejde, hvortil er knyttet et antal medarbejdere. Disse (gerne grønlandsktalende) medarbejdere skal fungere som kombinerede opsøgende medarbejdere, bisiddere og støttekontaktpersoner i forhold til de grønlandske brugere. De skal så at sige være den konstant, som afløser de fysiske rammer i avancementshuset, og giver stabilitet og kontinuitet i brugernes boligforløb. De skal følge den enkelte bruger i hans eller hendes boligforløb og sørge for, at der kan handles på motivationen, men også sørge for, at brugeren kan rykke ”ned” i avancementet, hvis/når der er behov for det. For mere detaljeret gennemgang af disse medarbejders funktioner se pilotprojekt 4.

Indeholder:

- Opsøgende virksomhed på gadeplan. Eksempelvis som et koordineret samarbejde mellem gadeplansarbejdere fra Københavns Kommunes lokalcentre og andre aktører på feltet omkring socialt udsatte grønlandere som f.eks. Det Grønlandske Hus og Kofoeds Skole.
- Dag- og natcafeer som f.eks. Natcafeen under Aktivitetscentret Sundholm og væresteder som f.eks. Naapiffik og Qiperoq. Muligvis kan også det kommende døgnværested for socialt udsatte grønlandere¹⁰³, som der netop er blevet bevilget penge til, indgå i projektet.
- Herberg/lavtærskelbolig, f.eks. Herbergscentret på Sundholm.
- Midlertidig botilbud, f.eks. Bocentret på Sundholm, Hørhuset eller Miteq. Fra de midlertidige botilbud kan ske udslusning til egen lejlighed, bofællesskab, skæv bolig eller udslusningsbolig under den nye ordning (se ovenfor).
- Træningslejligheder som f.eks. Hedebygade. Fra træningslejlighederne kan ske udslusning/visitering til egen lejlighed, bofællesskab, skæv bolig eller udslusningsbolig.
- Det anbefales, at der etableres et centralt værested, f.eks. Qiperoq og/eller Naapiffik, som også foretager opsøgende arbejde. Værestedet kan fungere som base for daglige aktiviteter hele vejen igennem forløbet også hvis borgeren får egen bolig.
- Mulighed for at benytte andre eksterne tilbud, som f.eks. at blive indskrevet som elev på Kofoeds Skole.

Bemanding:

- I denne model af avancementsformen vil de enkelte institutioner og væresteder være bemandede i sig selv, men det anbefales som oven for beskrevet, at der etableres en form for sekretariat eller en central tovholder, der som sit arbejdsområde har at organisere og koordinere samarbejdet mellem de forskellige parter.

¹⁰³ Der er tale om et døgnværested for socialt udsatte grønlandere, som er blevet bevilget penge til af Satspuljemidlerne. Grønlandskonsulent ved Kofoeds Skole Erik Christensen havde søgt pengene som privatperson og modtaget økonomisk støtte på otte millioner kroner over fire år til oprettelse af værestedet (A/G, 3.11.05).

Dette sekretariat kan desuden fungere som samlingspunkt for en række opsøgende medarbejdere/bisiddere/støttekontaktpersoner, der skal tilknyttes de enkelte brugere. Denne form for medarbejdere gennemgås nærmere i pilotprojekt 4 (se dette).

- Det anbefales desuden, at det centrale værested råder over grønlandsktalende personale.

Økonomi:

- Da de forskellige steder hovedsageligt er institutioner, må betalingen ske ved egenbetaling samt kommunal støtte efter de gældende regler. Andre dele af boligforløbet kan evt. finansieres vha. den nye udslningsordning.
- Det anbefales, at det første trin i systemet (dag- og natcafeer) samt det centrale værested er gratis.

Fordele:

- *Sikkerhedsnet:* Det tilstræbes at beholde det sikkerhedsnet, som advancementskonceptet giver i forhold til, at man ikke ”tabes” i systemet, fordi der stilles krav, der virker uoverskuelige for den enkelte. Man kan ikke ryge ud af systemet, idet man kan rykke ”op” og ”ned” i advancementet, efter ønsker og behov.
- *Motivation:* Mulighed for at handle, når der er motivation.
- *Fleksibilitet:* Tillader en relativt høj grad af fleksibilitet i tilrettelæggelsen af processen og en differentiering af mål og midler.

Ulemper:

- I forhold til det fysiske advancementshus mindskes muligheden for at spejle sig i andre, men det gør den negative side af spejlingseffekten til gengæld også.
- Kontinuiteten, roen og trygheden fra det gennemførte advancementskoncept mindskes betragteligt i denne model, da det kan virke stressende og uoverskueligt at skulle skifte til helt nye omgivelser når man går videre (eller tilbage) i boligprocessen. Det kan måske endda være for uoverskueligt for nogle, hvorved der er en risiko for, at de vælger at forlade tilbuddet.
- Muligheden for at indarbejde muligheder for at få gæster og/eller besøg af børn i de forskellige tilbud bortfalder.

Pilotprojekt 3 - Mellemstationer¹⁰⁴

Koncept:

- I dette pilotprojekt er de to første niveauer af advancementshuset i pilotprojekt 1 bibeholdt, altså en døgnåben café med mulighed for overnatning og akutbolig/lavtærskelbolig. Det er denne del af advancements modellen, som bruges til at 'akklimatisere sig' og 'ryste hjemløsheden af sig'. Det skal således være et sted med en høj tolerancetærskel i forhold til misbrug og som stiller få krav til brugerne.
- Også i denne model er tanken om det styrede forløb bibeholdt, og ideen om at den boligmæssige proces skal kunne foregå i et tempo, der passer den enkelte.
- Forhåbningen er, at brugerne efter lavtærskelboligen kan man visiteres til andre botilbud (efter §§ 94 eller 91) eller andre botilbud med social støtte, fordi de er blevet klar til at benytte de eksisterende tilbud.

Indeholder:

- Døgnåben cafe/værested med mulighed for overnatning, enten på en madras i et soverum eller i mindre soverum. I cafeen kan der mulighed for at købe mad- og drikkevarer, vaske tøj, tage bad samt få udleveret tøj.
- Lavtærskelbolig i enkelt- og dobbeltværelser. Brugerne kan fortsat benytte fællesfaciliteterne i stueetagen. Herfra er der mulighed for visitation til andre botilbud, f.eks. midlertidige botilbud, bofællesskab eller skæv bolig, eller udslusning til egen bolig, evt. igennem udslusningsordningen.

Bemanding:

- Da det anbefales, at de to første trin er døgnåbne, følger deraf, at de må være døgnbemandede.
- Det anbefales, at brugerne også i denne model får tilknyttet en kontaktperson, som bibeholdes på begge niveauer og gerne fortsat, når/hvis brugeren bevæger sig videre til andre tilbud eller egen bolig. Det anbefales derfor at dele af personalet er grønlandsktalende og har et kulturelt kendskab til gruppen.

Økonomi:

- Mellemstationerne er tænkt som institutioner, og dermed med egen betaling samt kommunal støtte efter de gældende regler
- Det anbefales, at den døgnåbne café er gratis at benytte, mens serveringen af mad og drikke, samt andre ydelser som f.eks. bad og tøjvask kan være mod betaling.
- Det ville være en mulighed at etablere en form for samarbejde og evt. samfinansiering med andre aktører på feltet, bl.a. Kofoeds Skole og Det Grønlandske Hus.

Fordele:

- *Sikkerhedsnet:* Som ved advancementsmodellen generelt er det en fordel, at man ikke kan ryge helt ud, idet man kan bevæge sig imellem de forskellige niveauer efter ønske og behov.
- *Motivation:* Man kan handle, når der er motivation.
- *Fleksibilitet:* Det tillader en vis grad af fleksibilitet i mål og midler i forhold til den enkelte bruger.
- *Kontinuitet, ro og tryghed:* I de første og kritiske trin af processen er der ro, tryghed og kontinuitet. Man stresses ikke i sin proces igennem flytninger til helt nye omgivelser og med nye mennesker, men kan bibeholde daglige rutiner og kendte ansigter.
- *Spejleffekten:* Man kan spejle sin egen udvikling i andre brugeres udvikling.

¹⁰⁴ Denne model bygger på de første trin af et koncept udformet af repræsentanter for Kofoeds Skole, Christianshavn Lokalcenter og Det Grønlandske Hus i København i efteråret 2005.

Ulemper:

- *Spejleffekten:* Det kan være skamfuldt (over for andre beboere/personalet) at rykke ned i systemet. Det kan desuden være problematisk at være tilskuer til andres oprykning, hvis man selv forbliver på samme stadie.
- *Kontinuitet:* Efter de første trin, når man visiteres videre ud i eksterne tilbud, forsvinder kontinuiteten eller mindskes betragteligt. Dette opvejes dog delvist ved den fortsatte tilknytning til social støtte fra mellemstationen og adgang til et centralt være-/værksted.

Pilotprojekt 4 - Støttekontaktperson/bisidder-ordning rettet mod den grønlandske gruppe

Koncept:

- Støttekontaktperson-ordning rettet specifikt mod den grønlandske gruppe. Et antal opsøgende medarbejdere/støttekontaktpersoner, der som sin primære opgave har at følge gruppen af hjemløse grønlændere, og støtte dem i at bruge de eksisterende tilbud og i deres kontakt til de offentlige myndigheder.
- SKP'erne kunne enten være placeret decentralt i de forskellige lokalcentre eller være organiseret centralt i en form for sekretariat/enhed. Under alle omstændigheder anbefales det, at medarbejderne har mulighed for et tæt samarbejde. Vælges den decentrale model, vil vi endvidere anbefale, at medarbejderne har en klar afgrænsning i forhold til det øvrige arbejde på lokalcentrene, så de kan friholdes til det opsøgende arbejde og ikke indgår i andre funktioner.
- Ordningen, hvad enten den samles i et fysisk sekretariat eller som struktur på tværs af lokalcentrene, bør indeholde en administrativ funktion, evt. i form af en centralt placeret sagsbehandler, der kan varetage kontakten til de forskellige kommunale og ikke-kommunale botilbud, og dermed friholde SKP'erne i forhold til administration.
- Tanken bag at etablere denne ordning er at styrke kontakten mellem personer i målgruppen og de offentlige myndigheder ved at give brugerne en stabil kontakt til én enkelt person på deres vej igennem forskellige botilbud og øvrige system.
- Det er denne ordning der tænkes som et nødvendigt supplement til pilotprojekt 2 (se dette).
- Ordningen kan evt. forsøges udformet som et samarbejde mellem Københavns Kommune, lokalcentrene og andre aktører på området omkring socialt udsatte grønlændere, f.eks. Det Grønlandske Hus og Kofoeds Skole.

Indhold:

- Det er centralt at disse SKP'ere er grønlandsktalende og/eller har et godt kendskab til den grønlandske gruppe.
- Det anbefales, at medarbejderne varetager opsøgende arbejde i den grønlandske gruppe, fungerer som bisiddere og følger borgeren igennem de forskellige botilbud og andre hjemløsetilbud. Målet er at gøre brugeren i stand til at benytte de etablerede hjemløsetilbud.
- Vi anbefaler, at brugeren har mulighed for at have kontakt til den samme SKP'er så længe, der er behov for det – også når borgeren måske har fået egen bolig.

Bemanning:

- Antallet af SKP'ere er afhængigt af gruppens størrelse. Det anbefales dog, at der er mindst én central person (f.eks. i form af en sagsbehandler), der kan varetage den administrative del af arbejdet.

Økonomi:

- Det vil være oplagt at søge at etablere et samarbejde og evt. en samfinansiering med andre institutioner, der arbejder med målgruppen, f.eks. Det Grønlandske Hus og Kofoeds Skole.

Fordele:

- *Kontinuitet:* Den centrale organisering af den sociale støtte kan sikre en kontinuitet i denne støtte.
- *Stabilitet:* Den centrale organisering af den sociale støtte kan medvirke til at sikre stabiliteten af denne støtte, så den ikke er afhængig af, om brugeren f.eks. skifter lokalcenter.
- *Tillid:* Igennem den kontinuerlige støtte har man mulighed for at opbygge et tillidsforhold mellem støttekontaktperson og borger.
- *Rø:* Den kontinuerlige støtte kan medvirke til at give borgeren ro igennem en boligbærelsesproces.

Ulemper:

- Der er en (teoretisk) risiko for, at en bisidderordning i nogle situationer kan give bagslag og have en negativ effekt på forholdet mellem sagsbehandler og borger, hvis der f.eks. lægges et unødigt pres på sagsbehandleren i forhold til afgørelser.
- Da dette forslag ikke indeholder etablering/tilpasning af konkrete rammer i hjemløsetilbud til gruppen, giver forslaget ikke mulighed for at målrette sådanne tilbud og dermed gøre dem mere attraktive for gruppen. Barrierer forbundet med tilbuddenes konkrete rammer kan således ikke imødegås inden for pilotprojekt 4.

Pilotprojekt 5 – Herbergpladser særligt forbeholdt kvinder (med og uden misbrug)¹⁰⁵

Konceptet:

- En række § 94-pladser inden for rammerne af de allerede eksisterende tilbud, som forbeholdes kvinder og afgrænses i forhold til de øvrige pladser. Formålet er, at skabe en § 94 boform, som kvinder kan føle sig trygge ved at benytte.
- Pladserne rettes særligt mod kvinder med et synligt misbrug, som ofte ikke har mulighed for at benytte de tilbud, som er målrettet kvinder, fordi disse tit ikke tillader et synligt misbrug.

Indhold:

- Som regulære § 94-boformer blot forbeholdt kvinder og afgrænset i forhold til andre pladser.

Bemanning:

- Den regulære bemanning på § 94-boformer.

Økonomi:

- Som regulære § 94-boformer, dvs. egenbetaling samt kommunal støtte efter de gældende regler.

Fordele:

- Det er muligt, at de grønlandske kvinder vil benytte et sådant tilbud i højere grad end de ellers benytter tilbuddene, hvis de i øvrigt kan føle sig trygge på stedet.

Ulemper:

- Ved at kønsopdele § 94-pladser mindskes fleksibiliteten i botilbuddet. Man risikerer, at pladser på henholdsvis den ene og den anden afdeling står tomme, mens andre må gå forgæves, fordi de har det ”forkerte” køn.

¹⁰⁵ Dette koncept henvender sig ikke særskilt til kvinder i gruppen af hjemløse grønlændere, men til hjemløse kvinder generelt. Kvinder i den grønlandske målgruppe angiver mændenes talmæssige dominans som en væsentlig årsag til, at de fravælger de eksisterende tilbud. Det er dog ikke den eneste årsag. Fravalget af tilbud hænger som beskrevet også sammen med en tradition for fællesskab og gæstfrihed i målgruppen, som medfører at kvinderne ofte har andre – for dem mere nærliggende – muligheder. Herbergpladser forbeholdt kvinder vil dog give de grønlandske kvinder et for dem mere acceptabelt alternativ til sofasovning.

Bilag

Undersøgelsens kvalitative interview er foretaget med udgangspunkt i de følgende spørgeguider. Der er udarbejdet en spørgeguide pr. informantgruppe – dvs. professionelle, ressourcepersoner og personer fra gruppen af socialt udsatte grønlandere i København. I alle de konkrete interview er spørgeguiden tilpasset situationen. Det vil f.eks. sige, at i de enkelte tilfælde hvor vi har interviewet personer, der ikke længere er hjemløse, er der taget udgangspunkt i en tilpasset udgave af den sidstnævnte spørgeguide. Spørgeguiderne er anvendt som en indgang til de overordnede temaer, som ønskedes belyst i samtalen med informanten. Den konkrete formulering og rækkefølge, som den fremgår nedenfor, skal opfattes som forslag til forskellige måder at indkredse og få belyst et tema fra forskellige vinkler. Guiderne er således ikke nødvendigvis udtryk for, hvordan spørgsmålet konkret er blevet formuleret i de enkelte interviewsituationer. I nogle samtaler med informanter har det ikke været relevant at diskutere alle temaer, og i andre samtaler har det være relevant at berøre yderligere temaer. Parenteserne bag ved spørgsmålene indikerer emner, som intervieweren evt. har kunnet spørge videre ind til i forbindelse med de enkelte temaer.

Bilag 1 – Spørgeguide – professionelle ressourcepersoner

Personlig præsentation

1. Navn, stilling, beskæftigelse (hvor, hvor længe)

Institution

2. Beskriv institutionens indsats i forhold til arbejde med socialt udsatte grønlandere i kvarteret (særligt i forhold til hjemløse og boligsituation)
3. Hvordan ser jeres overordnede mål og holdninger ud på området?
4. Eksempler på konkrete tiltag.

Arbejde og funktion

5. Fortæl lidt om dit arbejde (f.eks. egen funktion, formål med indsatsen)
6. Fortæl om dine typiske arbejdsopgaver/en typisk dag/uge (særligt i forhold til socialt udsatte grønlandere)

Målgruppen

7. Fortæl om dine erfaringer med målgruppen.
8. Hvad er i din vurdering typisk baggrunden for de enkeltes situation (som hjemløse, misbrugere, manglende integration på arbejdsmarkedet og i samfundet generelt etc.)? Gerne konkrete eksempler.
9. Mønstre og variationer i gruppen (f.eks. mænd/kvinder, vest-/østgrønlandere, grønlandsk-/danskspøgede, typer af misbrug og andre sociale problemer etc.)
10. Beskriv målgruppens hverdag. Gerne konkrete eksempler. (f.eks. rutiner, dagens forløb, social omgang, andre i samme situation, grønlandere/danskere, familie, andet netværk)
11. Beskriv målgruppens boligmæssige situation. Gerne konkrete eksempler. (f.eks. graden af hjemløshed, overnatning, spisning, brug af hjemløsetilbud, brug af social støtte).
12. Beskriv målgruppens kontakt til de sociale systemer (særligt i forhold til boligsituation)

Barrierer for målgruppens boligmæssige udvikling

13. Oplever du, at der findes særlige barrierer for gruppen af grønlandske hjemløse (i sammenligning med andre grupper af hjemløse/socialt udsatte) i forhold til deres boligmæssige udvikling?
14. Hvilke barrierer synes du, er de væsentligste?
15. Beskriv, på hvilken måde de væsentligste barrierer besværliggør målgruppens boligmæssige udvikling.
16. Eksempler på barrierer hos målgruppen. Hvorfor tror du, at det er sådan?
17. Eksempler på barrierer i systemet/tilbuddene. Hvorfor tror du, at det er sådan?
18. Hvordan tror du, at målgruppen selv opfatter deres situation?
19. Hvilke barrierer/forhold tror du, at målgruppen selv opfatter som de væsentligste? Hvorfor?

Boligformer, botilbud, social støtte

20. Hvilke boligformer/social støtte tror du, vil kunne fastholde eller sætte gang i den boligmæssige udvikling for den enkelte? Hvorfor?
21. Erfaringer med konkrete boligformer/botilbud/hjemløsetilbud i på institutionen og generelt.
22. Erfaringer med forskellige former for social støtte relateret til botilbud.
23. Hvilke fordele og ulemper har der vist sig ved de forskellige tilbud?
24. Hvorfor tror du, at (aspekter af) det enkelte tilbud er blevet en succes/ikke succes?
25. Hvilke rammer skal der til, før den enkelte trives med en boligform/et tilbud?
26. Kan du beskrive et ideelt botilbud/tilbud om social støtte til målgruppen?
27. Har du forslag og ideer til Københavns Kommunes boligmæssige indsats for målgruppen?
28. Hvad skal der i din vurdering ellers til for at styrke indsatsen og forbedre målgruppens generelle situation?

Bilag 2 – Spørgeguide, målgruppe

Personlig præsentation

1. Navn og alder (evt. arbejde, aktivering, projekttilknytning)

Boligmæssig situation

2. Har du et sted at bo? (Hvis ja, hvor?)
3. Hvorfor er du i denne situation?
4. Hvor længe har du været det?
5. Har du et sted, du kan gå hen og sove? (f.eks. hos netværk, tilbud)
6. Bruger du ind i mellem nogle af overnatnings- eller botilbuddene? Hvorfor/hvorfor ikke?
7. Hvad synes du, var godt og dårligt ved det/de tilbud, du har brugt?
8. Hvordan synes du, at det/de kunne blive bedre?
9. Er der noget, du kunne tænke dig at ændre ved din situation? Hvad? Hvorfor?
10. Hvad tror du, at der skal til, før det kan ændre sig?
11. Kunne du tænke dig at få et sted at bo?
12. Hvor/hvordan kunne du godt tænke dig at bo? Hvorfor?
13. Hvad skal der være i et hjem, før man føler sig godt tilpas? Hvorfor?
14. Hvor har du boet før? Hvad var godt og dårligt ved det? Hvad skete der?

Erfaring med konkrete botilbud (følgende spørgsmål er stillet til informanter, der aktuelt boede på et botilbud).

15. Hvor længe har du boet her på *botilbuddet*?
16. Hvordan er det at bo her? (f.eks. det bedste og det dårligste)
17. Er der noget, du gerne ville have ændret?
18. Fortæl om en typisk dag på *botilbuddet*.
19. Hvem bor her ellers?
20. Hvem er du mest sammen med? Hvad laver I?
21. Hvor længe skal du bo her?
22. Hvor vil du gerne bo bagefter?

Dagliglivet

23. Beskriv din hverdag.
24. Hvor sover du?
25. Hvor spiser du?
26. Hvem er du sammen med? (f.eks. andre grønlændere, danskere, andre socialt udsatte)
27. Hvad kan du godt/ikke lide at lave?

Personlig baggrund

28. Fortæl om, hvor du kommer fra (f.eks. fødested, barndom, familie)
29. Fortæl om, din familie (hvem, hvor, kontakt – hvordan)
30. Fortæl om, da du kom til Danmark/København. Hvad skete der? Hvordan var det?

Bilag 3 - Spørgeskema

Kortlægning af socialt udsatte og hjemløse grønlandere i København

Begrebsafklaring

Begrebet hjemløs dækker over både faktiske og funktionelt hjemløse. Med hjemløse grønlandere forstår vi således socialt udsatte grønlandere, der:

- er uden egen bolig.
- er uden egen bolig, men som overnatter eller i perioder bor ”på sofaen” hos familie eller bekendte.
- har en bolig, men som af forskellige årsager ikke kan eller vil benytte denne bolig.

Gruppen omfatter både grønlandere, der er født i Danmark og i Grønland. Sprogligt omfatter gruppen både alene grønlandsk og alene dansktalende samt dobbeltsprogede grønlandere.

Vejledning: Skemaet kopieres eller printes i et antal, der svarer til det antal personer fra målgruppen, som er kommet på lokalcenterets liste. Et skema udfyldes med de tilgængelige oplysninger for hver enkelt person. Skemaet kan også kopieres, udfyldes og tilbagesendes elektronisk.

Oplysninger om besvareren af spørgeskemaet

Navn:

Arbejdssted:

Arbejdsfunktion i forhold til målgruppen:

Oplysninger om borgeren

Navn:

Cpr-nummer:

Alder:

Køn:

Hvor længe har borgeren opholdt sig i Danmark:

Hvilket sprog taler borgeren? (sæt X)

Overvejende grønlandsk

Overvejende dansk

Dobbelt halv-sproget

Fuldt dobbeltsproget

Eventuelt misbrug (sæt X)

Intet misbrug

Alkohol

Hash

Alkohol/Hash

Andet

Ved ikke

Hvor længe har borgeren været misbruger (angiv tidsrum):

Har borgeren en sindslidelse? (sæt X)

Ja	
Nej	
Ved ikke	

Boligsituation

Hvordan er borgerens aktuelle boligforhold? (sæt gerne flere X'er)

Bor på gaden	
Opholder sig på institution - Hvis ja, hvilken:	
Overnatter og/eller bor periodisk hos samlever/bekendte/familie	
Andet	
Ved ikke	

Hvor længe har borgeren været i den pågældende boligmæssige situation (angiv tidsrum):

--

Borgerens personlige baggrund

Hvor er borgeren født? (sæt X)

Danmark	
Grønland	
- Vestgrønland	
- Østgrønland	
Andre steder	
Ved ikke	

Har borgeren familiemæssige relationer (sæt gerne flere X'er)

I Danmark	
I Grønland	
Andre steder	
Ingen familiemæssige relationer	
Ved ikke	

Har borgeren børn (sæt X)

Ja	
Nej	
Ved ikke	

Hvis ja, hvor mange? (angiv antal):

--

Har borgeren kontakt til disse børn? (sæt X)

Ja	
Nej	
Ved ikke	

Har borgeren forældremyndighed over disse børn? (sæt X)

Ja	
Nej	
Delvist (ikke alle børnene)	
Ved ikke	

Har borgeren en ægtefælle/fast partner, som vedkommende mere eller mindre regelmæssigt lever sammen med? (sæt X)

Ja	
Nej	
Ved ikke	

I din professionelle vurdering, hvilken af disse følgende kategorier mener du, at borgeren falder inden for (bemærk, at det i denne kategorisering ikke indgår, hvorvidt borgeren i perioder overnatter hos andre) (sæt X).

Gruppe 1: Bruger de eksisterende tilbud om overnatning. Har brugt eller bruger f.eks. herberger eller andre botilbud. Har kontakt med det sociale system (eks. lokalcentre).	
Gruppe 2: Bruger i begrænset omfang de eksisterende tilbud om overnatning, men bruger f.eks. varimestuer og natcafeer. Har en begrænset kontakt med det sociale system.	
Gruppe 3: Bruger ikke eller næsten ikke de eksisterende tilbud. Er kun meget lidt eller slet ikke i kontakt med det sociale system.	
Ved ikke	

Andre kommentarer.

Har du noget, du gerne vil tilføje eller uddybe, kan det anføres her:

Bilag 4 – Tilbud i København

Den følgende liste indeholder en oversigt over de botilbud og væresteder i København, der direkte eller indirekte er inddraget i undersøgelsen. Det er typisk tilbud, der er særlig målrettet og/eller særlig brugt af gruppen af socialt udsatte grønlandere. Enkelte af de anførte tilbud er ikke i særdeleshed brugt af den grønlandske gruppe, men er inddraget i rapporten, fordi nogle af de interviewede informanter har personlig erfaring med dem og derfor nævner dem¹⁰⁶.

Botilbud

Bocentret, Sundholm

- Botilbud, Sundholm, Københavns Kommune. Rummer forskellige botilbud til mænd og kvinder med særlige sociale vanskeligheder, psykiske problemer og/eller misbrug.
- Ikke særligt målrettet den grønlandske gruppe men har en del grønlandske brugere.
- Normering: 92 § 91-pladser

Herbergscenteret

- Midlertidigt botilbud, Sundholm, Københavns Kommune. Til voksne med særlige sociale vanskeligheder, psykiske problemer og/eller misbrug. Rummer også tilbud til psykisk syge med misbrug.
- Ikke særligt målrettet den grønlandske gruppe men har en del grønlandske brugere.
- Normering: 40 § 94-botilbudspladser heraf 2-6 fleksible sygestuer, 8 § 94-botilbudspladser forbeholdt hjemløse med behov for længerevarende afklarende sundhedsmæssig indsats. 7 § 91-pladser. I perioden 15/11-1/4 yderligere 8 vinter beredskabspladser.

Hørhuset – Frelsens Hærs beskyttede pensionat

- Botilbud, Frelsens Hær i samarbejde med Københavns Kommune.
- Ikke særligt målrettet den grønlandske gruppe men har en del grønlandske brugere.
- Normering: 64 § 94-pladser. I perioden 15/11-1/4 yderligere 20 vinterberedskabspladser.

KFUM's Kollegium

- Botilbud, KFUM's sociale arbejde i samarbejde med Københavns Kommune. Til enlige mænd og kvinder med særlige sociale vanskeligheder, psykiske problemer og/eller misbrug.
- Ikke særligt målrettet den grønlandske gruppe men har en del grønlandske brugere.
- Normering: 54 § 94-pladser.

Kirkens Korshærs Herberg, Hillerødgade

- Botilbud med både herbergafdeling og andre boformer, Kirkens Korshær i samarbejde med Københavns Kommune. Til socialt vanskeligt stillede mænd og kvinder (med og uden hund).
- Ikke særligt målrettet den grønlandske gruppe. Har med mellemrum nogle grønlandske brugere.
- Normering: 45 § 94-botilbudspladser, 25 § 91-bofællesskabspladser, 12 § 91-pladser i særligt bofællesskab for psykisk syge stofmisbrugere, 24 § 91-eksterne bofællesskabspladser.

Kollegiet, Gl. Køge Landevej

- Botilbud, selvejende under Missionen blandt Hjemløse i samarbejde med Københavns Kommune. Til enlige mænd med sociale vanskeligheder misbrugs- og/eller psykiske problemer.
- Ikke særligt målrettet den grønlandske gruppe men har en del grønlandske brugere.
- Normering: 38 § 94-pladser, 110 § 91-pladser.

¹⁰⁶ Alle oplysninger er hentet fra informationsmateriale fra de enkelte tilbud, Hvidbog om socialt udsatte grønlandere i Danmark, Hjemløsetilbud i København og listerne 'Bolig' og 'Væresteder' fra Det Grønlandske Hus' hjemmeside.

Miteq

- Bofællesskab for kvinder, Kofoeds Skole – samarbejde med Københavns Kommune og Det Grønlandske Hus.
- Målrettet grønlandske kvinder.
- Normering: 5 pladser. 2 pladser i udslusningslejlighed er også tilknyttet projektet.

Mændenes Hjem

- Midlertidigt, kortvarigt botilbud. Også tilknyttet værested. Selvejende under Missionen blandt Hjemløse i samarbejde med Københavns Kommune. Til hjemløse mænd.
- Ikke særligt målrettet den grønlandske gruppe. Har med mellemrum nogle grønlandske brugere.
- Normering: I alt 66 pladser fordelt på §§ 94, 91 og 88.

Redens Nathjem

- Midlertidigt botilbud, tilknyttet værestedet Reden. KFUK's sociale arbejde i samarbejde med Københavns Kommune. Målrettet prostituerede kvinder.
- Ikke særligt målrettet den grønlandske gruppe. Har med mellemrum nogle grønlandske brugere.
- Normering: 11 § 94-pladser.

Væresteder og natcafeer

Aktivitetscenteret Natcafeen Sundholm

- Natcafé med tilknytning til Aktivitetscenteret, Sundholm, Københavns Kommune.
- Ikke særligt målrettet den grønlandske gruppe men har en del grønlandske brugere.
- Normering: 30 § 94-pladser

Angakok

- Være- og spisested. Stjerneskipet, Christiania.
- Målrettet grønlandske brugere.

Fedtekælderen

- Være- og spisested. Kirkens Korshær.
- Ikke særligt målrettet den grønlandske gruppe men har en del grønlandske brugere.

Kofoeds Kælder

- Værested og rådgivning. Kofoeds Skole.
- Ikke særligt målrettet den grønlandske gruppe men har en del grønlandske brugere.

Kontaktcenteret

- Være- og spisested, rådgivningscenter. KFUK's sociale arbejde i samarbejde med Københavns Kommune.
- Ikke særligt målrettet den grønlandske gruppe men har en del grønlandske brugere.

Naapiffik

- Værested og rådgivning. Kofoeds Skole og Det Grønlandske Hus.
- Målrettet målgruppen.

Qassi

- Værested og værksted. Kofoeds Skole.
- Målrettet målgruppen.

Reden

- Værested og natcafé. KFUK's sociale arbejde i samarbejde med Københavns Kommune. Målrettet prostituerede kvinder.
- Ikke særligt målrettet den grønlandske gruppe. Har med mellemrum nogle grønlandske brugere.
- Normering: 69 natcafépladser.

Stengade 40

- Varmestue og natcafé. Kirkens Korshær.
- Ikke særligt målrettet den grønlandske gruppe. Har med mellemrum nogle grønlandske brugere.

Varmestuen Istedgade 100

- Være- og spisested. Kirkens Korshær.
- Ikke særligt målrettet den grønlandske gruppe men har en del grønlandske brugere.

Litteratur

- Ankestyrelsen (2004): *Brugere af botilbud efter Servicelovens § 94. Årsstatistik 2004*. http://cms.ast.dk/dokumenter/publikationer/Analyse_statistik.asp#statistik
- Barth, Fredrik (eds.) (1969): *Ethnic Groups and Boundaries*. Universitetsforlaget, Bergen, Oslo, Tromsø.
- Bryld, T.; Olsen, L & Lund, K. (2004): *At komme Herfra og Videre*. Beboerrådgivningen Herfra og Videre. København.
- Caswell, Dorte & Schultz, Ida (2001): *Folket på gaden – om posefolket og gadepraktikken*. Socialpædagogisk Bibliotek. København.
- Det Grønlandske Hus i Aalborg (2002): Bofællesskabet for grønlandske kvinder i Aalborg.
- Det Grønlandske Hus i Aalborg (2005): *Smækklås og rutscheture. Status for Bofællesskabet for grønlandske kvinder*. Udført af Jette Bak & Vibeke Sieborg.
- Det Grønlandske Hus i København (2005): *Koordineret helbedstænkning af indsats for socialt udsatte grønlandere –projekt- evaluering*. Udført af Jakob Kristensen.
- Det Grønlandske Hus i Odense (2005): *Grønlanderes sociale vilkår på Fyn*.
- Fabricius, et. al. (2005): *Fra Hjemløshed til Fast bolig. Samarbejde og Metoder i Arbejdet med Hjemløse*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Järvinen, Margaretha (1993): *De nye hjemløse. Kvinder, fattigdom og vold*. Forlaget Socpol.
- Järvinen, Margaretha (2004): *Hjemløse flytninge og indvandrere*. Hans Reitzels Forlag. København.
- Københavns Kommune (2005): *Evalueringsrapport for Sundhedsprojektet, kontaktstedet Mændenes Hjem og kontaktstedet Forchammersvej*. Udført af Henrik Thiesen & Janne Schacke. Familie og Arbejdsmarkedsforvaltningen.
- Københavns Kommune (2003): *Kommunalt støttede hjemløsetilbud i København*. Familie- og Arbejdsmarkedsforvaltningen.
- Oxford Research & Konsulentkompagniet (2002): *Evaluering af Kofoeds Skoles grønlanderarbejde*.
- Socialministeriet (2003): *Hvidbog om socialt udsatte grønlandere i Danmark*. København.
- Socialministeriet (2005): *Orientering om indførelse af en ordning med udlusningsboliger*. http://www.social.dk/tvaergaende_indgange/lovgivning/reglerogafgoerelser/nyeste/index.aspx?id=4950a5e7-012c-40fa-9843-6985e67a3e15
- Socialt Udviklingscenter, SUS (2003): *Fremtidige indsatsområder overfor socialt udsatte grønlandere i Danmark*. Udført af Lotte Bøggild & Karina Find
- Stax, Tobias Börner (1997): *Om hjemløshed: Begreber, typer, tal og metoder*, Arbejdspapir. København: Socialforskningsinstituttet.
- Sørensen, Bo Wagner (1994): ”Bevægelser mellem Grønland og Danmark. Etnicitet, følelser og rationalitet i migrationen”. In: *Tidsskriftet Antropologi* nr. 28. København.

Sørensen, Bo Wagner (1994): *Magt eller afmagt? Køn, følelser og vold i Grønland*. Akademisk Forlag. Århus.

Sørensen, Bo Wagner (2003/2005): "Nuuk". In: *Tidsskriftet Antropologi* nr.48. København.

Sørensen, Bo Wagner (1997): "Når kulturen går i kroppen. "Halve grønlandere" som begreb og fænomen". In: *Tidsskriftet Antropologi*, nr. 35-36. København.

Togeby, Lise (2002): *Grønlandere i Danmark. En overset minoritet*. Magtudredningen. Aarhus Universitetsforlag.

Valgreen, Lisbeth (2005): "Klæder skaber folk... gør sprog?". In: *Tidsskriftet Grønland*, nr. 2-3, marts 2005. Det Grønlandske Selskab.

Film

Inuk Woman City Blues (2002). Instruktør: Laila Hansen. Producent: Niels Vest Film.

Avisartikler

Schultz-Lorentzen, Christian: "Bommert-udtalelse gav penge til udsatte". In: A/G, d. 3.11.2005. Nuuk.